

PRIMERS RESULTATS DE L'ENQUESTA METROPOLITANA (1990)
RELATIUS AL MUNICIPI DE BARCELONA

L'equip d'investigadors de l'IEMB que ha col·laborat en la
realització d'aquest informe està format per:

MARINA SUBIRATS. *Directora*

LUÍS FLAQUER

PEDRO LÓPEZ

CARLOS LOZARES

ENRIC MENDIZÀBAL

FAUSTO MIGUÉLEZ

MONTSERRAT PALLARÈS

ISABEL PUJADAS

PILAR RIERA

TERESA TORNIS

1. L'Enquesta Metropolitana de Barcelona: característiques de l'informe

- 1.1. L'Enquesta Metropolitana de Barcelona: la continuïtat d'un projecte
- 1.2. Les limitacions de l'anàlisi comparativa en el moment actual
- 1.3. Contingut de l'informe

2. Característiques tècniques i metodològiques de l'Enquesta de la Regió Metropolitana 1990

3. Tendències de canvi i desigualtats de la societat barcelonina

- 3.1. Les tendències generals de canvi
- 3.2. Les desigualtats territorials

4. La població, l'arrelament local, la valoració de Barcelona i el seu entorn metropolità, la mobilitat territorial

- 4.1. La població
- 4.2. L'arrelament local
- 4.3. Trets observats en la valoració de Barcelona i el seu entorn metropolità
- 4.4. Trets més significatius respecte a la mobilitat territorial

5. El panorama laboral

- 5.1. Activitat, ocupació i atur
- 5.2. Treball i professió
- 5.3. Empresa i tipus de treball
- 5.4. Més ocupació, però menys consistent
- 5.5. Les condicions de treball
- 5.6. Els actuals aturats

6. La situació econòmica i el consum

- 6.1. Els ingressos de les famílies
- 6.2. Solidesa econòmica i seguretats de les famílies
- 6.3. El consum

7. La vida privada i les dimensions de la llar, el treball domèstic, les relacions personals, problemes i satisfaccions, la participació en associacions

- 7.1. Les característiques de les llars
- 7.2. El treball domèstic
- 7.3. Les relacions personals
- 7.4. Dificultats d'ordre divers i vinculacions que generen
- 7.5. Expectatives, decepcions i satisfaccions
- 7.6. La participació en associacions

8. L'habitatge, els equipaments i serveis privats i públics, la jerarquia dels problemes urbans, el medi ambient, la seguretat ciutadana

- 8.1. Trets més significatius respecte a l'habitatge
- 8.2. Trets més significatius respecte a la imatge del territori immediat: els equipaments i els serveis
- 8.3. Anàlisi dels principals trets observats pel que fa al medi ambient
- 8.4. Seguretat ciutadana
- 8.5. Rànkings de l'ingrés anual familiar per barris

9. L'educació, l'evolució lingüística, les formes de lleure i els hàbits culturals

- 9.1. L'educació
- 9.2. L'evolució de la catalanització
- 9.3. Temps lliure i ritmes horaris

1. L'Enquesta Metropolitana de Barcelona: característiques de l'informe

1.1. L'Enquesta Metropolitana de Barcelona: la continuïtat d'un projecte

L'Enquesta Metropolitana de Barcelona va ser concebuda, l'any 1984, com un instrument periòdic de recollida d'informació sobre diversos àmbits socials que, alhora, permetés disposar d'informació quantificada precisa sobre un conjunt de fenòmens dels quals no es posseïa informació suficient per tal d'estudiar l'evolució de les tendències més marcades que es desenvolupen en la societat barcelonina.

L'anàlisi dels primers resultats, obtinguts durant la tardor-hivern del 1985 i el 1986, ha donat lloc a la publicació de 19 volums. D'altres estudis es troben encara en curs per aprofundir el coneixement sociològic en àmbits precisos.

L'any 1989 es va plantejar una segona edició de l'Enquesta Metropolitana, per tal de poder donar continuïtat a la informació recollida en la primera edició. La segona Enquesta Metropolitana és, per tant, la continuació d'aquell projecte, amb una variació important que ha estat introduïda: mentre que en la primera Enquesta Metropolitana el territori abastat va ser el de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, formada per 27 municipis, en aquesta segona edició l'Enquesta cobreix un àmbit territorial més ampli, que comprèn el total de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Aquest informe recull les primeres anàlisis que s'han dut a terme a partir de les dades obtingudes en la segona Enquesta, però només per a un àmbit territorial restringit: el municipi de Barcelona. Es tracta d'una anàlisi encara molt incompleta, a causa del poc temps transcorregut entre el final del treball de camp i el moment de la seva presentació. La urgència de temps obliga, per tant, a assenyalar algunes de les limitacions dels resultats que presentem els quals, en qualsevol cas, han de ser considerats com a resultats provisionals, sobretot pel que fa a la interpretació, que pot variar en alguns matisos una vegada es

procedeixi a una lectura més aprofundida i contrastada dels resultats obtinguts.

1.2. Les limitacions de l'anàlisi comparativa en el moment actual

L'Enquesta va ser pensada i programada, des del punt de vista metodològic del seu desenvolupament temporal i del model d'anàlisi, per a la Regió Metropolitana de Barcelona i, per tant, per a un temps i unes fases d'anàlisi més amplis dels que s'ha disposat fins ara, i en referència a un univers territorial també més ample i divers. L'anàlisi comparativa que presentem és, per tant, limitada, en la mesura en què no disposa del conjunt de variables construïdes previstes ni del conjunt de tècniques que seran emprades en el futur. Per aquesta raó els resultats són forçosament incomplets i parcials, i per tant han de ser considerats provisionals.

Una de les idees centrals que van presidir l'elaboració de l'Enquesta Metropolitana 1990, va ser la de conservar al màxim els elements comparatius amb l'Enquesta Metropolitana 1985-1986, per tal de fer-ne possible la comparació. Amb tot, s'han hagut d'introduir algunes modificacions en el qüestionari, tant per l'ampliació territorial, que obligava a contemplar una casuística més ampla que la de l'àrea metropolitana, com per millorar alguns dels indicadors continguts en l'anterior edició. Les possibilitats comparatives no són, per tant, absolutes, i requereixen adaptacions de les variables, que en aquest informe s'han dut a terme només parcialment. Així, alguns temes que requereixen un treball aprofundit sobre les dades, com ara els relatius a composició de la llar o persistència de diferències degudes a les antigues migracions, han estat tractats en aquest informe d'una manera molt limitada.

Hi ha un fet important, que cal destacar, relatiu a la comparació de les dues conjuntures en les quals s'ha realitzat l'Enquesta. La primera edició es va dur a terme des de l'octubre de 1985 fins al febrer de 1986, en una situació que podem considerar com el final d'una crisi econòmica llarga i molt dura per a l'àrea metropolitana de Barcelona. Els resultats

d'aquell moment evidenciaren l'existència d'aquestes dificultats. L'Enquesta Metropolitana 1990, en canvi, ha estat duta a terme en una conjuntura totalment diferent. El treball de camp de la ciutat de Barcelona es va fer entre l'abril i el juliol de 1990, és a dir, abans que s'iniciés la crisi del Golf, que probablement ha enfosquit tant les expectatives econòmiques com les opinions dels ciutadans. Allò que reflecteixen les dades que presentem és el tarannà dels barcelonins en un moment eufòric, oblidada ja la crisi d'anys precedents i no pressentides les dificultats que tal vegada sorgeixin aquest any. L'anàlisi de les dades obtingudes fora de Barcelona, en la resta de la Regió Metropolitana, on el treball de camp va ser realitzat a la tardor, ens mostraran si la situació política mundial havia enfosquit ja les expectatives optimistes que queden paleses en aquest informe.

1.3. Contingut de l'informe

L'elaboració ràpida d'aquest informe ha impedit una major sistematització en la presentació de les dades. Hem optat per ordenar els temes de la manera següent:

En l'apartat 2 trobareu una nota metodològica relativa a les dades tècniques de l'Enquesta, i s'adjunta més informació addicional sobre la construcció de la mostra. En l'apartat 3 es fa una presentació de les tendències generals més destacades que apareixen en la comparació entre les dades dels anys 1985 i 1986 i les de 1990. En el primer apartat es comenten les tendències generals; en el segon, els elements de desigualtat entre districtes que apareixen en una primera lectura. En ambdós casos s'ha prescindit de xifres i percentatges, per tal de simplificar-ne la lectura. En els capítols 4 a 9 es fa una presentació més detallada dels diversos temes recollits en l'Enquesta, agrupats segons una certa coherència interna de cada àmbit. S'inclouen en el text els percentatges considerats més significatius i algunes taules que ajuden a precisar l'argumentació presentada. Però no s'ha fet una presentació sistemàtica de dades, que requeriria un temps del qual ara no disposem.

Amb tot, cal dir que la informació sistemàtica de les dades està disponible a l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, i que es pot procedir a una ampliació de les dades en tots els casos en què es consideri necessari.

2. Característiques tècniques i metodològiques de l'Enquesta de la Regió Metropolitana 1990

A continuació, s'especifiquen algunes de les característiques metodològiques i tècniques del disseny de la investigació de l'Enquesta de la Regió Metropolitana 1990. La tècnica d'enquestació que presideix aquest estudi va requerir per a la seva realització un detallat treball d'elaboració del qüestionari, el disseny i l'extracció de la mostra, i un laboriós treball de camp per a la recollida de la informació abans de procedir a l'anàlisi de les dades obtingudes. Passarem a explicar breument aquests aspectes.

El qüestionari de l'Enquesta Metropolitana 1990 constitueix un extens i variat conjunt de preguntes sobre múltiples aspectes de la vida social i familiar dels individus. Elaborat principalment amb preguntes tancades i categoritzades, inclou un total de 182 preguntes, la major part de les quals reproduïxen els continguts de les formulades a l'Enquesta Metropolitana 1985-1986, fet que permetrà la comparació dels resultats entre ambdues edicions. La distribució de les preguntes en el qüestionari distingeix dues parts diferenciades: d'una banda les preguntes referides al context familiar, destinades a recollir informació de tots els membres que componen la llar; d'altra banda, les referides a informacions relatives a l'individu o a les condicions de la seva llar, distribuïdes en cinc àmbits temàtics: treball i ingressos; consum; habitatge i entorn; ús i imatge del territori; cultura, lleure i relacions.

L'administració del qüestionari es va realitzar sobre una mostra representativa de la població de la Regió Metropolitana de Barcelona. Aquest àmbit territorial de la segona edició de l'Enquesta Metropolitana s'ha vist augmentat en relació a l'Enquesta Metropolitana 1985-1986, on només s'estudiaven els 27 municipis

que llavors constituïen l'Àrea Metropolitana de Barcelona. L'Enquesta Metropolitana 1990 comprèn les comarques del Barcelonès, el Maresme, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental i el Baix Llobregat, extensió geogràfica que concentra les dues terceres parts de la població de Catalunya, amb un total de 129 municipis.

En el disseny de la mostra es va establir com a objectiu l'elecció d'una mostra representativa dels individus majors de 18 anys de la Regió Metropolitana de Barcelona (3.177.765 persones), mitjançant criteris de tipus estadístic i en base a la tècnica de mostratge aleatori estratificat, atesa la gran heterogeneïtat que caracteritza la població objecte d'estudi. El procés de construcció de la mostra estratificada inclou dues etapes: primera, la construcció dels estrats homogenis i, segona, la distribució dels individus de la mostra en aquests estrats a partir de la determinació de la grandària de la mostra.

Amb la construcció dels estrats es permet garantir que a la mostra seran representades una sèrie de característiques de la població que es consideren rellevants a l'Enquesta. Aquestes característiques poblacionals es van obtenir del Padró d'Habitants del 1986, a partir d'una sèrie de variables socio-econòmiques identificatives de les 3.506 seccions censals de la Regió Metropolitana de Barcelona. Aquesta informació va ser tractada mitjançant una anàlisi de components principals que va proporcionar les dimensions fonamentals de diferenciació de la població, per tal d'utilitzar-les com a criteris d'estratificació de la població. Per mitjà de tècniques de classificació automàtica, i considerant aquestes dimensions bàsiques, es van obtenir els estrats de població que a efectes del mostratge, de guany en la precisió, són l'expressió de conjunts de població el màxim d'homogenis com a conjunt i el màxim d'heterogenis entre si. El nombre final d'aquests estrats va ser de 8, amb una caracterització socio-econòmica clarament diferenciada.

Una vegada determinats els estrats, com a conjunts de seccions censals, es va procedir al càlcul de la

grandària mostral, atesos el nombre total de població i les estimacions de la seva variabilitat, que va ser fixada en 4.944 individus a un nivell de significació de 2 sigma i 1,9% d'error mostral. Aquest nombre d'individus va ser distribuït entre els estrats amb el criteri d'afixació òptima de Neyman, segons el qual com més gran i variable és un estrat, major proporció de mostra se li assigna. Amb el nombre mostral de cada estrat es procedeix a l'assignació proporcional de quotes de mostra en termes d'individus corresponents a cada secció, que va donar finalment un total de 5.061 individus enquestats que van ser extrets aleatòriament del Cens Electoral de l'any 1989.

Cal assenyalar que aquest disseny mostral suposa l'afixació no proporcional de les quotes de mostra, és a dir, no es garanteix el criteri d'*equiprobabilitat* quan un individu és elegit a l'atzar. Aquest criteri té un sentit instrumental, perquè ens assegura la presència d'aquelles característiques menys freqüents en la població, però, alhora, sobredimensiona la presència dels individus que les posseeixen. En conseqüència, una vegada obtinguda la mostra, es procedeix a la restitució del valor real de les freqüències ponderant el seu pes en el conjunt per a garantir una mostra estrictament aleatòria.

En aquest document es presentaran els resultats obtinguts per al municipi de Barcelona. Com que es tracta d'una submostra, la ponderació esmentada suposa, en cert sentit, reconstruir la mostra tenint en compte les característiques de l'àmbit territorial escollit per assolir la seva eficiència representativa. Això implica que el nombre total de la submostra de Barcelona sigui de 2.158 individus, que al nivell de significació de 2 sigma suposa un error mostral del 2%.

Cal advertir una diferència entre la mostra de Barcelona obtinguda l'any 1985 i la mostra actual. En la primera, figuren individus a partir de 18 anys, mentre que en la segona únicament tenim individus a partir de 21 anys, probablement perquè el cens electoral no estava totalment actualitzat. Així, la mostra de 1990 dificulta l'estudi dels fenòmens de la població molt jove, de la qual no tenim informació.

Per acabar, fem esment que el *treball de camp* es va portar a terme del març fins al novembre de 1990, en dues etapes: la primera per al conjunt d'enquestats al municipi de Barcelona, que comprenia el període del març al juliol, amb un total de 2.165 qüestionaris, i la segona, per a la resta de la mostra, 2.896 qüestionaris, des del setembre fins al novembre. L'administració dels qüestionaris va representar una durada mitjana per entrevistat d'una hora i mitja, i es constata, segons la valoració dels enquestadors sobre el desenvolupament de les entrevistes, un gran nivell de col·laboració de la gent enquestada.

Amb la finalització del treball de camp, el procés tècnic de la investigació va portar a la codificació, verificació i definició de les dades obtingudes, que han permès analitzar els primers resultats descriptius, que aquí es presenten, per al municipi de Barcelona. Com a primers resultats, les conclusions que es presenten representen l'aplicació d'un primer nivell d'anàlisi que inclou el tractament freqüencial de les variables, com també l'estudi de les principals associacions bivariants que, amb una comparació sistemàtica entre els anys 1985 i 1990, ens proporcionen els trets bàsics de les condicions de vida de la població de Barcelona i els primers indicis de canvi. Anàlisis posteriors permetran l'extensió de l'estudi al conjunt de la Regió Metropolitana i, amb tècniques més complexes, l'aprofundiment en el coneixement de les característiques més estructurals de la població.

3. Tendències de canvi i desigualtats de la societat barcelonina

La comparació realitzada entre les dades obtingudes durant la tardor-hivern del 1985 i el 1986 i les de la primavera del 1990, mostra canvis importants en alguns aspectes i continuïtats en d'altres. Les tendències dels processos són més perceptibles per la naturalesa convergent i sostinguda que donen els resultats de molts dels indicadors que no pas per la importància numèrica d'alguns d'aquests. Fem aquí una lectura transversal del conjunt de dades per tal de posar en relleu les tendències bàsiques, que semblen coherents amb les conegudes o intuïdes mitjançant d'altres fonts de dades.

Per tal d'ordenar la lectura dels resultats, procedirem primer a comentar les transformacions més generals per a la totalitat de la població i, posteriorment, a marcar les desigualtats i algunes de les característiques observables en relació a les diferències entre districtes.

3.1. Les tendències generals de canvi

El primer element que cal apuntar és una certa tendència a l'envelliment de la població: si comparem les dues mostres obtingudes, observem que en els darrers cinc anys es manté la proporció de joves de 21 a 25 anys, ha crescut el percentatge d'adults joves (26 a 35 anys), han disminuït les franges d'edat de 36 a 55 anys i ha augmentat la presència de persones que tenen 65 anys i més. Si tenim present que la mostra de l'Enquesta Metropolitana 1985-1986 va revelar, a posteriori, un ajustament gairebé perfecte a les dades padronals del 1986 –l'única variació important era en la franja de més de 75 anys, on algunes entrevistes no s'havien pogut realitzar per dificultats de l'entrevistat a respondre–, podem pensar que les variacions esmentades ens donen la mesura dels canvis en la piràmide d'edats dels barcelonins que s'han produït en aquests cinc anys. Envelliment, per tant, que es manifesta en el creixement del grup de jubilats i en la disminució dels adults de 36 a 55 anys, parcialment compensat per un creixement dels adults joves.

Un segon element molt destacat en els resultats obtinguts és un clar avenç general en el benestar en molt àmbits i, especialment, en els relacionats amb els recursos econòmics. Millora globalment el nivell de rendes i, al mateix temps, es produeix una redistribució tant dels recursos econòmics com d'altres béns, com ara treball i formació, de manera tal que els grups en les dues posicions extremes tendeixen a disminuir percentualment. La disminució de l'atur i de l'economia submergida semblen contribuir de manera molt notòria a l'esmentada redistribució.

Aquests canvis semblen haver generat confiança en el futur i una certa eufòria dels ciutadans, molt basada

en els progressos econòmics d'aquesta etapa. Així doncs, s'observen una percepció i unes expectatives més positives del benestar, que al seu torn generen una més gran exigència en relació als equipaments i serveis públics.

L'estructura ocupacional es mostra bastant estable, si bé s'ha produït una forta expansió dels serveis i una disminució relativament important de l'ocupació dels obrers sense qualificació. Numèricament, predominen les categories tècniques damunt les categories obreres, i es mostra una modernització i un rejuveniment de l'activitat productiva.

La direcció previsible del desenvolupament social és cap al creixement de les capes mitjanes. Es manté, però, un volum important de classe treballadora poc qualificada, formada sobretot per persones grans, moltes ja jubilades.

Les diferències entre les posicions socials dels catalans d'origen i dels immigrants són encara visibles, però tendeixen a desdibuixar-se. Alhora, s'observa una tendència a la integració lingüística en les generacions joves, si bé en les grans es manté la divisió lingüística i la impermeabilitat al català en una població relativament nombrosa.

S'observa una gran estabilitat de la població barcelonina, en què no es detecten immigracions recents d'importància –cal tenir present que l'Enquesta no pot reflectir l'arribada de persones no empadronades–. Es registren, en canvi, trasllats cap a altres poblacions de la Regió Metropolitana. En anàlisis futures de les dades obtingudes per a la Regió Metropolitana es podrà determinar el tipus de població que marxa.

Les millores econòmiques han donat lloc a un increment del consum i a la inversió, sobretot, en la compra d'habitatge i equipament de la llar. No es desenvolupen en la mateixa mesura, en canvi, altres tipus de consum de caràcter més cultural.

Hi ha una tendència notòria a l'augment dels qui viuen sols i a una disminució de la dimensió de les llars.

L'eufòria econòmica ha eliminat molts conflictes personals i de relació, ha reduït moltes tensions i ha incrementat l'atenció a la salut. La família continua sent el nucli bàsic de relació, mentre que es desenvolupen poc altres formes de relació, tant formals com informals.

Vegem algunes de les informacions que ens han permès fer les afirmacions anteriors, i que són desenvolupades més extensament en els apartats posteriors.

3.1.1. Activitat, ingressos, nivells de formació

Es constaten un augment i una redistribució important en el nivell d'ingressos familiars respecte als que hi havia ara fa cinc anys. Disminució considerable dels percentatges que se situen en els estrats baixos, augment dels ingressos mitjans i lleuger augment del percentatge dels qui es troben en la franja d'ingressos mitjana-alta: aquestes són, sens dubte, algunes de les tendències més destacades en les dades obtingudes.

En relació als recursos formatius, s'observa un cert estancament en els nivells educatius inferiors així com també una disminució de les formacions intermèdies sense contingut professional i, sobretot, un augment apreciable de les formacions universitàries. De fet, creix la distància cultural entre una població jove, amb alts nivells educatius, i una població més vella, amb una formació escolar precària.

Els nivells relatius d'activitat es mantenen d'una manera molt similar als de fa cinc anys. L'ocupació es manté idèntica i es detecta una disminució important de l'atur i, per tant, una millor distribució de l'activitat productiva. Destaca sobretot el creixement dels inactius –augmenta el nombre de jubilats, mentre que el nombre d'estudiants o de mestresses de casa, disminueix–, fenomen coherent amb l'envelliment general de la població.

També s'observa una millora si considerem els qui treballen o han treballat alguna vegada, que augmenten una mica en relació als qui no han treballat mai, els

quals disminueixen. Aquest augment és més notable en el sector privat-mixt que en el públic, que decreix en relació a fa cinc anys. Aquestes tendències van en el sentit d'una millor distribució del bé-treball. Disminueix el nombre dels qui van començar a treballar abans dels 14 anys i dels qui porten molts anys treballant, i augmenta el nombre dels qui s'han incorporat més recentment a l'activitat laboral.

L'augment de l'activitat no procedeix d'una ampliació important de l'horari laboral diari; el que s'ha produït és un augment d'activitat dels qui treballaven menys hores, no dels qui en treballaven més. No augmenten els treballs extra o les hores extraordinàries. També en aquest sentit es produeix, per tant, una tendència a la redistribució del temps de treball i una més gran homogeneïtat en l'augment de l'activitat.

Paral·lelament a aquests processos, i pel que fa a la contractació i mobilitat laboral, s'apunta un doble fenomen: d'una banda, un augment, encara que lleu, de les formes de contractació, que alhora esdevé més flexible; i, de l'altra, una tendència a una més gran mobilitat laboral i una reducció de l'estabilitat, que fa que les situacions laborals siguin, en conjunt, més precàries.

Ja s'ha assenyalat que els ingressos familiars han augmentat globalment i homogeniament, sobretot entre els estrats mitjans. Cal també assenyalat, quant a la seva regulació, que es produeix una ampliació de les formes més estables de percepció d'ingressos. Augmenten de manera apreciable les formes regulars d'obtenció dels ingressos en relació a les formes esporàdiques, precàries, procedents d'ajuts, les quals disminueixen, així com també les llars sense ingressos.

3.1.2. L'estructura social

Des del punt de vista de l'estructura social, s'observen els següents canvis: l'estructura ocupacional varia de manera tal que tendeix a ocupar persones cada vegada més qualificades: augmenten molt els tècnics, mentre que s'estanca el percentatge d'obrers manuals. El sector més dinàmic de la societat

barcelonina està format per una població ocupada relativament jove i amb nivells de qualificació tècnica creixents. Ara bé, per al total de la població, la imatge que obtenim és una altra: predominen els treballadors manuals –els quals han augmentat a causa del creixement del nombre de treballadors de serveis, fonamentalment per l'entrada de moltes més dones al mercat de treball– i que corresponen a grups de població d'edat avançada, i disminueix la importància numèrica dels tècnics: és possible que una part del col·lectiu de tècnics alts i mitjans fixi la seva residència fora de Barcelona (l'anàlisi del conjunt de les dades obtingudes ens permetrà més endavant confirmar aquest fenomen i esbrinar els nous llocs de residència d'aquests grups).

Es produeix, doncs, un doble fenomen: rejueniment i requalificació de l'estructura ocupacional, en què van disminuint les categories obreres clàssiques, i especialment els treballadors no qualificats; però, alhora, importància numèrica d'aquest grup social en el conjunt de la ciutat, com a conseqüència del seu envelliment i del que apareix com una més gran immobilitat de la població vella. Si considerem l'estructura social, els treballadors manuals –molts jubilats– són ara més nombrosos que fa cinc anys, i els tècnics alts i mitjans, en són una mica menys.

Així doncs, podem dir que, si bé en la part més dinàmica de la població barcelonina s'observa una forta tendència a la modernització i a l'augment de la qualificació, la ciutat no reflecteix, en la seva composició social, l'abast d'aquests canvis, perquè manté una població d'edat avançada i baixes qualificacions, que és ja parcialment un reflex del passat.

Una altra tendència que cal tenir present pel que fa a l'estructura social, és la situació dels individus segons el seu origen geogràfic. En l'anàlisi de les dades del 1985 i el 1986 quedava palès que hi ha catalans d'origen i migrants en tots els nivells de l'estructura social, però no en les mateixes proporcions. En les classes altes i mitjanes hi havia proporcions més elevades de catalans d'origen, mentre que en la classe baixa predominen, amb molta diferència, els

immigrants. Aquest tret era encara tan marcat, que la proporció de migrants que viu a cada districte era el millor indicador per preveure la posició del districte en la jerarquia de nivells econòmics de la ciutat.

Doncs bé, encara que aquesta informació s'ha de contrastar amb més cura, podem avançar que es mantenen aquestes diferències, però amb tendència a la disminució. L'evolució de les dues poblacions, la nascuda a Catalunya i la nascuda fora, ha estat molt similar respecte a les categories socio-professionals. En ambdues augmenta el percentatge de treballadors dels serveis i disminueix lleugerament el de tècnics, si bé aquests canvis han afectat més a la població nascuda fora de Catalunya. Pel que fa a la població ocupada, ambdues poblacions han seguit la tendència d'augment del terciari.

S'observa el mateix fenomen pel que fa a l'augment de la salarització. El grup dels nascuts fora de Catalunya continua sent un grup amb més assalariats, amb més pes en el sector secundari i amb una proporció d'obres més elevada que el grup dels nadius. Però també en els estrats alts –tècnics alts, professions liberals– han augmentat els nascuts fora de Catalunya. En conjunt, per tant, hi ha una tendència lenta a l'eliminació de les diferències per l'origen geogràfic, eliminació que sembla deguda sobretot a l'homogenització progressiva de les condicions en què es troben els fills dels immigrants respecte als fills dels nadius, és a dir, a la lenta desaparició d'unes condicions diferencials que afecten molt menys els immigrants de segona generació.

3.1.3. La percepció de la situació econòmica i les expectatives

Com a conseqüència de les tendències assenyalades, s'aprecia un tipus de ciutat «alegre i confiada», optimista, «inflacionada» fins i tot per damunt de les seves possibilitats reals. Barcelona sembla que ha viscut com a beneficiària d'una loteria, amb una eufòria desproporcionada amb la situació de fet, encara que la situació, indubtablement, ha millorat en els darrers cinc anys. Diverses informacions col·laboren en la construcció d'aquesta imatge.

En primer lloc, la percepció de la millora del nivell de vida. Totes les indicacions mostren que la valoració subjectiva, ja sigui en la situació actual com en l'evolució dels últims anys, és positiva tant per als entrevistats com per al conjunt social, tant pel que fa al nivell econòmic com respecte a la feina. La percepció comparativa del nivell de vida de la llar durant l'any 1989, a partir de l'apreciació comparativa entre ingressos i despeses, és globalment optimista. El mateix succeeix quan es demana comparar el nivell de vida actual amb el de fa un any, o es projecta la percepció sobre l'any vinent.

Hi ha un percentatge molt menor de persones que afirmen haver tingut dificultats econòmiques i, dels qui han tingut dificultats, n'hi ha menys que diuen que han hagut de reduir les despeses.

La visió relativa a les exigències laborals també apareix modificada en un sentit més positiu: hi ha més persones que diuen que ara se'ls exigeix més iniciativa i més habilitat. Curiosament, baixa una mica l'exigència de coneixements tècnics que, de tota manera, ja era considerable fa cinc anys, i també disminueix el nombre dels qui mostren temor a perdre la feina.

Respecte als diferents tipus d'expectatives, nivells d'ingressos, interès de la feina, relacions personals i familiars, relacions socials i evolució política i social de Catalunya, mostren una situació d'optimisme.

3.1.4. Consum, estalvi, equipaments, propietats

L'augment dels nivells econòmics ha contribuït netament a l'augment del consum. No ha variat el percentatge de persones que estalvien, aproximadament un terç de la població. Hi ha lleus augments de la població que inverteix en accions i disminueix l'estalvi en bons i en els comptes corrents, com si la disponibilitat a llarg termini fos menys necessària o convenient. Inversament, els estalvis semblen orientar-se més aviat cap a formes més actualitzables i immediates: les compres més generalitzades són d'habitatge i béns de consum.

La despesa es dispara tant en la direcció de béns més immediats com cap a altres de més sòlids i duradors relacionats amb l'habitatge. Les formes de pagament indiquen una més gran disponibilitat de recursos. Disminueixen molt els pagaments a terminis, mentre augmenten d'una manera espectacular els pagaments al comptat, i disminueix el consum de béns obtingut de manera distinta a la compra.

En relació a les assegurances, es produeixen simultàniament diversos fets: hi ha una extensió general de la Seguretat Social i, alhora, disminueix el percentatge de beneficiaris del règim general a partir de la Seguretat Social d'altres persones. En els serveis d'assegurances contractades, augmenten lleugerament les assegurances de vida, d'habitatge, les mútues sanitàries i, més considerablement, els plans de jubilació.

Hi ha un augment considerable de l'equipament d'electrodomèstics, especialment dels ordinadors personals, televisors en color, videos, congeladors independents, aspiradores i rentaplats, tots objectes de consum de preu elevat. També augmenten altres equipaments domèstics: hi ha més telèfons, dutxes i cambres de bany.

No augmenta el percentatge de persones que tenen cotxe: en disposen una mica més de dos terços de la població. Però són ja moltes les llars on hi ha un segon i, fins i tot, un tercer cotxe. L'augment de l'envelliment de la població i de les persones grans que viuen soles marca probablement el límit en el percentatge de llars que disposen de cotxe, la qual cosa explica perquè no s'ha produït un augment numèric en aquest capítol.

Hi ha un lleu augment dels qui tenen residència pròpia i una modificació important dels tipus d'habitatge. Tendeixen a disminuir els habitatges molt petits i els molt grans, però, en conjunt, augmenta la superfície dels habitatges. També en aquest àmbit sembla haver-se produït una certa redistribució.

Augmenten també altres tipus de propietat: la propietat d'empreses, de comerços i de finques urbanes, i

tant pel que fa a propietats petites com a propietats grans. Llevat dels propietaris d'habitatge, en general, els qui són propietaris representen un percentatge molt reduït de la societat.

3.1.5. La percepció dels equipaments i dels problemes urbans

Pel que fa a la percepció de l'entorn, medi ambient, equipaments, etc., s'observen canvis importants respecte a les opinions recollides fa cinc anys. En general, la variació de l'opinió tendeix a ser positiva, però no en totes les dimensions. D'una banda, predomina l'opinió que els equipaments estan millor, però alhora es manifesta també més insatisfacció respecte als equipaments. És a dir, tot fa pensar que els ciutadans són ara més exigents, possiblement per dos motius: una consciència ciutadana més gran en relació a aquests problemes i l'augment global del nivell de vida, que planteja noves exigències en aquest terreny.

També millora la valoració de la seguretat ciutadana. En canvi, augmenten els problemes de l'entorn, especialment els vinculats al trànsit, la contaminació i els aparcaments.

3.1.6. Les xarxes familiars i de relació

Pel que fa a les xarxes familiars i de relació, l'Enquesta mostra el desenvolupament de tendències previsibles, d'acord amb els processos en curs en altres societats: l'augment del percentatge de persones que viuen soles, la reducció de la dimensió mitjana de les llars, la menor presència de fills a les llars, l'envelliment de les parelles, l'augment del percentatge de persones no casades. Creix el nombre dels qui no volen assenyalar un cap de família en la llar, dada que mostra una evolució important en el model familiar. S'observa també una tendència a una individualització més gran dels hàbits domèstics, però es tracta d'una tendència feble. Malgrat que es fan evidents l'afebliment del nucli familiar i l'impuls cap a la individualització en els fets, tot fa pensar que la família continua sent el model cultural de relació i convivència per excel·lència.

En efecte, la xarxa d'altres relacions diferents de les familiars es manté relativament poc desenvolupada: la família –membres de la llar o de fora– és encara el recurs més utilitzat per afrontar la majoria de problemes. Les relacions d'amistat, companys de treball, etc., substitueixen el paper de la família molt rarament. S'observa, per tant, una contradicció entre aquest afebliment numèric del nucli familiar i la importància dels serveis que la població continua esperant-ne. Podem aventurar la hipòtesi d'un considerable aïllament personal en una part important de la població, sobretot la població de més edat, i la manca d'alternatives legitimades per fer cara a l'afebliment d'una família cada vegada més debilitada.

Sembla, de tota manera, que la població barcelonina no disposa grans expectatives en la construcció de relacions personals i socials i, per tant, no hi ha grans satisfaccions ni grans decepcions en aquest àmbit, mentre sí que se'n produeixen en altres terrenys, com ara l'econòmic i el polític. Alhora, la major disposició de recursos econòmics i el més alt benestar semblen haver contribuït poderosament a eliminar tensions i conflictes en la vida personal, tant a dins com a fora de la llar.

Si les xarxes de relació informal creixen molt poc, tampoc no ha crescut de manera apreciable la xarxa d'associacions. S'observa un lleuger increment en les de caràcter reivindicatiu –sindicats, associacions de consumidors–, però es tracta de fenòmens molt minoritaris. Alhora, altres formes associatives decreixen, com ara són les associacions de pares.

Totes aquestes informacions ens fan pensar que els vincles i les relacions socials són relativament pobres, sense que hi hagi un creixement de formes noves que compensi l'afebliment dels vincles més tradicionals. El recurs de recórrer a professionals o a instàncies administratives per aconseguir la solució de problemes es mostra encara, per les dades obtingudes, molt limitat, però experimenta un lleuger creixement que fa pensar que aquesta serà una de les formes de compensar la desaparició d'altres tipus de contactes i de recursos de relació.

3.1.7. Migracions i procés d'integració cultural

Continuant amb l'exploració dels vincles i les relacions socials, cal que ens referim a un altre aspecte que té molta importància per a la ciutat de Barcelona: el de la integració de grups de cultura diversa com a resultat de les antigues migracions massives. Malgrat que les dades que poden aclarir-nos aquests processos cal que siguin tractades amb més detall, podem avançar que es produeix una confluència generacional i lingüística cap a la integració, confluència que no apareix com un procés espectacular, però sí clar i mantingut. Hi ha dos elements que van en aquest sentit:

D'una banda, l'estabilitat poblacional, atesa la quasi inexistència de fluxos d'immigració, almenys pel que fa a persones provinents de la resta de l'Estat. En aquest moment semblen que es produeixen moviments de sortida de Barcelona –la població de la Regió Metropolitana sí que mostra incorporacions als municipis en els últims cinc anys, una part important de les quals procedeix de Barcelona–. La majoria dels barcelonins hi són, per tant, des de fa molts anys, i creix a la ciutat el nombre de nascuts a Catalunya, mentre que va disminuint, per un procés biològic, el nombre dels nascuts fora del país.

D'altra banda, hi ha un lleuger augment de la integració lingüística. Es manté un reducte important, d'edat relativament elevada, de persones que no parlen català, si bé la majoria l'entenen. Però augmenta el percentatge dels qui diuen que les seves llengües són català i castellà i el dels que consideren que la seva llengua és el català, mentre que disminueix el percentatge de persones que es consideren de parla castellana. Augmenta també el coneixement de l'escriptura del català, sobretot entre la gent jove.

3.1.8. Els hàbits culturals

La millora econòmica que hem constatat no sembla haver repercutit en un canvi important dels hàbits culturals: Barcelona esdevé una ciutat més culta en la mesura en què augmenta l'estoc educatiu, però no es desenvolupen altres formes clàssiques d'accés a

la cultura, com ara l'hàbit de lectura, que disminueix lleugerament, tant pel que fa a la lectura de llibres com a la de diaris. Tampoc no es desenvolupen ni es diversifiquen les formes de lleure: s'observa, per exemple, un estancament de la pràctica de l'esport. Aquestes característiques semblen degudes, d'una banda, a l'augment del percentatge de persones grans, que fa augmentar globalment la disponibilitat de temps lliure, però un temps lliure que sovint és un temps buit, i de l'altra, a la major activitat laboral de les generacions més joves, que solen ser les més creatives en termes de lleure i de curiositat cultural i que, en aquest moment, semblen tan absorbides per l'activitat productiva que declaren tenir poc temps per a l'esport i altres activitats lúdiques.

En aquest sentit, sembla produir-se un desfasament entre l'augment del benestar, constatat tant subjectivament com objectivament, i un cert estancament i fins i tot retrocés, en l'àmbit cultural –si excloem, com hem dit, l'augment de l'educació, que es deu sobretot a l'afany de millora en el mercat de treball–. Les energies socials no semblen anar en la direcció del desenvolupament cultural o, almenys, no en el mateix grau que en altres aspectes de la vida social.

3.2. Les desigualtats territorials

Hem exposat fins aquí tendències de conjunt de la societat barcelonina. Però Barcelona és moltes «Barcelones», i no únicament des d'una perspectiva territorial. La realitat social està clivellada per grups socials, grups d'edat, categories, etc., que la diferencien. Certament, ens hem pogut acostar molt poc a l'anàlisi detallada de les desigualtats, però tractarem de donar-ne algunes pinzellades relatives a les diferències entre districtes.

Per a l'anàlisi de les desigualtats territorials, s'han considerat les diferències observades entre districtes en relació a dos punts: els nivells educatius i lingüístics i els nivells socio-econòmics.

3.2.1. Les diferències educatives i lingüístiques

Pel que fa als nivells educatius, les diferències entre districtes continuen sent importants. Si prenem els nivells inferiors: analfabets, primària incompleta i primària, trobem gairebé la mateixa distribució que l'any 1985, amb un lleuger augment de districtes que estan per damunt dels valors mitjans. També es manté una distribució similar per als qui tenen titulació universitària, amb tendència a l'increment del percentatge en els districtes on ja es donava un nivell educatiu més alt. La fractura entre districtes tendeix, per tant, a incrementar-se, sobretot si tenim present que s'ha produït un augment real de la freqüència d'estudis superiors per al conjunt de la població.

En relació a la integració lingüística, es mantenen diferències molt notables entre els districtes pel que fa al grau de coneixement del català. La distribució territorial dels qui parlen i escriuen català mostra zones clarament definides, i les diferències entre els extrems tendeixen a augmentar. Els districtes que donen percentatges superiors a la mitjana són l'Eixample, les Corts i Sarrià-Sant Gervasi, els quals es mantenen, i Gràcia, que n'augmenta la proporció. En l'extrem oposat es troben Nou Barris i Ciutat Vella, on la proporció decau respecte a la consulta anterior, mentre que Sant Martí, que estava també en el grup de menor coneixement del català, ha passat a tenir percentatges mitjans. Es va perfilant una polaritat amb una tendència general a la progressió del coneixement del català, però hi ha districtes que queden permanentment distanciat.

La distribució dels qui parlen català però no l'escriuen es manté gairebé idèntica a l'obtinguda anteriorment, amb certa tendència a l'homogeneïtzació. Millora lleugerament la proporció a Sants-Montjuïc i a Sant Andreu, però empitjora a Nou Barris.

Els qui entenen el català però no el parlen es distribueixen de manera gairebé inversa als qui el parlen i l'escriuen. De nou empitjora la situació de Nou Barris.

Hi ha molt poques persones que no entenen el català, de manera que aquest és un fenomen bastant marginal, però que sembla relativament consolidat a Nou Barris.

En conjunt, es pot dir que la situació millora una mica, però es mantenen les polaritats d'una manera gairebé idèntica, i s'observa un bloqueig a Nou Barris.

3.2.2. Els nivells socio-econòmics

Vegem ara algunes diferències relatives als nivells socio-econòmics. Respecte als ingressos individuals, cal dir que aquest indicador no es va incloure en l'Enquesta anterior i, per tant, no es pot procedir a la comparació amb l'actualitat. El que s'observa per a l'any 1990 és una clara segmentació de les franges extremes, on hi ha pocs districtes, i una acumulació dels altres districtes en els segments salarials mitjans.

Ciutat Vella ocupa el nivell més baix, tant en relació a la seva major proporció en la franja d'ingressos baixos com en relació a la seva menor proporció en la franja d'ingressos alts. Nou Barris i Sants-Montjuïc s'acosten a la posició de Ciutat Vella. En la franja de salaris mitjans se situen Sant Andreu, Sant Martí, Horta-Guinardó i Gràcia. En les franges superiors trobem Sarrià-Sant Gervasi i les Corts i, en menor proporció, l'Eixample.

Pel que fa als ingressos anuals nets de les llars, que podem comparar amb la situació de fa cinc anys, trobem una distribució gairebé idèntica a la d'aquell moment. Es poden percebre algunes modificacions en el sentit que els districtes on predominen els ingressos baixos tendeixen a acostar-se a les situacions intermèdies, cosa que mostra una lleugera uniformització del conjunt alhora que una millora dels districtes més pobres. Però, de fet, els pols extrems es mantenen, i així en la banda alta trobem Sarrià-Sant Gervasi; les Corts i l'Eixample, a certa distància, i en la banda baixa Ciutat Vella, a la qual s'apropen Sants-Montjuïc i Nou Barris.

Les franges d'ingressos intermedis tenen aproximadament la mateixa estructura que l'any 1985.

Els extrems són reduïts. Ciutat Vella manté una situació marginada en relació a les proporcions mitjanes.

En les franges amb ingressos alts és on es produeix una major polarització en els darrers cinc anys, encara que es manté bàsicament la mateixa distribució per districtes. La polarització s'accentua, d'una banda, a Ciutat Vella i Nou Barris, i de l'altra, a les Corts, Sarrià-Sant Gervasi i l'Eixample, sempre a certa distància dels dos anteriors.

En conjunt, es mantenen les diferències, però s'observa una tendència a un lleuger reequilibri entre districtes, sobretot per l'ampliació de la franja d'ingressos intermedis.

En relació a la propietat, es pot observar que els propietaris de comerços es distribueixen gairebé de manera homogènia entre tots els districtes.

La distribució territorial dels propietaris d'empreses es manté com la de l'any 1985. Amb tot, hi ha hagut un augment general de la proporció de propietaris, augment que no s'ha distribuït de manera homogènia entre tots els districtes. Augmenta la presència d'empresaris a les Corts i Gràcia, i disminueix relativament a Horta-Guinardó i Nou Barris. També en aquesta distribució ocupen les posicions polars les Corts, Sarrià-Sant Gervasi i l'Eixample, d'una banda, i Ciutat Vella i Nou Barris, de l'altra.

Pel que fa a la propietat de finques urbanes, que també augmenta globalment, la polaritat entre districtes s'intensifica. Sarrià-Sant Gervasi, les Corts i l'Eixample, per aquest ordre, són els districtes on viuen més propietaris de finques urbanes. Gràcia i Sant Andreu ocupen posicions intermèdies i la resta de districtes es troben per sota de la mitjana, especialment Nou Barris, Ciutat Vella i Sant Martí. Una distribució molt similar apareix per als propietaris de finques de conreu i altres finques rústiques.

S'ha considerat també la distribució territorial pel tipus d'ingrés percebut: ingressos resultants de treball per compte propi, per treball assalariat, per classes passives o manca d'ingressos. Destaca, en aquesta

variable, la posició de Sarrià-Sant Gervasi pel percentatge de persones que declaren ingressos per compte propi i rendes de capital. De fet, es tracta de l'únic districte on les rendes de capital obtenen una proporció d'un cert relleu. Les Corts obté també una proporció una mica superior a la mitjana. Per a la resta de districtes, la distribució és similar a l'obtinguda en els altres indicadors econòmics i molt similar, també, a l'obtinguda l'any 1985, si bé Ciutat Vella estava en aquell moment menys distanciada dels valors mitjans. En aquest sentit la situació s'ha polaritzat una mica.

Pel que fa a ingressos per treball assalariat, la proporció augmenta a Sant Andreu i es manté baixa a Ciutat Vella.

Els ingressos per pensions de jubilació, viduïtat i invalidesa són superiors a la mitjana a Ciutat Vella, l'Eixample i Sants-Montjuïc –els tres districtes que concentren una major proporció de persones velles–. Són inferiors a la mitjana a Sarrià-Sant Gervasi, les Corts i Nou Barris. Aquesta distribució es troba ara una mica més polaritzada que fa cinc anys, perquè ha augmentat la proporció d'aquest tipus d'ingressos a l'Eixample i Sants-Montjuïc.

En relació a les categories socio-professionals, si considerem d'una banda les categories altes, és a dir, els empresaris, professionals liberals, directors i gerents d'empresa i tècnics superiors, destaquen, amb un valor molt superior a la mitjana, Sarrià-Sant Gervasi, les Corts i l'Eixample; en una posició intermèdia, Gràcia; i la resta de districtes amb percentatges molt inferiors a la mitjana. Aquí es dibuixen dues «Barcelones»: una que és propietària dels seus mitjans de producció o fa feines d'elevada qualificació, i l'altra que és una Barcelona assalariada i molt menys qualificada. Aquesta estructura és gairebé la mateixa que la de fa cinc anys.

Si considerem els tècnics mitjans i el personal administratiu i tècnic, les diferències es difuminen i apareix una zona intermèdia més nombrosa, amb extrems menys accentuats. Així, trobem l'Eixample i Gràcia amb valors superiors a la mitjana, i amb valors

inferiors Ciutat Vella, Sants-Montjuïc i Nou Barris. La resta de districtes se situen en valors propers a la mitjana. En aquest tipus de categories socio-professionals s'ha produït una certa variació en els darrers cinc anys: ha augmentat la proporció a l'Eixample, ha disminuït a Horta-Guinardó, que estava per damunt de la mitjana fa cinc anys, i disminueix també a Sants-Montjuïc fins a situar-se en posicions properes a Nou Barris i Ciutat Vella, que són els districtes amb menor proporció de persones d'aquestes categories socio-professionals.

Pel que fa a la distribució dels treballadors qualificats i contramestres, obtenim valors superiors a la mitjana a Ciutat Vella, Sants-Montjuïc i, sobretot, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí; valors inferiors a la mitjana a l'Eixample, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia i, menys pronunciadament, a les Corts. Horta-Guinardó es troba en un valor mitjà. La distribució és gairebé idèntica a la de fa cinc anys, amb molt lleugeres modificacions.

Finalment, si considerem els treballadors no qualificats i els treballadors dels serveis, obtenim valors molt superiors a la mitjana a Ciutat Vella, Sants-Montjuïc i Nou Barris, i amb valors molt inferiors a la mitjana, l'Eixample, les Corts i Sarrià-Sant Gervasi. La resta se situa en valors propers als valors mitjans. Es tracta d'una estructura inversa a la del nivell superior i bastant polaritzada. En aquest segment s'han produït modificacions, sobretot en el pol més extrem: fa cinc anys hi havia Sant Andreu i Sant Martí entre els districtes amb proporcions superiors a la mitjana de treballadors no qualificats i de serveis. Actualment, aquests dos districtes s'han acostat a la mitjana.

En conjunt, les variacions observades en el transcurs d'aquests cinc anys són relativament petites, cosa que no és sorprenent tenint en compte l'estabilitat de la població pel que fa a l'habitatge i l'arrelament als barris. Fa la impressió que les posicions intermèdies es troben distribuïdes de manera relativament més homogènia, i tendeixen a fer desaparèixer diferències. Però en les categories extremes s'accentua la polarització entre districtes: Ciutat Vella, Sants-

Montjuïc i Nou Barris d'una banda, i Sarrià-Sant Gervasi, les Corts i l'Eixample, de l'altra.

Les millores en l'activitat i els recursos econòmics semblen haver influït en la millora relativa dels districtes on viu la població treballadora jove o de mitjana edat; mentre que, en canvi, s'accentuen, per contrast, els efectes negatius en la població d'edats avançades, els jubilats, etc.

4. La població, l'arrelament local, la valoració de Barcelona i el seu entorn metropolità, la mobilitat territorial

4.1. La població

La primera qüestió que cal posar en relleu dels resultats de l'Enquesta Metropolitana 1990 si els comparem amb els obtinguts ara fa cinc anys, és un cert nombre de canvis en la distribució de la població per edats.

Globalment, la població ha envellit. Si bé el grup de 21 a 25 anys manté la mateixa proporció que fa cinc anys, i el grup de 26 a 35 anys augmenta el 3,6%, el grup de 36 a 55 anys disminueix clarament, i augmenta, en canvi, el 4,5% el grup de persones de més de 65 anys.

Així doncs, més gran nombre d'adults joves, disminució dels adults d'edat mitjana i augment de la població vella: aquestes són les variacions fonamentals que podem assenyalar en la piràmide d'edats barcelonina en aquests cinc anys.

4.2. L'arrelament local

El segon aspecte que cal destacar és l'augment d'un fet que ja es va posar en relleu per mitjà de l'Enquesta Metropolitana 1985-1986: el fort arrelament local de la població barcelonina, i l'estabilitat pel que fa a la mobilitat residencial. Mitjançant les dades de 1990 podem constatar el baixíssim percentatge d'immigrants recents (l'1,7%) que fa menys de quatre anys que han arribat a la ciutat i la molt elevada estabilitat de la majoria de la població barcelonina.

Taula 1. Distribució percentual de la població barcelonina per edats en l'Enquesta Metropolitana 1985-1986 i 1990.

Grups d'edats	EM 1985-1986	EM 1990
21-25	10,7	10,7
26-35	15,3	18,9
36-45	19,7	16,7
46-55	19,2	14,7
56-65	18,9	18,3
66-75	11,0	13,4
+ de 75	5,2	7,2

El menor percentatge de població nascuda fora de Barcelona per a l'Enquesta Metropolitana 1990 respecte a la de 1985, així com el major percentatge de població nascuda fora de Barcelona amb més anys de residència a la ciutat, donen una visió de fort assentament de la població. Podem preguntar-nos, però, fins a quin punt es produeix l'expulsió de gent fora de la ciutat com a conseqüència de l'encariment de l'habitatge, tal com s'ha dit darrerament. Pels resultats obtinguts fins ara, que són exclusivament els del municipi de Barcelona, no podem saber quin és el percentatge de persones que ha marxat recentment. Sabem ja, però, que més del 13% de la població que viu a la Regió Metropolitana ha arribat al municipi en els últims cinc anys, i que una part relativament important (12,9%) prové de Barcelona. La composició i les característiques d'aquesta població migrant les podem conèixer quan estiguin disponibles els resultats obtinguts per al total de la Regió Metropolitana, però es fa evident que Barcelona perd una part de la seva població, possiblement població jove i bastant qualificada. I encara que no podem saber quantes persones han marxat, sí que coneixem els projectes de mobilitat d'habitatge dels barcelonins.

En aquest aspecte, cal dir que més del 75% dels entrevistats de cada districte de Barcelona no tenen previst canviar de residència en els propers cinc anys.

Vegem les característiques d'aquells que preveuen un canvi d'habitatge.

La previsió de canvi d'habitatge varia amb l'edat: el grup que té un percentatge més gran és el de 25 a 29 anys, amb el 52,5%, seguit pel grup de 20-24 anys, amb el 44,5%. Cap dels grups quinquenals amb més de 40 anys té un percentatge superior al 12% amb intenció de canviar. Potser cal destacar el grup de 65 a 69 anys, que té un percentatge del 6,7% de població que pensa canviar, i que és superior als grups d'edat immediatament posterior i anterior.

Els districtes que tenen uns percentatges més elevats amb intenció de canviar són les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Sants-Montjuïc, Nou Barris i Sant Andreu, amb un ventall de població que va del 18% al 22%. En els altres cinc districtes, Ciutat Vella, l'Eixample, Gràcia, Horta-Guinardó i Sant Martí, menys del 16% de la població té previst canviar de residència en els pròxims cinc anys, i en els dos darrers districtes citats el percentatge no supera el 13% dels entrevistats.

Ara bé, la previsió de canvi de residència no suposa el projecte de marxar de Barcelona. Dels qui volen canviar de residència, més del 30% pensa anar a un altre habitatge del mateix barri i més del 23% vol anar a viure a un altre districte de Barcelona. Només el 4,7% preveuen un trasllat a un altre municipi de l'antiga àrea metropolitana, xifra que fa pensar que, almenys durant l'any 1990, no es preveien gaires trasllats a la perifèria de la ciutat. Més nombrosos són els qui preveuen marxar a altres àrees territorials més allunyades, és a dir, a la resta de Catalunya i a la resta d'Espanya (15,5%), projecte que probablement va vinculat a canvis de vida no relacionats amb l'encariment de l'habitatge. Si a aquest darrer percentatge se li suma el 6,7% de població que pensa canviar, però que dóna com a resposta que encara no sap on anirà, que no té preferències, que a qualsevol lloc o «al camp», es pot dir que els entrevistats de Barcelona que tenen previst de canviar de residència en els pròxims cinc anys majoritàriament pensen –o volen– continuar residint a Barcelona.

4.3. Trets observats en la valoració de Barcelona i el seu entorn metropolità

L'estudi de la valoració de Barcelona i el seu entorn metropolità el farem en tres parts. En la primera, veurem quina valoració fan del fenomen metropolità els habitants de Barcelona; en la segona, analitzarem la consideració de Barcelona com a lloc per a viure en relació a la preferència a viure en altres llocs; i en la tercera, analitzarem la imatge simbòlica que tenen de la ciutat el seus habitants, a partir dels llocs més freqüentats quan acompanyen a persones de fora que visiten Barcelona. En general, podem dir que:

– La majoria dels habitants de Barcelona són indiferents a l'existència del fenomen metropolità.

– La valoració del fenomen metropolità presenta diferències segons els districtes urbans.

– El motiu principal de valoració positiva es refereix, d'una manera genèrica, a considerar positivament l'aglomeració de Barcelona per a l'expansió i el creixement de la ciutat; es valora també molt positivament la major diversitat de serveis que comporta.

– La valoració negativa més indicada es refereix als aspectes de congestió i aglomeració.

– Majoritàriament, els ciutadans de Barcelona manifesten preferència per viure a la ciutat, però la comparació amb les dades del 1985 indica una tendència de disminució d'aquesta preferència.

– Dos terços de la població de Barcelona consideren que la seva ciutat està més ben atesa que la resta de localitats metropolitanes.

– Augmenta considerablement l'opinió que les diferències entre Barcelona i el seu entorn metropolità, pel que fa als serveis i equipaments considerats globalment, tendeixen a disminuir.

– Les muntanyes de Montjuïc i el Tibidabo, així com la Sagrada Família, són els llocs de la ciutat més

mostrats pels seus habitants als amics o parents de fora que els visiten.

El concepte d'àrea metropolitana de Barcelona és confús i poc precís. La manca d'un àmbit administratiu únic i estable, acompanyat de la multiplicitat d'organismes que es reparteixen les competències en aquest territori, n'és probablement el motiu principal. Tanmateix, sigui quin sigui el territori que els ciutadans de Barcelona consideren com a territori metropolità, les opinions reflectides en les respostes del qüestionari de l'enquesta indiquen que la distinció entre Barcelona municipi (ciutat) i Barcelona aglomeració (fenomen metropolità) és clara i evident.

4.3.1. La valoració del fet metropolità

El fet metropolità és vist d'una manera favorable únicament pel 28,1% dels habitants de Barcelona. Aquest percentatge és molt semblant al 25,8% que valora aquest fenomen d'una manera negativa.

Taula 2. Valoració del fet metropolità

Afaveix	28,1%
Perjudica	25,8%
Indiferent	33,6%
No sap	10,9%

Tanmateix, el més remarcable és l'elevat percentatge de respostes que indiquen indiferència respecte al fet metropolità. Si se sumen els percentatges d'«indiferent» i de «no sap», s'arriba al 44,5%, és a dir, que gairebé la meitat dels ciutadans de Barcelona són indiferents al fet metropolità barceloní i, per tant, cal pensar que no es plantegen les repercussions que aquest fet pot tenir sobre la ciutat.

No tots els districtes fan la mateixa valoració del fet metropolità (vegeu taules). Així, observem que Gràcia i l'Eixample, i molt especialment el primer, són els districtes que manifesten una major presa de consciència del fenomen metropolità, ja que les respostes que denoten una actitud indiferent hi tenen un percentatge més petit, i a la vegada aquests dos districtes, juntament amb el de les Corts, són els que

valoren més positivament l'existència del fet metropolità barceloní.

Sembla important destacar, a més, el següent: l'elevada valoració negativa del fet metropolità dels districtes de Sant Andreu i Sarrià-Sant Gervasi, l'escassa valoració negativa que en fa el districte de Ciutat Vella, i la gran importància de la indiferència, pel que fa al fenomen metropolità, en els districtes de Sant Martí, Sant Andreu, Ciutat Vella i Horta-Guinardó, de tal manera que es podria pensar que aquests districtes viuen d'esquena a la realitat metropolitana.

La major consciència del fenomen metropolità es dona a Gràcia, l'Eixample, les Corts i Nou Barris; els dos primers són districtes ens els quals s'ubica el centre de la ciutat, el districte central de negocis, amb la majoria de serveis; els altres dos (les Corts i Nou Barris) són districtes més residencials, encara que la població que hi resideix presenta característiques molt diferents; són també districtes de creixement més recent, i en els quals la mobilitat és elevada (probablement això ocasiona una major consciència metropolitana).

La comparació amb els resultats de l'Enquesta del 1985 no és possible, ja que aquest any es va demanar l'opinió sobre si l'«existència d'una forta densitat de població de l'àrea metropolitana afavoria o no la població de la ciutat de Barcelona».

Atès el que expressen les dues taules, es podria dir que, independentment del lapse de cinc anys entre una enquesta i l'altra, la valoració conjunta del fenomen metropolità és més positiva que no pas la simple consideració d'un dels efectes o característiques del fet metropolità barceloní, com és el de la densitat.

Taula 3. Valoració de la densitat de l'àrea metropolitana (1985). Valoració del fet metropolità (1990)

Afaveix	15,8%	28,1%
Perjudica	60,5%	25,8%
Indiferent	16,5%	33,6%
No sap	5,4%	10,9%

Tanmateix, la valoració del conjunt d'aquest fenomen presenta potser una major dificultat per a l'enquestat que no la valoració d'un dels seus aspectes, i probablement aquesta és l'explicació de l'augment de les respostes que indiquen indiferència davant del fenomen metropolità.

La majoria dels motius que s'expliciten en la valoració del fet metropolità són amplis i genèrics, tant en la valoració positiva com en la valoració negativa.

En la valoració positiva, el 36,4% es correspon a la resposta genèrica que el fet metropolità és positiu pel que representa per a l'expansió de Barcelona. De fet, és la consideració positiva de l'aglomeració de Barcelona pels habitants de la ciutat-capital d'aquesta aglomeració. La major diversitat i quantitat de serveis, així com també la major activitat econòmica, són les altres consideracions positives més citades.

Taula 4. Valoració positiva del fet metropolità

Expansió de Barcelona	36,4%
Major diversitat i quantitat de serveis	28,2%
Més activitat econòmica	20,2%

Pel que fa a la valoració negativa, la resposta genèrica presenta un percentatge més elevat. Així, gairebé el 50% especifiquen que l'aglomeració de gent és l'aspecte més negatiu del fet metropolità. Aquesta resposta, en la mesura en què es pot identificar aglomeració de persones amb altes densitats, confirmaria la valoració negativa que es feia l'any 1985 de la forta densitat de població de l'àrea metropolitana. El segon motiu, bastant distanciat del primer, que es dona en la valoració negativa és el que fa referència als problemes de trànsit i comunicació. L'any 1985, la segona consideració negativa que es feia sobre la densitat de l'àrea metropolitana es referia també a problemes de circulació.

L'anàlisi per districtes manifesta trets no gaire diferenciats. En tots aquests, tant les valoracions positives com les negatives més citades són les que hem considerat com a motius més genèrics; cal indicar potser que la valoració negativa de l'excés

Taula 5. Valoració negativa del fet metropolità

Aglomeració de persones	49,2%
Problemes de trànsit i comunicació	15,5%
Inseguretat	7,2%

d'aglomeració de gent supera el 50% en els districtes de Sant Andreu (50,9%) i de Sarrià-Sant Gervasi (52,2%). Ja hem vist que el segon motiu indicat en la valoració negativa del fet metropolità són els problemes de trànsit i de comunicacions, motiu citat de forma més rellevant en els districtes de Sarrià-Sant Gervasi (16,4%), Gràcia (18,4%) i Sant Andreu (17,0%).

Caldria veure posteriorment fins a quin punt s'extrapolen els problemes del districte mateix als problemes i desavantatges del fet metropolità.

4.3.2. Barcelona com a lloc per a viure

Els habitants de Barcelona consideren, majoritàriament, que és millor viure a la seva ciutat que a d'altres poblacions; però la comparació amb les dades de 1985 indica que aquesta tendència disminueix. Amb tot, l'augment del percentatge d'indecisos sobre aquesta qüestió corrobora probablement la disminució de la consideració de la gran ciutat com a lloc ideal per a viure.

Aquesta tendència confirma el que s'apunta en l'anàlisi del tipus d'habitatge preferit. Veurem que tendeixen a augmentar les preferències per viure en cases de camp o en habitatges aïllats, que difícilment es troben a la ciutat.

Aquestes preferències d'habitatge i la disminució de la consideració de Barcelona com a lloc per a viure són, probablement, manifestacions de la idea segons la qual viure més en contacte amb la natura i fora de les grans aglomeracions urbanes representa una millor qualitat de vida. Els principals motius que s'especifiquen en la preferència d'anar a viure fora de Barcelona confirmen aquesta idea: poder gaudir de major tranquil·litat (10,6%) i no patir alguns dels desavantatges que comporta la vida en una aglomeració urbana, com ara la contaminació i la congestió o les altes densitats de població (4%).

Taula 6. Preferències de Barcelona com a lloc per viure

	1985	1990
Barcelona	56,6%	50,2%
Indistintament	6,6%	19,2%
No sap	13,4%	9,1%

Tanmateix, en l'anàlisi de l'habitatge, també es posa de manifest la idea contrària. Així, hem vist com el tipus d'habitatge preferit és el pis (36,3%), i a més aquesta preferència augmenta molt en relació a l'observada l'any 1985 (29,3%). Com s'ha dit, aquestes dades sembla que consoliden la idea de ciutat com a centre residencial.

Els principals motius indicats per preferir viure a Barcelona són una major diversitat de serveis i una millor accessibilitat a tot el que la ciutat ofereix. L'anàlisi de les dades feta fins ara no ens permet encara veure quina de les dues tendències és la predominant. Les diferències entre districtes (vegeu taules 9 i 10) sembla que apunten que aquells districtes que tenen rendes superiors a la mitjana de la ciutat, i on els habitatges tenen també una major confort, és on es valora més positivament el fet de viure a Barcelona. En el sentit contrari, els districtes que presenten un percentatge més baix en la valoració de viure a Barcelona són els que disposen d'una renda mitjana també més baixa.

És interessant, però, remarcar el següent:

a) El baix percentatge de Nou Barris, quan és un dels districtes que més alta valoració fa dels diferents serveis i equipaments del seu barri (vegeu apartat d'equipaments i taules corresponents).

b) L'alt percentatge de la resposta: «millor viure a Barcelona perquè sempre hi he viscut», en els districtes de Ciutat Vella i l'Eixample (l'11,9% i el 10,7%, respectivament), percentatges molt superiors al 6,5%, que és la mitjana d'aquesta resposta per al conjunt de Barcelona. En aquests districtes la proporció de persones majors de 65 anys és superior a la mitjana

de Barcelona; semblaria, doncs, que les persones de més edat valoren més positivament viure allà on sempre han viscut.

En resumir les opinions donades sobre la valoració de Barcelona i el seu entorn, dues tercers parts de la població opinen (66,1%) que Barcelona està més ben atesa que la resta de poblacions metropolitanes, i aquest percentatge és superior al que exposa l'opinió que es viu millor a Barcelona que a fora (52%). Per a una part de la població, doncs, la consideració que és millor viure fora de la ciutat no exclou la consideració que, en conjunt, Barcelona està millor atesa. Tanmateix, és potser encara més remarcable el fet que aquesta última consideració és inferior a l'expressada l'any 1985 (71,2%), amb un descens del 5,1%.

Taula 7. Barcelona està més ben atesa?

	1985	1990
Sí	71,2%	66,1%
No	6,6%	5,7%
Similarment a la resta	5,9%	13,0%

Tal com es pot observar a la taula, si bé el percentatge afirmatiu es redueix, no és pas per l'augment de les respostes negatives, sinó per l'augment important de la resposta que indica la no-diferència entre Barcelona i les altres localitats metropolitanes. Aquesta observació indica una valoració de la millora de la qualitat de vida de la Regió Metropolitana.

4.3.3. Imatge simbòlica de la ciutat

Un últim aspecte que cal considerar és la imatge simbòlica que els habitants de Barcelona tenen de la ciutat. Aquesta es reflecteix en la distribució geogràfica dels llocs més freqüentats i visitats quan s'acompanya a persones de fora de la ciutat.

Els tres principals llocs que es mostren als parents o amics que visiten Barcelona es poden veure a la taula 8.

Taula 8. Llocs mostrats a les visites de fora de Barcelona

Montjuïc	25,5%
Sagrada Família	17,6%
Tibidabo	16,9%
Barri Gòtic i Ciutat Vella	11,1%
Port	8,3%

Així doncs, sembla que les dues muntanyes més properes a Barcelona (importants centres lúdics i amb panoràmica de la ciutat), són els llocs preferits pels barcelonins, juntament amb la gran obra de Gaudí, a l'hora de mostrar la seva ciutat als amics o parents que la visiten.

No s'ha d'oblidar que molt probablement el protagonisme de Montjuïc s'incrementarà en els propers anys a causa de l'eufòria dels Jocs Olímpics.

Un altre punt a considerar és la importància que té per a la ciutat de Barcelona l'obra de Gaudí (un dels elements més representatius de la ciutat), ja que si sumem els visitants a altres obres d'aquest gran arquitecte al percentatge dels qui visiten la Sagrada Família, s'obté fins a un 24% de respostes (en les

dues opcions). D'altra banda, el conjunt de respostes que fa referència al mar (port, escullera, «Moll de la fusta», etc.), sumen un 9,9%, percentatge realment petit per a una ciutat marítima com Barcelona; encara que esperem que la dita proporció creixi pròximament amb la finalització d'obres com el Port Vell, i el Passeig Marítim (Barceloneta, Vila Olímpica, etcètera).

Si comparem les respostes de l'any 1985 amb les del 1990, no s'hi veuen grans canvis. Podem destacar, si de cas, l'increment de respostes respecte a considerar la Sagrada Família com a lloc més visitat i mostrat als visitants, aspecte que confirmaria la idea esmentada abans.

Així mateix, en l'actualitat hi ha una més gran diversificació de respostes (llocs visitats) que l'any 1985, fet que pot indicar un coneixement més alt de la ciutat per part dels seus habitants.

En resum, podríem dir que d'una banda es consolida la forta càrrega simbòlica de Montjuïc, el Tibidabo i la Sagrada Família, i de l'altra, s'amplien els punts i llocs de la ciutat que són valorats també com a elements representatius i simbòlics.

Taula 9. Opinió sobre si l'existència de la Regió Metropolitana afavoreix o perjudica els habitants de Barcelona (en percentatges)

Afavoreix		Perjudica		Indistintament i N/S	
6. Gràcia	38,1	1. Ciutat Vella	17,4	6. Gràcia	32,1
4. Les Corts	31,8	7. Horta-Guinardó	22,0	2. l'Eixample	37,6
2. l'Eixample	31,5	10. Sant Martí	22,2	4. Les Corts	40,9
1. Ciutat Vella	30,4	3. Sants-Montjuïc	25,6	8. Nou Barris	42,3
7. Horta-Guinardó	28,2	Barcelona	25,8	Barcelona	44,5
3. Sants-Montjuïc	28,2	4. Les Corts	26,6	5. Sarrià-Sant Gervasi	44,5
8. Nou Barris	28,2	8. Nou Barris	27,4	3. Sants-Montjuïc	45,8
Barcelona	28,1	6. Gràcia	27,5	9. Sant Andreu	48,6
10. Sant Martí	24,0	2. l'Eixample	28,0	7. Horta-Guinardó	49,1
5. Sarrià-Sant Gervasi	22,6	9. Sant Andreu	30,2	1. Ciutat Vella	49,5
9. Sant Andreu	19,0	5. Sarrià-Sant Gervasi	31,4	10. Sant Martí	53,3

Taula 10. Percentatge dels qui opinen que es viu millor a Barcelona

5. Sarrià-Sant Gervasi	66,5
2. l'Eixample	66,3
9. Sant Andreu	58,0
1. Ciutat Vella	52,1
Barcelona	52,0
10. Sant Martí	49,1
4. Les Corts	48,3
6. Gràcia	48,0
7. Horta-Guinardó	46,4
3. Sants-Montjuïc	40,8
8. Nou Barris	37,1

4.4. Trets més significatius respecte a la mobilitat territorial

- La característica més significativa de l'anàlisi de la mobilitat territorial és la poca relació que tenen els barcelonins amb el territori que els envolta.
- Només pel que fa a la mobilitat obligada, els desplaçaments fora de la ciutat tenen alguna rellevància.
- Cal remarcar que la majoria dels desplaçaments laborals es donen entre els diferents barris de la ciutat.
- La mobilitat no obligada genera essencialment desplaçaments pel mateix barri de residència.

L'anàlisi de la mobilitat, la dividirem en dues parts: la mobilitat obligada i la mobilitat no obligada.

4.4.1 La mobilitat obligada: desplaçaments al treball

La característica més destacable de la mobilitat obligada és la poca mobilitat intermunicipal de la població de Barcelona. És a dir: els desplaçaments al treball s'insereixen majoritàriament en l'àmbit de la ciutat.

Taula 11. Mobilitat laboral (*)

	1985	1990
Treball a domicili	5,7%	2,3%
Al barri	22,4%	22,9%
Altres barris	56,5%	57,2%
Resta CMB	7,7%	8,2%
Resta Catalunya	5,8%	6,3%
Altres	1,9%	3,1%

(*) Percentatges sobre el total d'ocupats.

En la taula s'observa la importància dels desplaçaments intramunicipals. L'elevada mobilitat intramunicipal respon essencialment a desplaçaments a altres barris més que no pas a desplaçaments dins del barri mateix. La comparació amb les dades de l'any 1985 indica que aquesta situació és força estable i confirma la idea de la important retenció de la força laboral a Barcelona pel que fa als seus desplaçaments.

L'anàlisi per districtes (vegeu taula 13) posa de manifest alguns trets importants:

- La retenció de la mobilitat laboral en el barri mateix és, en tots els districtes, inferior a la mobilitat entre els barris.
- Els districtes de Ciutat Vella i l'Eixample són els que generen menys desplaçaments per motius de treball.
- En l'extrem oposat, el 67,8% dels desplaçaments de Nou Barris són a d'altres barris de la ciutat.
- El nombre d'habitants de Barcelona que es desplaça a altres municipis per motius laborals és reduït. Només el 15% de la mobilitat laboral és intermunicipal; més de la meitat d'aquests desplaçaments es realitzen en l'àmbit de l'antiga CMB.
- No s'observen gaires diferències entre els districtes (les Corts i Sant Andreu són els districtes que donen més desplaçaments fora de Barcelona).

4.4.2. La mobilitat no obligada

La mobilitat no obligada a què fa esment l'Enquesta és de dos tipus: la que fa referència als desplaçaments per comprar queviures, vestit i calçat, i la relacionada amb els desplaçaments ocasionats per activitats associatives, recreatives, culturals, etc.

La principal característica de la mobilitat per comprar és l'elevat percentatge de retenció a Barcelona.

Tal com es pot observar en les taules, la retenció en el barri mateix és superior quant a la compra de queviures, que no pas en la compra de vestit i calçat. Aquesta diferència sembla lògica si tenim en compte els dos tipus de béns que comparem.

Taula 12. Compra de queviures. Compra de vestit-calçat.

Mateix barri	84,8%	Mateix barri	43,4%
Barris veïns	7,3%	Barris veïns	7,2%
Centre població	1,0%	Centre població	17,0%
Altres	7,0%	Indistintament	32,3%

Observem, també, que els desplaçaments al centre de Barcelona són molt superiors quan es tracta de comprar vestit i calçat. Aquest fet és lògic si tenim en

compte la gran concentració d'establiments de venda d'aquests productes al centre de la ciutat.

L'escassa importància dels desplaçaments fora de Barcelona per comprar-hi queviures ens indica que la compra a les «grans superfícies» localitzades en alguns municipis de la Regió Metropolitana (Barberà del Vallès, Sant Adrià de Besòs, el Prat de Llobregat, etc.), no és una pràctica freqüent entre els barcelonins.

Tanmateix, els districtes que menys retenen els desplaçaments per a la compra de queviures són Sarrià-Sant Gervasi i les Corts (el 76,9% i el 73,3%, respectivament); en l'extrem oposat trobem Ciutat Vella i Nou Barris (el 91,9% i el 93,4%).

Pel que fa a la compra de vestit i calçat, els districtes de Sarrià-Sant Gervasi i les Corts són els que més es desplacen, especialment al centre de la ciutat. Probablement les diferències de renda, de categoria socio-econòmica, d'estructura d'edat, etc., puguin explicar les diferències en els hàbits de compra i, per tant, en els desplaçaments que aquests generen.

5. El panorama laboral

Quan es va portar a terme la recollida de dades de la primera Enquesta Metropolitana de Barcelona, al final del 1985 i al principi del 1986, ens trobàvem en

Taula 13. Mobilitat per treball (tants per cent referits només al total de persones que declaren estar ocupades)

	Al barri	Altres barris de Barcelona	Total Barcelona	Resta antiga CMB	Resta Catalunya	Altres
1. Ciutat Vella	31,6	48,7	80,3	5,3	9,2	5,2
2. l'Eixample	32,3	52,1	84,4	7,2	4,8	3,6
3. Sants-Montjuïc	27,8	55,6	83,4	9,3	6,5	0,8
4. Les Corts	10,7	62,5	73,2	12,5	12,5	1,8
5. Sarrià-Sant Gervasi	21,3	59,1	80,4	6,3	8,6	4,7
6. Gràcia	16,8	62,1	78,9	9,4	6,3	5,4
7. Horta-Guinardó	24,5	52,7	77,2	15,5	4,5	2,8
8. Nou Barris	14,4	67,8	82,2	9,3	6,8	1,7
9. Sant Andreu	18,4	53,4	71,8	11,7	3,9	12,6
10. Sant Martí	23,1	59,7	82,8	3,7	8,9	4,6
TOTAL BARCELONA	22,9	57,2	80,1	8,7	6,9	4,3

el punt més profund de la crisi econòmica. Més de dos milions de llocs de treball s'havien perdut a Espanya en els sis o set anys immediatament anteriors; hi havia tres milions de desocupats, que representaven el 21% de la població activa, i gairebé la meitat eren menors de 26 anys.

Al llarg de l'any 1985 la tendència comença a canviar, i des del 1986 es reafirma aquest canvi. Podem fer una hipòtesi sobre els factors que incideixen en aquest fet: el canvi en la conjuntura internacional, l'entrada d'Espanya a la CEE, una sèrie de mesures referides al mercat de treball, la privilegiada situació de Barcelona pel fet de ser la seu dels JJ.OO., etc. No és qüestió d'aprofundir ara en el significat d'aquests factors, que sens dubte creen un «clima» econòmic nou, però haurem de fer-ho en l'informe final d'aquest estudi.

La segona Enquesta Metropolitana té el seu treball de camp per al municipi de Barcelona en el segon trimestre del 1990, és a dir, cinc anys després d'aquell canvi de tendència. Com han configurat aquests últims cinc anys el nou panorama laboral?

5.1. Activitat, ocupació i atur

Les grans magnituds econòmiques ens assenyalen que al llarg del quinquenni la creació de béns i serveis ha augmentat considerablement. Cal preguntar-se quina repercussió ha tingut això sobre el treball i, principalment, sobre l'activitat i la inactivitat. Amb tot, és necessari recordar que la mostra de l'Enquesta està formada a partir de persones de 21 anys, és a dir, deixa fora un tram d'edats (16-20 anys) en què la taxa d'activitat és molt elevada, amb la consegüent possible repercussió sobre les taxes d'ocupació i d'atur. Tenint en compte aquesta limitació, les grans xifres que es refereixen a l'activitat no han experimentat grans variacions, però sí canvis en la seva estructura interna. La proporció d'actius enquestats ha baixat el 1990 (55,1%) respecte al 1985 (56,8%); la d'inactius ha augmentat (el 44,9% i el 43,2%, respectivament), encara que les lleus oscil·lacions d'ambdós fenòmens no ens permeten afirmar rotundament els canvis, atès que ens trobem dins de la variació de l'error mostral.

En un intent d'ajustar aquestes xifres a la realitat barcelonina, hem calculat la proporció d'actius i d'inactius de tots els membres més grans de 16 anys de les famílies entrevistades. Aquest càlcul té, amb tot, una certa esbiaixada, derivada del fet que a la nostra mostra estan sobre-representades les famílies nombroses. En aquestes famílies la taxa d'inactivitat és superior a la mitjana i, probablement, el 1985 n'era més que el 1990. Tenint en compte això, cal assenyalar que les dades ens mostren el manteniment total de les taxes d'activitat i inactivitat; amb tot, la d'inactivitat probablement està sobrevalorada el 1990 per la raó adduïda.

Si tornem a les dades mostrals, assenyalarem que la raó bàsica de l'augment de la inactivitat és l'augment de jubilats, tot i la incorporació de mestresses de casa i desocupats/des a l'àrea dels actius. L'augment de jubilats és un fenomen que té a veure amb la jubilació anticipada, però també amb l'envelliment demogràfic de la ciutat.

En els actius es registren canvis més importants: la proporció d'ocupats s'ha mantingut gairebé en el 50%, però els desocupats han disminuït notablement en aquests anys. Respecte a la població activa, la taxa d'atur a la ciutat de Barcelona és actualment del 9%, mentre que l'any 1985 superava el 12%. Com que a la mostra no entren els joves de 16 a 20 anys, aquests percentatges haurien de ser augmentats alguns punts per poder coincidir amb la realitat. Aquest augment, molt superior al 1985, ens portava llavors a un 18-20%, mentre que el 1990 probablement queda en un 12-13%. La disminució de l'atur és, per tant, la dada més rellevant, encara que no ens permet, ni de bon tros, dir que l'atur està vençut. Tornarem a parlar sobre aquesta qüestió posteriorment.

En aprofundir en aquestes dades segons l'edat i el sexe, obtenim una imatge molt més completa. El col·lectiu més privilegiat pel que fa a l'ocupació són els homes de 25 a 45 anys, però les dones han incrementat la seva taxa d'activitat i han reduït lleument –sense distància respecte als homes– la seva taxa de desocupació.

Per tant, encara que sense canvis excessius respecte a les xifres globals, podem assenyalar una lleu tendència a la igualació, gràcies a una millora relativa de les dones, encara que el grup privilegiat continua sent el dels homes relativament joves.

5.2. Treball i professió

En la seva estructura interna, el treball ha experimentat canvis que van més enllà de l'aparent fredor de les dades globals.

L'estructura professional dels ciutadans ens mostra una ciutat que s'allunya ràpidament de la Barcelona obrera-industrial de fa vint anys. Més d'una quarta part dels actius de vint i més anys són tècnics professionals, amb un creixement de sis punts en aquests últims cinc anys, encara que en gran part es tracta de tècnics mitjans. També creix el nombre d'administratius, mentre que les altres professions queden estancades o retrocedeixen lleument. La perspectiva d'aquest fenomen la podem observar en l'edat: la màxima proporció de tècnics es concentra entre 26 i 35 anys, alhora que la punta més alta d'administratius està en edats inferiors als 35 anys: són les professions que tendiran a créixer. Contràriament, els percentatges més alts de treballadors dels serveis i de la indústria estan per sobre dels 45 anys, han envellit des del 1985 i demogràficament tendiran a decreixer.

Si bé l'any 1985 els tècnics eren principalment homes entre 26 i 35 anys i els administratius dones joves, el dualisme es debilita el 1990, en créixer de manera notable el nombre de dones amb professions tècniques, encara que es tracta bàsicament de tècnics mitjans. La divisió és forta ja entre edats, encara que el sexe continua tenint importància com a factor discriminat (per exemple, el grup proporcionalment més nombrós de treballadors dels serveis està format per dones).

Si analitzem la categoria socio-econòmica dels entrevistats, que combina professió amb posició social en el treball, observem fenòmens encara més complexos. Decreixen, encara que lleument, les

categories altes, on la pèrdua principal és en la categoria d'empresaris, i augmenten, també suaument, les mitjanes i baixes. No hi ha contradicció amb el fet anterior, atès que una part de l'augment de l'ocupació es dona en treballs precaris, temporals i poc qualificats.

Els canvis en l'estructura per categories són lleus, però si els estudiem combinadament amb els de l'estructura professional, captem algunes tendències de fons que, probablement, marcaran el futur a mitjà termini. A les categories altes es reforcen processos ja presents el 1985: predominen els tècnics alts i la majoria són homes d'entre 26 i 23 anys. En les categories mitjanes avui predominen, proporcionalment, les dones i els grups professionals d'administratius i tècnics mitjans en edats no superiors a 35 anys; també s'han rejuenit, com els anteriors. A les baixes, predominen els treballadors dels serveis (el 1985 eren els obrers qualificats), hi ha un equilibri entre homes i dones, i per grups d'edat trobem els menors de 26 anys –els de treball precari, acabats d'incorporar– i els més grans de 46 anys.

La tendència que s'imposa és la d'una ciutat de capes mitjanes; les mitjanes-altes són d'homes principalment, i les mitjanes-baixes són bàsicament de dones. El lleu augment de les categories manuals es mantindrà si hi ha creació d'ocupació precària (i possibilitats de viure en una ciutat cara com aquesta), o bé s'imposarà un decreixement més gran per imperatiu demogràfic. Però, tot i en el primer cas, hi haurà més treballadors dels serveis que no obrers industrials.

5.3. Empresa i tipus de treball

Les empreses en què treballen els barcelonins, dintre i fora de la ciutat, han sofert clarament un canvi de gran importància pel que fa al volum, en aquests anys. Ha augmentat notablement la proporció d'ocupats en les empreses petites i petites-mitjanes, mentre que s'ha reduït en igual importància l'ocupació en les empreses grans. Les empreses de menys de 26 treballadors han augmentat 10 punts el volum d'ocupació i 9 punts les que tenen entre 26 i 100 treballadors. Contràriament, han perdut 12 punts les

de més de 500 treballadors. És notabilíssima també la baixada dels qui treballen sols, la qual cosa significa que molts «autònoms ficticis» dels anys de crisi han tornat a assalariar-se –la salarització ha crescut destacadament– en el període de recuperació econòmica. Ambdues coses, les dues cares del mateix fenomen, tenen a veure amb un doble procés: d'una banda, amb el fet que han estat principalment les primeres que han creat ocupació i, d'altra banda, amb els processos de desmembrament i descentralització portats a terme per les empreses grans. Pel primer dels motius assenyalats, en l'empresa petita estan relativament més presents les dones i els joves, mentre que els homes madurs i d'edats avançades es concentren més en les grans empreses. En relació al 1985, es pot dir que en les empreses grans s'ha produït un important envelliment de les plantilles, fet que, a la llarga, pot arribar a ser problemàtic per a les empreses mateix.

L'empresa que incrementa l'ocupació és més aviat la privada que no pas la pública, encara que, en l'àmbit de la primera, és la modalitat d'empresa familiar i no la de societat, la que s'incrementa notablement.

També són importants les transformacions del treball, segons la branca d'activitat, que suposen la desaparició de certes ocupacions tradicionals i l'aparició de noves ocupacions, fet que caldrà examinar a fons posteriorment. Gairebé totes les branques industrials perden ocupació –algunes de manera espectacular, com ara el metall, químiques, tèxtil–, però algunes en guanyen decididament, com ara l'electrònica: són les branques de forta innovació tecnològica. En les primeres predominen els homes d'edat madura, en les últimes, els joves.

Guanyen amb claredat alguns serveis: els serveis a les empreses (financer-servei a empreses), els serveis personals (per exemple el servei domèstic, fet que evidencia l'increment de la capacitat econòmica de certes famílies), els transports, les ocupacions de temps lliure. Però no tots els serveis mantenen la mateixa tendència: els públics (ensenyament, sanitat) decreixen, així com també els serveis socials. D'altres, com el comerç i l'hoteleria, es mantenen. La

construcció, malgrat el *boom* dels últims anys, no presenta un creixement espectacular.

La dècada dels setanta és la del creixement de l'ocupació industrial; la dels vuitanta creixen les ocupacions de serveis públics. En els anys noranta sembla que s'imposa el creixement de l'ocupació en els serveis privats, sigui a les empreses sigui als particulars.

5.4. Més ocupació, però menys consistent

Un altre canvi d'importància és el relacionat amb la seguretat (legal) en l'ocupació dels entrevistats.

Les dades de 1990 ens assenyalen canvis notables en dos aspectes respecte al 1985. D'una banda, l'ocupació indefinida, assalariada o per compte propi, ha disminuït (de 77,3% el 1985 a 74,4% el 1990), alhora que l'ocupació temporal ha augmentat molt destacadament. D'altra banda, ha baixat la proporció de persones que treballen sense contracte (treball submergit). Ambdós fenòmens tenen la seva explicació en el fet que les empreses han gaudit de més facilitats de contractació per a períodes curts, i han flexibilitzat la relació amb els seus treballadors i l'han adequat a les exigències de la producció al llarg del temps. Probablement, molts antics treballadors submergits són ara treballadors temporals, però emergits.

És aquest, sens dubte, un dels canvis més radicals en la forma de treballar respecte al passat. Encara haurem de veure si es consolida o bé és un efecte passatger de la segona part dels anys vuitanta. Però el que sí que podem dir és que ha afectat els diversos grups de manera molt diferenciada. L'ocupació indefinida es manté molt més per als que superen els 30 anys que no pas per als joves. Per exemple, entre els grups d'edat de 46 a 55 anys i el de menors de 26 anys, la distància pel que fa a contracte indefinit o fix s'aproxima als 40 punts.

Però no hi ha canvis respecte al 1985 per als aspectes que obliguen a reflexionar sobre el significat de l'ocupació fixa en termes socials. Fa cinc anys, els grups que enregistraven major proporció d'ocupació fixa eren de categoria socio-econòmica

familiar alta i mitjana. Per al 1990 la situació continua sent la mateixa, si de cas, només s'ha d'afegir que els que ocupen aquests llocs tendeixen a ser més vells que en la primera Enquesta i, primordialment, homes.

Contràriament, en el treball temporal –on el 1985 hi havia una gran proporció de professions tècniques– actualment es troben els treballadors de serveis, els de la construcció i els d'algunes branques industrials. Els primers hi estaven de passada, mentre que els altres hi han format part durant més temps. Això sí, continuaven sent més joves que el 1985, i també dones, encara que no tant per sobre dels homes com fa cinc anys.

Però el grup sense contracte (el treball submergit), és el regne absolut de les dones de categoria socio-econòmica familiar baixa i treballadores dels serveis. El 1985 aquesta ocupació es polaritzava entre joves i treballadors d'edat avançada, mentre que el 1990 –potser perquè està ocupada gairebé totalment per dones– es distribueix amb una certa homogeneïtat per a totes les edats.

Al'Enquesta Metropolitana de 1990 apareix un mercat de treball més complex i problemàtic que a la de 1985. En certs aspectes està més regulat, ja que hi ha menys treballadors «il·legals» (sense contracte), els salaris són més regulars, hi ha menys gent amb Seguretat Social dependent d'altres, etc. En altres aspectes està menys regulat, ja que en incrementar-se els no fixos i els fixos a temps parcial, augmenta la gent, les condicions salarials i de treball de la qual estan fora de la contractació o fora de control, bé de l'administració, bé dels sindicats. Aquests segon fenomen ens sembla més important que el primer perquè augmenta més, i afecta sobretot dones i joves. Però, en tot cas, és un canvi que s'haurà d'estudiar més detalladament.

5.5. Les condicions de treball

Alguns aspectes apunten cap a condicions de treball de menys desigualtat que fa cinc anys. En d'altres, en canvi, les distàncies es mantenen.

Les hores setmanals treballades eren el 1985 un indicador dramàtic de les desigualtats respecte al treball; amb unes taxes d'atur que superaven la cinquena part de la població activa, una proporció escandalosa treballava més de 40 hores setmanals.

El 1990 s'ha donat un «repartiment» del treball. Han disminuït lleugerament les persones que treballen més de 21 hores i han passat del 44% al 37% aquells que superen les 40 hores (i del 17% al 10% els que superen les 50 hores). Així mateix, s'han incrementat substancialment els que s'ubiquen en les jornades mitjanes, entre 21 i 40 hores setmanals.

Però aquest repartiment relatiu conviu amb diferències internes importants, que no sempre són les mateixes que el 1985. En les jornades més llargues hi havia, i hi continuen havent més que llavors, els homes per sobre de les dones. Llavors eren tècnics i comerciants, fixos quant a relació laboral. Avui són del comerç i els serveis, és a dir, els autònoms i els que necessiten les hores extres. Després vénen els tècnics: la seva edat oscil·la entre els 36 i els 55 anys. Els de les jornades reduïdes són joves menors de 26 anys, principalment, més dones que no pas homes, amb contracte temporal o sense cap contracte –treballadors dels serveis, primordialment–: són la imatge més explícita del treball precari.

La segona ocupació és realitzada per un 7% dels entrevistats. Es tracta, majoritàriament, d'homes. Tenen entre 26 i 35 anys i entre 46 i 55 anys, els primers són aquells que volen triomfar, els segons poden tenir un primer treball amb una qualificació i un horari que possibiliten la segona ocupació.

Avui hi ha més persones que el 1985 que se senten amb més possibilitats d'intervenció en la seva feina. Però és també menor la proporció dels qui creuen que la seva feina requereix més coneixements que llavors, fet que indicarà potser una desqualificació.

5.6. Els actuals desocupats

L'atur ha disminuït respecte a fa cinc anys, però continua sent encara un problema cabdal de la nostra

economia i de la nostra societat, que afecta més la dona que l'home, i, principalment, la dona menor de 35 anys, ja que són les dones entre 26 i 35 anys les que han tornat al mercat de treball amb més insistència en aquest últim període. Amb tot, la diferència entre taxa d'atur masculina i femenina és molt menor a Barcelona que en el conjunt d'Espanya, i a més aquesta diferència s'ha reduït respecte al 1985.

Però més important que la disminució de la taxa d'atur és el canvi en la seva estructura interna. L'any 1990 el 30% de l'atur era de durada baixa (no superior a 6 mesos), mentre que fa cinc anys un percentatge superior a aquest ho era de durada altíssima (superior als 3 anys). Entre aquells aturats són majoritaris els joves i les dones de més de 50 anys. En l'atur de mitjana durada (fins a 1 any), llarga durada (fins a 2 anys), i molt llarga durada (més de 2 anys) tendeixen a predominar les dones de més de 25 anys, és a dir, aquelles que fa temps que busquen feina, sense èxit. D'alguna manera, el pes és menys dramàtic globalment per a la nostra societat, bé que el 33% de desocupats amb més de 2 anys d'atur ininterromput demostren que la reactivació no ha arribat per a tots.

Hi ha menys consciència que fa cinc anys del perill de perdre el lloc de treball, i aquest perill es focalitza majoritàriament en un factor: la fi del contracte; el 1985 els entrevistats temien molt més que ara la crisi o la reestructuració de l'empresa. L'amenaça es percebia llavors com un sentiment col·lectiu; ara, però, és viscuda com una eventualitat individual.

Hi ha altres canvis dignes de menció. La proporció dels qui no han treballat mai ha baixat notablement en el període estudiat. Els qui han estat en atur més d'una vegada en els últims 5 anys o no han treballat mai representen el 36%, proporció que es redueix al 19% si ens referim a tres o més vegades en atur i que coincideix força amb els desocupats de llarga durada; aquí tenim el veritable «nucli dur» de l'atur, avui dia compost, una vegada més, per joves i per dones.

Les tres grans causes de pèrdua de l'ocupació continuen sent, com el 1985, l'acomiadament, la

baixa voluntària i la finalització del contracte. Però la protagonista real és avui aquesta última causa, que ha passat de ser adduïda com a raó principal, el 1985, per un 10% dels entrevistats, a ser considerada com a tal pel 35% el 1990. L'acomiadament és considerat com la principal raó per aquells que tenen per sobre dels 56 anys, i la baixa voluntària per les dones entre 36 i 55 anys. Contràriament, la fi del contracte l'assenyalen els joves i en segon lloc, els d'edat intermèdia (36 a 45 anys), fet que demostra que els contractes temporals no afecten només els joves, encara que sí principalment.

Finalment, caldria dir que no només ha disminuït la taxa d'atur, sinó que ha augmentat l'abast del subsidi o altres prestacions. El 1985 el 58% dels desocupats manifestaven no rebre cap ajut, mentre que aquesta proporció actualment és del 54%.

En resum, han disminuït les desigualtats provinents del repartiment de l'ocupació en termes generals, però probablement s'han accentuat en termes d'edat i de sexe.

Taula 14. Activitat dels entrevistats

	1985	1990
Ocupats*	49,2	50,0
Desocupats*	7,5	5,1
Inactius	43,2	44,9

* Dades d'ocupació i atur calculades en base al total de població (activa i inactiva).

Taula 15. Taxes d'activitat ocupació i atur dels entrevistats

	1985		1990	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Taxa activitat	75,0	42,4	68,9	43,5
Taxa ocupació	89,0	85,3	92,4	88,6
Taxa atur	10,8	14,8	7,7	11,2

Taula 16. Estructura professional dels entrevistats

	1985	1990
Tècnics	19,3	25,6
Administratius	20,9	23,6
Comerciants	16,1	16,6
Serveis	11,6	12,5
Indústria	20,5	20,7
Agricultura	0,2	0,2
No classificables	10,4	0,8

Taula 17. Categoria socio-econòmica dels entrevistats

	1985	1990
Altes	18,1	16,8
Mitjanes	48,2	49,1
Baixes	31,2	32,2
No classificables	2,4	1,9

Taula 18. Situació de contractació dels ocupats

	1985	1990
Indefinitos	77,3	74,4
Temporals	12,2	20,0
Sense contracte	8,9	5,5
Altres	1,6	0,1

Taula 19. Temps d'atur ininterromput

	1985	1990
Fins a 6 mesos	19,3	23,7
Fins a 1 any	14,6	11,3
Fins a 2 anys	16,8	17,0
Fins a 4 anys	22,2	11,3
Més de 4 anys	27,5	23,6

Taula 20. Tipus de subsidi

	1985	1990
Subsidi normal	28,3	26,6
Prestació complementària	4,2	7,9
Cartilla	4,9	6,5
Jubilació anticipada		2,2
Cap subsidi	57,9	54,3

6. La situació econòmica i el consum

En una comparació global amb els de la primera Enquesta Metropolitana, els resultats de l'Enquesta de 1990 ens donen una visió de més benestar global de la població, de més optimisme en l'aspecte econòmic i d'una certa disminució de les desigualtats en el nivell de vida que havia provocat la crisi econòmica en els anys de més força. Amb tot, convé intentar veure en quins aspectes ha estat així i en quins no tant i, sobretot, aprofundir en la naturalesa de les desigualtats econòmiques en iniciar l'última dècada del segle.

6.1. Els ingressos de les famílies

Les preguntes sobre ingressos no han pretès ser, ni al 1990 ni al 1985, un indicador exhaustiu de la renda familiar disponible, sinó principalment de les desigualtats entre les famílies. És en aquest sentit, doncs, que realitzarem l'anàlisi d'aquest quinquenni.

Si comparem la situació de les famílies barcelonines respecte als ingressos familiars mitjans per càpita el 1985 i el 1990, i prescindim d'aquells que no contesten, tenim el següent quadre:

	1985	1990
<i>Nivell baix</i> (famílies amb ingressos anuals nets per sota de la meitat de la mitjana de la ciutat)	26,8	18,1
<i>Nivell baix-mitjà</i> (famílies que s'ubiquen entre l'anterior i la mitjana de la ciutat)	37,8	47,8
<i>Nivell mitjà-alt</i> (famílies que estan entre la mitjana i la seva multiplicació per tres)	31,7	32,6
<i>Nivell alt</i> (famílies que estan per sobre del nivell anterior)	3,7	2,3

La primera conclusió que es deriva d'aquestes dades és que el nombre de famílies situades en els extrems s'ha reduït en favor dels nivells intermedis, reducció més pronunciada en el nivell baix que en l'alt. En ambdós casos –aquesta seria la segona conclusió– el pas s'ha donat al nivell immediatament superior i inferior. Això assenyalaria que s'han reforçat els

grups intermedis, no necessàriament que s'hagi tancat el ventall, ja que el límit superior d'ingressos del grup alt no és conegut. Podria haver-hi menys pobres i menys rics, però aquests darrers podrien ser més rics.

L'any 1985 ja assenyalàvem que les principals causes de la pobresa relativa estaven lligades a la manca d'ocupació o a certes característiques d'aquesta i al pas de la vida activa a la inactiva. Aquestes continuen, avui, sent les causes fonamentals, però la disminució de l'atur i l'entrada a moltes llars d'un segon salari –encara que irregular o molt per sota dels salaris mitjans (temps parcial, treball temporal, etc.)– és la raó fonamental de la disminució en 10 punts del nivell baix. L'augment de jubilats i el baix nivell de les pensions en relació als ingressos mitjans familiars de la ciutat continua sent un factor de pobresa afegit a l'atur.

Les diferències per districtes continuen sent notables. Si ens referim al nivell més baix d'ingressos, podem observar que estan per sobre de la mitjana els districtes de Ciutat Vella, Horta-Guinardó, Sants-Montjuïc, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí; destaquen especialment Ciutat Vella i Horta-Guinardó. Contràriament, en el nivell alt sobresurten els districtes de Sarrià-Sant Gervasi i les Corts. No hi ha redistribució territorial al llarg d'aquests cinc anys, i en alguns d'aquests districtes els nivells intermedis d'ingressos creixen per sota de la mitjana general.

Malgrat l'augment dels grups intermedis, pel que fa al nombre de famílies que els integren, és necessari assenyalar que som molt lluny d'una societat que estigui superant les desigualtats econòmiques; en efecte, el 65% de les famílies està per sota de la línia mitjana d'ingressos familiars nets, fet que parla per si mateix dels desequilibris profunds que hi havia.

6.2. Solidesa econòmica i seguretats de les famílies

Hi ha una sèrie d'indicadors que, en termes globals, ens permeten apreciar que una proporció superior de famílies, respecte a 1985, tenen una certa solvència

i solidesa econòmica que els permet invertir o bé garantir diversos tipus de seguretats respecte al futur.

És lleugerament superior, o molt superior, segons els casos, la proporció de persones que el 1990 han invertit en accions, compra de propietats, millora de l'habitatge, compra de béns (en aquest indicador es troba potser la diferència més notable). Això és resultat, sens dubte, no només d'un augment dels ingressos corrents, sinó també del convenciment de la millora de les perspectives econòmiques, que animen la gent a invertir o a endeutar-se a llarg termini, mentre consumeixen a curt termini. Però en altres casos les inversions s'han vist reduïdes, per exemple, a la compra o alloguer de segona residència –explicable per una certa saturació del mercat–; llibreta d'estalvi; compra de deute públic. No obstant això, aquell increment d'inversions, quan s'ha donat, no ha estat homogeni. No només s'han mantingut grans desigualtats per categoria, sinó que han augmentat, particularment entre les categories altes i la resta.

Així mateix, ha augmentat la proporció dels qui inverteixen en seguretat, davant d'eventuals problemes o dificultats futures. Ens referim a plans de jubilació i de pensions, assegurances de vida i habitatge, etc. En conjunt, s'accentua la proporció de persones que solidifiquen les bases materials del seu benestar. També aquí les diferències entre categories són molt notables, més grans, en alguns aspectes, que en l'apartat anterior.

Les formes d'inversió i d'assegurances que hem esmentat estan directament lligades, com és obvi, a la capacitat econòmica de les famílies, però tenen a veure també amb formes culturals, amb maneres d'entendre l'estalvi i la seguretat.

Podem percebre això en una pregunta directa sobre l'estalvi: el 36% dels entrevistats diuen haver estalviat al llarg de l'any 1989, amb variacions importants segons la categoria social, ja que en les categories altes s'aproxima al 50% i en les baixes no arriba al 30%, la qual cosa suposa una distància menor que a gairebé qualsevol dels indicadors abans assenyalats.

És a dir, l'estalvi de les categories baixes no es canalitza igual que el de les altes, observació que no pretén minimitzar la distància en la capacitat d'estalvi per a l'any assenyalat.

També la situació dels entrevistats respecte a la seguretat social ha canviat, particularment en dos aspectes que són complementaris. Els titulars d'una cartilla de la Seguretat Social han augmentat en 10 punts, gairebé els mateixos en què han disminuït els beneficiaris de la cartilla d'un altre. Ens trobem, per tant, davant d'una població més autònoma com a conseqüència de l'increment dels que han entrat en els mercats de treball; això els permet mantenir una situació menys subordinada als membres de la família que gaudeixen d'una ocupació.

Hi ha valoracions molt diferenciades, segons la categoria social de la família, sobre l'evolució econòmica en l'últim any i sobre les perspectives que es presenten per al proper. Si comparem les actituds dominants al llarg del quinquenni, podem concloure que predomina l'optimisme sobre el pessimisme respecte a la situació de la família. El 1990 hi ha força menys persones que creuen que «el passat va ser millor», en relació al 1985, i moltes més que creuen que «el futur serà millor». El 1985 la proporció dels qui creien que «el proper any serà pitjor» gairebé triplicava la dels qui pensaven que «l'any anterior havia estat pitjor», mentre que el 1990 els pessimistes s'han reduït a la meitat i superen, mínimament, els qui miraven amb pessimisme cap al passat.

Aquesta visió predominant d'optimisme és resultat d'una millora percebuda pels habitants de la ciutat, però, al mateix temps, segurament ha estat un factor no menyspreable del relançament econòmic.

Les categories baixes i mitjanes expressen, en major proporció que les altes, el convenciment de millora econòmica, en millorar la seva posició respecte a 1985. Així mateix, assenyalen un optimisme marcadament superior a les categories altes respecte al futur immediat. L'apreciació subjectiva confirma clarament els resultats comentats anteriorment respecte a les diferències per ingressos anuals.

No obstant això, les distàncies fonamentals es mantenen, ja que els entrevistats de categories altes responen que viuen «bé» a la pregunta sobre la valoració del nivell de vida propi i dels seus familiars, mentre que els de categories mitjanes contesten en primer lloc que viuen «normalment» i els de categories baixes trien en primer lloc el qualificatiu de «modestament».

Taula 21. Valoració del nivell de vida de fa 1 any segons categoria familiar

Categories	1985		1990	
	Millor	Pitjor	Millor	Pitjor
Altes	23,8	12,1	11,9	12,4
Mitjanes	29,7	10,8	15,3	12,9
Baixes (mitjanes)	32,5 (27,3)	11,0 (11,2)	17,4 (15,4)	15,9 (13,8)

Taula 22. Perspectives de la família per a l'any vinent segons categoria familiar.

Categories	1985		1990	
	Millor	Pitjor	Millor	Pitjor
Altes	21,4	25,2	27,0	10,7
Mitjanes	21,0	31,0	29,8	17,5
Baixes (mitjanes)	15,5 (18,7)	33,7 (31,2)	29,2 (28,9)	18,9 (16,7)

Taula 23. Perspectives dels altres (tots en general) per a l'any vinent segons categoria familiar

Categories	1985		1990	
	Millor	Pitjor	Millor	Pitjor
Altes	13,9	54,4	21,6	29,5
Mitjanes	16,7	50,9	29,7	24,7
Baixes (mitjanes)	11,6 (15,6)	48,5 (50,6)	30,5 (28,4)	23,9 (27,0)

Taula 24. Situació respecte a la Seguretat Social

	1985	1990
Autònoms	9,6	8,3
Titular cartilla	53,3	63,7
Beneficiari cartilla	30,2	21,4
No té Seguretat Social	6,6	5,2

6.3. El consum

6.3.1. Les despeses

A l'Enquesta del 1990, l'alimentació és un capítol important en el conjunt de les despeses de la llar, com succeïa a l'Enquesta anterior. En l'actual intent d'aproximar-nos a la quantificació de la despesa, sembla possible aventurar la hipòtesi que aquesta té menys pes en les economies fortes i augmenta la seva importància en les de menor capacitat. El volum de la despesa sembla coincidir en la gran majoria de famílies barcelonines (entre 36.000.- i 56.000.- ptes. mensuals). Una coincidència que pot expressar tant una tendència a sobrevalorar aquest capítol per part de les de menor poder adquisitiu, com una certa homogeneïtzació del consum alimentari bàsic. De tota manera, districtes com ara Ciutat Vella estan molt per sota d'aquest volum, i Gràcia és també un districte on hi ha un considerable nombre de gent que també queda prou allunyat d'aquesta xifra.

Pel que fa a les despeses mensuals dedicades a l'escolarització dels fills, la majoria dels entrevistats que en tenen declaren situar-se a la franja de les 7.500.- 16.000.- ptes. mensuals d'escola, quantitat a la qual cal afegir unes 7.500.- ptes. més d'activitats extraescolars.

Si parlem de l'habitatge, tot i la creixent opinió que a Barcelona els lloguers estan pels núvols, només a Sarrià-Sant Gervasi i a l'Eixample es localitzen lloguers de més de 56.000.- ptes. mensuals, en una proporció molt petita. De nou Ciutat Vella, acompanyada de Sant Martí, és el districte on sembla prou lògic que hi hagi els lloguers més baixos (no superen les 7.500.- ptes.). A la resta de districtes, la majoria de lloguers oscil·len entre les 7.500.- i les 16.000.- ptes. mensuals.

Aquesta és també la quantitat mitjana que la majoria dels barcelonins diuen gastar en despeses fixes de la casa (llum, gas, aigua, telèfon...). Però, si bé Sarrià-Sant Gervasi és la zona on aquest tipus de despeses és més alt, entre les zones on trobem les despeses més baixes hi ha Nou Barris, Sant Martí i

l'Eixample. Coherentment amb el que hem dit fins ara, les categories socio-econòmiques altes són més presents en les despeses més altes, i les categories més baixes en les despeses més baixes.

6.3.2. El lloc de la compra

La gran majoria dels barcelonins continuen comprant els aliments al barri mateix, i més concretament al mercat municipal (el 69% dels entrevistats) i tendeixen a desplaçar-se més cap al centre de la població quan han de comprar vestit i calçat. Les categories socio-econòmiques baixes i mitjanes fan servir més el mercat municipal, i les altes, tendeixen a anar més al supermercat. Una tendència que no varia significativament respecte a l'Enquesta anterior.

6.3.3. Els béns d'equipament domèstic

Augmenta, en general, la proporció de tots els béns d'equipament domèstic. Especialment àmplia és la proporció dels que es podrien considerar bàsics per al treball domèstic (són mínimes les llars que diuen no tenir rentadora). Pel que fa a l'oci a la llar, gairebé tothom té televisió en color, creix més del doble la possessió de vídeo, i no tant, però també de manera important, la cadena d'alta fidelitat.

Taula 25. Possessió d'electrodomèstics

	EM'85	EM'90
Rentadora	92,4	93,8
Aspiradora	41,6	44,8
Rentaplats	18,0	21,0
Televisor color	87,4	96,8
Video	22,1	53,4
Congelador independent	9,6	27,1
Cadena HI-FI	26,9	42,7
Ordinador personal	10,1	20,7
Forn microones	—	15,0

Tal com és veu en la taula anterior, si considerem el capítol de les més recents innovacions tecnològiques per a la llar, sembla que l'adquisició del rentaplats creix molt més lentament i, en canvi, es dobla la

proporció d'ordinadors personals, tot i que es dediquen majoritàriament a l'ús familiar i infantil. També creix tres vegades més la proporció dels qui tenen congelador independent, que en qualsevol cas tenen més èxit que el forn microones, que és l'equipament domèstic que menys incidència presenta. Aquests quatre darrers béns són els que més reflecteixen les diferències entre les categories socio-econòmiques altes i baixes.

6.3.4. El cotxe

El 69% dels entrevistats diu que té cotxe, proporció que es manté respecte a les dades de l'enquesta del 1985-1986, i prop del 44% diu tenir-ne dos. Entre aquest segon grup, la majoria diu tenir-ne un de relativament vell (de prop de 10 anys). En molta menor mesura hi ha qui té tres cotxes, especialment en les categories socio-econòmiques altes. El de tipus familiar és el cotxe més freqüent, seguit molt de prop, però, per l'utilitari. De tota manera, si també considerem la motocicleta com a vehicle, podem apreciar un creixement del nombre de persones que la tenen com a segon vehicle, especialment entre les categories socio-econòmiques mitjanes.

6.3.5. Les dificultats econòmiques

També en l'apartat de consum cal considerar la disminució del nombre de persones que diuen haver tingut dificultats econòmiques en els darrers cinc anys. El 59,5% diu que ara no en té, davant del 35,4% de l'anterior Enquesta. D'aquests, la majoria són de categoria socio-econòmica baixa, i diuen haver reduït despeses demanant ajuda a la família i utilitzant estalvis per afrontar la situació. Només les categories mitjanes semblen tenir tendència a recórrer també al préstec bancari si es troben en idèntica situació; les categories altes, per la seva banda, tracten de trobar un altre treball. Preguntats també per quin és el principal capítol de reducció de despeses en un període de temps similar, més de la meitat no han hagut de reduir-les, mentre que el 1985-1986 només el 32,5% estaven en posició similar. Entre els que sí que ho han hagut de fer, la majoria no han tocat ni l'ensenyament ni els serveis mèdics, resposta que

sembla prou coherent descartar, atès l'abast dels serveis públics en aquests àmbits. La majoria han reduït despeses en els capítols de vestit-calçat, oci i mobles per a la llar, de la mateixa manera que en l'altra Enquesta. Amb tot, cal destacar que les categories socio-econòmiques altes només han hagut de reduir les despeses pel que fa a l'oci.

7. La vida privada i les dimensions de la llar, el treball domèstic, les relacions personals, problemes i satisfaccions, la participació en associacions

7.1. Les característiques de les llars

7.1.1. Dimensions de la llar

Entre el 1985 i el 1990 s'observa la tendència a la disminució del nombre de membres de la llar, els quals passen de 3.6 a 3.3 persones per terme mitjà. Aquesta disminució està tan relacionada amb el creixement de la freqüència de les llars més petites com amb la disminució del pes de les més grans. Així, la proporció del conjunt de les llars d'una i dues persones passa d'un quart a un terç del total, mentre que la freqüència de les de cinc i més persones passa d'un quart a un cinquè del total. En particular, és significatiu el creixement de les llars unipersonals, del 6.4% al 7.8%. Cal remarcar també el fet que el 1985 les llars més grans tenien 11 membres, mentre que cinc anys més tard les de dimensió més gran no superen els 8 individus.

7.1.2. Característiques del cap de família

Entre el 1985 i el 1990 augmenta lleugerament la proporció dels entrevistats que són cap de família, que passen del 45.5% al 47.4% del total. Igualment apareix una certa tendència a no voler declarar el cap de família: les llars sense cap de família que el 1985 representaven un insignificant 0.2% passen ja a representar l'1.4% l'any 1990.

L'examen comparatiu de les dades sobre l'estat civil del cap de família revela que en els darrers cinc

anys hi ha molt poques variacions en la composició d'aquest col·lectiu. Augmenten molt lleugerament els solters i els vidus, alhora que disminueixen els casats. Cal remarcar, però, que el percentatge de divorciats i separats s'incrementa en un punt. Malgrat aquest darrer augment i el creixement que ja hem comentat de la població dels solitaris, sorprèn el fet que entre l'any 1985 i el 1990 pràcticament no hagi variat la proporció de les dones que són cap de família, que se situa prop del 15%.

7.1.3. Característiques del cònjuge del cap de família

Quatre de cada cinc caps de família es troben presents a la llar dels seus cònjuges. Gairebé la totalitat d'aquests són dones (99%). Aquesta dada demostra que, en la nostra societat, resulta encara una pràctica molt generalitzada considerar el marit com a cap de família. Només en la seva absència ocupa una dona aquesta posició.

Si comparem aquestes dades amb les de fa cinc anys, hom constata un cert augment dels casos en què no es troba present el cònjuge del cap de família, que passen del 17.4% al 19.8%. Aquesta variació segurament reflecteix el creixement de les llars unipersonals i monoparentals, fruit també de l'augment de les taxes de divorci.

Pel que fa a l'activitat econòmica i la font dels ingressos dels cònjuges del cap de família, només el 24% treballen a jornada completa, mentre que el 55% declaren que són mestresses de casa i que no tenen ingressos propis.

7.1.4. Les llars complexes

L'examen de les dades de 1990 revela que un xic més de la desena part dels caps de família (11.1%), conviuen amb ascendents seus o del seu cònjuge. Aquest percentatge és força semblant al de fa cinc anys (11.4%). Més de tres quartes parts d'aquests ascendents (82.3%) són dones, dada que segurament reflecteix la tendència a una major supervivència del sexe femení a mesura que avança l'edat, però que

també pot estar relacionada amb el fet que alguns ascendents continuïn ocupant el lloc de cap de família. D'altra banda, el nombre d'ascendents que ho són del cap de família o del seu cònjuge resulta força igualat.

7.1.5. Composició de la població dels solitaris

Ja hem dit anteriorment que gairebé la desena part dels entrevistats (8%) viuen sols. L'anàlisi de la població de les persones que viuen soles, en termes de sexe i estat civil, pot resultar interessant en la mesura en què la «soledat domèstica» és un bon indicador del grau d'individualisme d'una societat. Tres quartes parts dels «solitaris» (74.6%) són dones. Els homes i les dones solters tenen la mateixa tendència a viure sols, però en canvi, si entre els vidus predominen molt més les dones, entre els divorciats i separats ho fan els homes.

7.1.6. Cohabitació no conjugal

Un altre àmbit de la família en què s'observen canvis és la cohabitació no conjugal, tot i que els efectius a què ens referim són encara molt minoritaris en la població. El 1985 el percentatge de membres de la llar respecte al total que declaraven estar aparellats representava el 10.66%. Aquesta proporció passa ja a un 11.03% en la darrera Enquesta.

7.1.7. Conclusions

A l'hora d'interpretar el conjunt dels resultats que comentem, cal remarcar, en primer lloc, que les transformacions en aquest àmbit solen ser molt lentes i es manifesten al llarg de molts anys. Malgrat tot, en el decurs dels darrers cinc anys hom observa alguns canvis significatius, que no impedeixen la permanència de les grans tendències estructurals. Aquests canvis en les formes familiars se centren sobretot en el camp de les noves llars, on assistim a un seguit de manifestacions força innovadores. Per exemple, augmenta de forma significativa el nombre de persones separades i divorciades, de persones que viuen soles i de persones unides consensualment. Ara bé, el creixement d'aquestes categories no és

obstacle perquè les formes més tradicionals continuïn mostrant una forta estabilitat i una gran capacitat de resistència. Així, les primeres anàlisis demostren que les llars complexes (aquelles que contenen ascendents del cap de família) es mantenen prou bé i que la distribució dels rols a l'interior de les llars nuclears continua sent més tradicional del que hom podria esperar.

7.2. El treball domèstic

Pel que fa al contingut del treball domèstic, les dades de l'Enquesta Metropolitana 1990 continuen descrivint una realitat força tradicional, si ens fixem en el repartiment de les tasques domèstiques bàsiques. Si veiem el repartiment d'aquest tipus de tasques, podem dir que hi ha una sèrie de feines de la llar que fan típicament les dones: rentar roba, cuinar, fer la compra d'aliments i tenir cura dels nens. De la mateixa manera que hi ha feines que fan prioritàriament els homes: les reparacions de la llar, tot i que aquesta sigui la tasca que més s'encarrega a d'altres. Si es comparen les dades del 1990 amb les del 1985, sembla que hi ha, però, certa tendència decreixent en el protagonisme exclusivament femení d'aquestes tasques. De primer, perquè creix la participació d'altres membres de la família o, fins i tot, la dels serveis contractats. En segon lloc, perquè, com ara el fet de tenir cura dels nens, l'envelliment de la població provoca un menor nombre de persones que tenen criatures, i a més, s'incrementa lleugerament la participació d'altres persones en aquesta feina. També perquè els homes augmenten lleugerament la seva participació, especialment quan hi ha menys membres a la llar. Aquest fet permet plantejar una hipòtesi segons la qual els nuclis familiars més joves tendeixen a organitzar-se domèsticament de manera més igualitària. De fet, en general, els homes incrementen la seva participació a l'hora de cuinar i de posar la rentadora. I cal assenyalar que en un punt tan central com és ara l'administració dels diners, resulta que és la tasca més compartida per homes i dones, i la que menys es deixa en mans d'altres.

Si tenim present el repartiment de l'horari domèstic, veurem que, de tota manera, el desequilibri entre els sexes persisteix. Perquè, si bé en relació al conjunt

de la població la majoria dels entrevistats diuen fer entre 1 i 21 hores de treball domèstic setmanal, si separem aquesta mateixa població per sexes trobarem que el 43% dels homes diu no fer-ne mai, mentre que en el cas de les dones només prop del 6% estan en aquesta situació. El 50% dels homes segueix la pauta mitjana, davant del 40% de les dones, però més del 30% restant del sexe femení fa entre 22 i 42 hores de treball domèstic setmanal. Queda encara un 17% de dones que sobrepassen abastament el que podríem considerar una jornada laboral al voltant de les 40 hores setmanals.

Si comparem globalment aquests resultats amb les dades de l'Enquesta del 1985 i el 1986, sembla que es detecta una disminució important de les persones que diuen no dedicar cap hora al treball domèstic (el 31% el 1985-1986 davant del 23% el 1990); i un fort creixement dels qui diuen dedicar d'1 a 21 hores setmanals (el 28,5% el 1985-1986 davant del 45% el 1990). La qual cosa reforçaria la hipòtesi abans plantejada sobre l'increment de l'ajuda masculina en les tasques de la llar.

Cal destacar, per tal d'arrodonir el contingut i l'horari d'aquest tipus de tasques, que el servei domèstic, entès en el sentit més clàssic del terme, ha desaparegut gairebé completament. S'ha incrementat, però, el nombre d'«assistentes», i molt especialment les que fan feines a hores.

Tot plegat, un conjunt d'indicis que, més enllà del detall semblen, de tota manera, assenyalar que la feina de la casa és encara una feina feta bàsicament per dones, tot i l'ajuda –que tendeix a créixer– dels companys masculins, d'altres membres de la llar i/o dels serveis contractats. Cal remarcar, a més, que a grans trets, i sense considerar l'edat, els professionals liberals i els tècnics mitjans són els companys masculins que més favorables semblen a compartir o realitzar aquest tipus de tasques domèstiques.

7.3. Les relacions personals

Hem constatat la tendència a la disminució numèrica dels membres de la llar: es tracta d'una tendència

característica de les societats avançades. En aquestes societats, el model de relacions va canviant i els vincles familiars van afeblint-se com a xarxa bàsica d'intercanvis, mentre sorgeixen altres tipus de relació basades en l'amistat, en la participació en associacions i en el recurs a les institucions o a professionals per tal de resoldre els problemes de tot tipus que es presenten.

Doncs bé, en el cas dels barcelonins, podem constatar que aquesta tendència també es manifesta, però que els models familiars clàssics encara tenen un pes important. I, alhora, la família continua tenint un paper central, tant en la configuració de les xarxes de relació com en la resolució d'un gran nombre de problemes. Vegem alguns elements que ho demostren.

S'ha explorat, per mitjà de l'Enquesta, la xarxa de relacions amb persones que no pertanyen a la llar mateix: el primer fet que crida l'atenció és que, si bé gairebé tothom es relaciona amb algú –només l'1.3% no es relaciona amb ningú de fora la llar–, quasi la meitat de la població només es relaciona amb un tipus de persones: familiars, amics o veïns, però no assenyalen una segona relació. És a dir, la primera constatació és la d'un cert aïllament d'una part molt nombrosa de la població.

Les relacions més freqüents són amb familiars, relacions que manté com a prioritàries el 64.7% de la població; després les relacions amb amics (51.4%) i, ja molt més lluny, amb veïns i companys de feina. Vegem amb més detall les característiques d'aquestes relacions.

Les relacions familiars són les més freqüents, com hem dit, però han tendit a disminuir molt la seva freqüència en els últims cinc anys. Són relacions que varien molt amb l'edat: menys citades per la gent jove, acaben fent-se gairebé exclusives entre els jubilats; són també una mica més citades per les dones que pels homes. Un ritme similar tenen les relacions amb els veïns que, de tota manera, són molt menys freqüents (només el 16.7% de la població les esmenta), i que no han disminuït en aquest període.

Les relacions amb amics, en canvi, han augmentat una mica, confirmant, per tant, que a poc a poc el model relacional es va allunyant dels vincles de parentiu, encara que aquests continuïn, de moment, sent predominants. Aquestes relacions decreixen amb l'edat, igual que les relacions amb els companys de feina. Ambdós tipus de vincles apareixen com a característiques de les persones joves i també d'alguns grups professionals, com per exemple els professionals liberals, els quals les citen més sovint que no pas les relacions familiars.

7.4. Dificultats d'ordre divers i vinculacions que generen

L'Enquesta ha mantingut l'exploració d'un seguit de problemes personals, que ja es va utilitzar en l'edició anterior, per tal de veure quines persones declaraven tenir-ne o no tenir-ne i amb qui comptaven per a resoldre'ls, bé amb els familiars, els amics i coneguts o bé amb les institucions. Es tractava de mesurar, justament, quines són les xarxes que funcionen per a cada tipus de dificultat, per tal de saber fins a quin punt existeixen encara xarxes de solidaritat familiar, xarxes de relacions al marge de la família –més pròpies de les societats desenvolupades– o solucions de caràcter institucional.

El primer que podem remarcar és la diferència en el tipus de problemes detectat entre el 1985 i el 1990. L'any 1985 el problema més freqüent era la manca de recursos econòmics: només el 29.4% de la població de Barcelona deia que no l'havia patit. L'any 1990, en canvi, el 44.5% de la població diu que no té problemes per manca de recursos econòmics; alhora, ha passat a ser molt més limitat el nombre dels qui diuen no tenir problemes de salut: fa cinc anys el 38.3% de persones no tenien mai malalties; l'any 1990 només el 20.2% es troba en aquesta situació, sent ara el problema més estès d'entre tots els analitzats.

Al marge de les qüestions relatives a la salut, que semblen concentrar una major atenció de la població, tots els altres problemes analitzats perden importància: es redueix a la meitat el nombre dels qui han

tingut necessitat de buscar feina; i es redueix també considerablement el nombre dels qui tenen problemes personals d'ordre afectiu i dels qui han patit desavinences familiars. La disminució de les dificultats econòmiques i laborals sembla haver generat una disminució de les tensions personals, alhora que ha fet pujar l'atenció a la salut. En aquest sentit, tot fa pensar que, globalment, hi ha hagut un augment de la qualitat de vida i una disminució de les tensions i dels enfrontaments privats, la qual cosa es pot considerar com una «desdramatització» i significa una major tolerància.

Vegem amb més detall què passa en relació a cadascun dels esmentats problemes.

A la pregunta relativa a «a qui acudeix en cas de malaltia?», la primera cosa que sorprèn, com ja hem dit, és l'augment del problema. Es podria pensar que l'augment de les malalties va lligat a l'augment d'edat de la població barcelonina; però, de fet, és sobretot entre els joves que trobem un gran augment del percentatge dels qui diuen que tenen problemes de salut.

Pel que fa a les persones a qui la població s'adreça en cas de malaltia, augmenta molt la importància de la parella, que passa a ser la figura més destacada, seguida dels pares, els fills i els germans, per aquest ordre, que mantenen percentatges molt similars als de fa cinc anys, malgrat que ara hi ha més persones que responen que necessiten l'ajut d'algu. També hi ha més persones que no s'adrecen a ningú: es passa del 3,1% al 5,8%. Les persones de més de 35 anys semblen més desateses, en aquest sentit, que les persones joves.

D'altra banda, la malaltia és encara una situació resolta sobretot familiarment; el nombre dels qui recorren a veïns o amics continua sent baix, així com també el dels qui acudeixen a psicòlegs, vidents, centres d'assessorament, etc., llevat, és clar, del recurs als metges, que no s'ha inclòs perquè es tracta d'una pràctica molt generalitzada.

Pel que fa a les dificultats econòmiques, són sobretot els joves els qui en tenen més sovint. El que fan,

majoritàriament, és acudir als pares o a altres familiars; en general, la majoria de la població s'adreça a la família davant aquest tipus de dificultat. Els veïns, amics o companys de feina tenen una molt escassa incidència per resoldre aquestes dificultats, i encara menys les assistents socials o els centres d'assessorament. Hi ha un 12% de la població que no té a qui adreçar-se en aquest cas; les proporcions dels qui no tenen a qui adreçar-se augmenten amb l'edat, d'una manera molt notòria, cosa que confirma la hipòtesi de la necessitat de més informació dirigida a la gent gran en relació als recursos públics existents.

En totes les categories socio-professionals hi ha persones que han tingut dificultats econòmiques; però, òbviament, el nombre d'aquestes persones augmenta en les categories d'ingressos més baixos. És també en totes les categories que han disminuït les dificultats econòmiques en comparació amb la situació de fa cinc anys.

Les persones que han hagut de buscar feina són ara moltes menys que fa cinc anys: només un terç de la població diu haver experimentat aquesta dificultat. L'aparició d'aquest problema es troba vinculat a l'edat; els joves el tenen més freqüentment, i en envellir, va perdent importància. Els familiars tenen aquí un paper molt limitat: són sobretot els amics els qui més ajuden davant d'aquest problema; de nou, però, hi ha un alt percentatge de persones que no s'adrecen a ningú, i el recurs a les institucions especialitzades és molt limitat. Els qui semblen tenir més dificultats per buscar ajut en cas d'haver de trobar feina són els grups d'empresaris i autònoms, mentre que per als assalariats sembla més fàcil trobar recursos en l'entorn.

Pel que fa als problemes personals de caire afectiu, com ja hem dit més amunt, aquests han disminuït també d'una manera notable: l'any 1985 només el 31,9% de la població declarava no tenir-ne; l'any 1990 és el 45,9%. Aquest tipus de problemes tendeixen a disminuir amb l'edat; quan es presenten, són encara la família i la parella les persones a qui es recorre més freqüentment; aquí els amics semblen tenir un paper més destacat del que tenen en relació

a les altres dificultats esmentades més amunt. El recurs a psicòlegs, sacerdots, assistents socials, etcètera, apareix de nou com un element marginal, malgrat que l'11,6% de la població diu no adreçar-se a ningú quan es troba amb aquest tipus de problemes.

Finalment, també les desavinences familiars han disminuït en aquest període: fa cinc anys la meitat de la població enquestada havia tingut problemes d'aquest tipus, mentre que ara n'ha tingut només el 30%. Les desavinences familiars també disminueixen amb l'edat, i també es busca ajut, en la majoria dels casos, en el si de la família: parella, pares, germans o fills. Els amics tenen un cert paper en aquests conflictes, i el recurs a professionals, sacerdots o institucions, és gairebé nul. De nou, el 9,7% de la població no recorre a ningú per afrontar aquestes dificultats.

7.5. Expectatives, decepcions i satisfaccions

Vegem ara quin balanç fan les persones del que ha passat en determinats àmbits de la vida individual i col·lectiva en relació a les seves expectatives anteriors. Es va preguntar si les coses havien anat millor, pitjor o com s'esperava fa uns anys, en cinc dimensions: el nivell d'ingressos, l'interès de la feina, les relacions personals (parella i família), les relacions socials (coneixences, amics) i l'evolució política i social de Catalunya. Aquestes preguntes han estat incorporades al qüestionari de 1990, però no es van utilitzar per al qüestionari de 1985-1986 i, per tant, no es pot comparar amb la situació precedent.

El primer que es constata és que, en conjunt, les coses van millor respecte al que s'havia esperat: calculant un índex conjunt per a les cinc dimensions, veiem que globalment van millor per al 37,2% de la població; el 42,6% considera que tot va com s'esperava, i només el 16,4% diu que les coses han anat pitjor del que s'havia previst. És a dir, es constata que les previsions de fa uns anys eren globalment pessimistes i que es produeixen encara un cert fatalisme i una desconfiança que l'evolució social no arriba a confirmar.

Els graus de decepció o satisfacció varien, però, d'unes dimensions a les altres: les respostes mostren que on es produeix una major divergència d'opinions és respecte al nivell d'ingressos obtingut: hi ha aproximadament un terç de persones que troben que els ha anat millor del que preveïen, un terç que ha obtingut el que esperava i un terç de descontents. Aquesta última és la dimensió en què el nombre de descontents és més elevat, probablement pel fet que és un dels aspectes en el qual es concentren més fortament les expectatives i on més es mesura la vàlua personal. La satisfacció respecte als ingressos varia amb l'edat: els més joves són els més contents i, a mesura que augmenta l'edat, més s'expressa la decepció. No hi ha, en canvi, diferències importants entre homes i dones.

En relació a l'evolució social i política de Catalunya, més del 40% (41,2%) de la població considera que ha anat millor del que havia imaginat, i més del 25% (26,3%) considera que ha anat tal com esperava. Hi ha, però, el 22,8% de la població que pensa que ha anat pitjor, i gairebé el 10% que no contesta. En aquest tema no s'estableixen diferències importants en funció de l'edat: els més joves tenen probablement menys expectatives i consideren més majoritàriament que tot ha anat tal com preveïen; però, en conjunt, les divergències d'opinió es mantenen bastant estables en totes les edats, com també són molt similars entre homes i dones, la qual cosa mostra que, en aquest terreny, les opinions procedeixen de posicions polítiques aparentment no subjectes als canvis de punt de vista, de l'edat o del sexe. Tampoc no hi ha diferències molt notables segons la categoria socio-econòmica de l'entrevistat, encara que s'observen variacions; en totes les categories socio-econòmiques hi ha persones que consideren que ha anat millor, igual o pitjor de com esperava, en unes proporcions relativament semblants.

La satisfacció en relació a l'interès de la feina, per als qui en tenen, és més elevada: el 44% de la població treballadora troba que té una feina més interessant del que esperava, i el 42% ha obtingut allò que esperava. Només el 13,6% es troba decebut en aquest sentit. La satisfacció respecte a la feina és

molt superior entre els joves que entre la gent gran i, amb l'edat, creix el conformisme i la insatisfacció. Aquest tret és de difícil interpretació, perquè hi poden concórrer diferents fenòmens: en la majoria dels casos, els joves donen opinions més optimistes i, per tant, sembla que valoren més positivament allò que els passa. Alhora, però, cal tenir present que, ateses les perspectives laborals de fa uns anys i l'estat de l'opinió pública, que tendia a creure que cap jove no trobaria feina o feina interessant, la realitat sembla haver estat molt menys difícil del que els joves temien, cosa que explicaria la seva més gran satisfacció, tant pel que fa als ingressos obtinguts com pel que fa a l'interès de la feina. És a dir, tot tendeix a mostrar que, en conjunt, l'opinió pública de fa uns anys reflectia unes expectatives per als joves molt més negatives del que ofereix la realitat. Trobem, en això, molt escasses diferències entre homes i dones.

Les dues preguntes relatives a les relacions personals i socials donen resultats molt similars: el 57% de la població, aproximadament, creu que tot ha anat tal com esperava; per a més d'un terç, les coses han anat millor del previst, i menys del 6% mostra decepció. Els resultats obtinguts mostren, per tant, una població «feliç», en una proporció molt elevada –si entenem per felicitat l'acord entre les expectatives i les realitats assolides en els àmbits afectius, d'amistat, etc–. És a dir, una població que, en el terreny de les relacions humanes, ha obtingut allò que esperava o encara més, i que, de tota manera, no es fa il·lusions irrealitzables. Vista la relativament escassa xarxa de relacions que hem constatat més amunt, tot fa pensar, però, que es tracta d'un àmbit en què la societat barcelonina té ambicions modestes, molt allunyades de posicions romàntiques, i que no dóna una excessiva importància a l'àmbit de les passions o de la «vida social», àmbit viscut sobretot com a espectacle mitjançant les revistes del cor o els serials televisius. Tant en la dimensió afectiva com en la relació social, els joves, de nou, són els més satisfets, i allò que augmenta, amb l'edat, és el conformisme, és a dir, la resposta que diu que les coses han anat tal com s'esperava, més que no pas la decepció, com en les altres dimensions abans analitzades.

7.6. La participació en associacions

Un altre aspecte de la xarxa de relacions que ha estat explorat és el de l'associacionisme. Deixant de banda la participació en la comunitat de propietaris, la qual no té caràcter d'associació voluntària, podem veure que més del 40% (42,2%) de la població major de 20 anys participa en algun tipus d'associació. Observem, doncs, una petita tendència a l'augment d'aquesta taxa respecte als darrers anys, la qual se situava al 40,9%.

Per tipus d'associacions, podem dir que les més esteses són les de caràcter lúdic: clubs esportius, centres excursionistes i casals o esplais per a joves, que engloben gairebé un de cada quatre barcelonins (18,5%). Tot seguit vénen les associacions de caire més cultural (8,5%) i, finalment, les associacions de caire polític: partits polítics i sindicats (6,8%). L'evolució en els darrers anys d'aquests tipus d'associacions ha vingut donada tendencialment de la següent manera: mentre que les associacions lúdiques s'han mantingut constants, les culturals han disminuït, en proporcions no significatives amb el marge de la mostra, però creiem important ressaltar-ho com a tendència. Per acabar, les associacions de caire polític han augmentat un 2% en importància numèrica.

Si observem més concretament l'evolució de l'associacionisme, aquesta és diversa pels tipus d'entitats a considerar. En conjunt és bastant estable, però hi ha algunes variacions que són dignes de comentar.

- Les associacions esportives no han variat, pel que fa al percentatge dels seus participants, en els darrers cinc anys.
- Les associacions de pares d'alumnes han disminuït en un 2,6% de la població, probablement com a conseqüència de la baixa de natalitat de fa uns anys i del menor nombre de població escolaritzada existent actualment.
- Les associacions professionals tendeixen a créixer, si bé en proporcions no significatives dins el

conjunt de la mostra i, per tant, no permeten afirmar la consistència del creixement observat.

- En canvi, veiem que augmenta lleugerament el percentatge de les persones sindicades en un total de dos punts.

Pel que fa als subjectes associats, podem veure com el fet social de l'associacionisme té uns trets comuns en totes les entitats. En primer lloc veiem que, en general i pel que fa al sexe, hi ha un predomini de la presència dels homes. En segon lloc, hi ha un predomini de les categories socio-econòmiques altes i mitjanes. En canvi, i per acabar, sembla que hi hagi una especialització d'entitats per edat, però que en general ve donada per les mateixes característiques de l'associació en concret. Vegem-ho amb deteniment.

- Els associats dels partits polítics tenen entre 26 i 45 anys i són majoritàriament homes, augmentant les diferències respecte a les dones en l'últim període.

- En els sindicats s'ha donat un procés de redistribució de les edats en els últims cinc anys. Mentre que el 1985 i el 1986 el grup més nombrós era el de 46 a 55 anys, actualment s'ha ampliat a la gent jove, és a dir, des dels 26 als 55 anys. En canvi, s'observa l'absència dels menors de 26 anys.

- Tant en els centres excursionistes com en els clubs esportius hi ha una sobrerepresentació de la població menor de 45 anys. Però s'ha pogut observar un rejuveniment dels centres excursionistes i, sobretot, dels clubs esportius, que augmenten en el percentatge de població menor de 26 anys. En ambdues entitats hi ha un predomini del sexe masculí i, per categories socio-econòmiques, destaca l'absència d'obriers qualificats, no qualificats i treballadors de serveis, especialment en els clubs esportius.

- En les associacions professionals hi ha un factor important, que és el de la situació laboral, el qual farà que el grup d'edat majoritari sigui el considerat d'edat adulta. El que és remarcable és el caràcter masculí que pren aquest tipus d'associació, fet per les professions que acostumen a incloure. Per la mateixa

raó, com més alta és la categoria socio-econòmica més probabilitats hi ha de pertànyer-hi.

- En les associacions de pares d'alumnes passa una mica el mateix. La pertinença a aquestes associacions ve donada per la paternitat. Però observem una diferència en els grups d'edat entre el 1985-1986 i el 1990. Mentre que en el primer període el grup d'edat majoritari era el de 26 a 45 anys, observem que en el segon període hi ha un descens pel que fa als associats menors de 35 anys. Això ens ho expliquem pel fet que es tenen fills cada cop més tard i, per tant, també es retarda l'edat d'entrada a aquest tipus d'associació.

- Veiem que les associacions culturals no han sofert cap tipus de canvi espectacular, llevat del petit descens que ja hem comentat anteriorment. El tipus de població que s'hi associa són persones joves, menors de 26 anys i també majors de 65 anys. Són majoritàriament homes, i trobem una total absència de les categories socio-econòmiques baixes en aquest tipus d'entitat.

- Finalment, a les associacions religioses, que reuneixen sobretot persones més grans de 65 anys, ja no hi ha tanta diferenciació entre sexes, però hi continuen dominant els homes, i per categories, els que hi són més nombrosos, són els membres de les forces armades, tal com hem observat tant en el primer període com en el més recent.

Taula 26. Taxes associatives

	1985-1986	1990
Partits Polítics	1,8	2,1
Sindicats	3,4	5,4
Centres Excursionistes	2,5	1,9
Clubs Esportius	16,3	16,6
Associacions Professionals	7,4	8,7
Associacions Pares d'Alumnes	12,2	9,6
Associacions Culturals	6,9	5,2
Associacions Religioses	3,3	3,0
Associacions Regionals	0,8	0,7
Associacions de Consumidors	0,3	0,8
Casals/Esplais de Joves	1,0	2,2

8. L'habitatge, els equipaments i serveis privats i públics, la jerarquia dels problemes urbans, el medi ambient, la seguretat ciutadana

8.1. Trets més significatius respecte a l'habitatge

- Forta inversió en aquests cinc anys en habitatge, tant en el seu vessant d'inversió com en el de consum immediat.

- Augmenta el percentatge dels qui posseeixen residència pròpia.

- Augmenta el grup de població que prefereix viure en pisos, en cases unifamiliars aïllades i en cases de camp; en canvi, disminueix el que prefereix la unifamiliar adossada.

- Augmenta el nombre de famílies que tenen habitatges amb menys peces; disminueix el percentatge d'habitatges amb més de quatre peces.

- S'incrementa la superfície de l'habitatge.

- S'incrementen les assegurances sobre l'habitatge.

8.1.1. Estructura de la propietat

Es confirma la tesi que la societat espanyola, i la de Barcelona, és una societat de propietaris pel que fa a l'habitatge. Això pot ser degut a diverses causes, entre les quals cal destacar: la rigidesa que s'observa en l'oferta d'habitatges de lloger; el fet que el ser propietari de l'habitatge dóna un cert «estatus» social i de seguretat personal; i, finalment, l'aspecte de l'habitatge com una forma d'inversió estable.

L'increment de l'habitatge en propietat també succeeix en una època d'increment d'ingressos familiars, d'eufòria econòmica. Les fluctuacions en el mercat d'habitatges sempre han anat a remolc dels cicles econòmics.

Malgrat la disminució del lloguer en aquest període, cosa probablement produïda pel fet que ha augmentat

Taula 27. Propietaris i llogaters

	1985	1990
Propietaris *	59,2%	61,7%
Llogaters **	38,4%	34,3%

* Augmenta el percentatge de propietaris de l'habitatge.

** Disminueix el percentatge de persones que estan en règim de lloguer.

el nombre de propietaris més que pel fenomen de disminució del lloguer per si mateix, s'observa un lleuger canvi en la forma de contractes de lloguer.

L'aparició l'any 1985 de la llei Boyer ha influït, d'alguna manera, en els contractes de lloguer. Cal dir que no ha estat un canvi impactant, a causa, segurament, de l'escassa oferta d'habitatges de lloguer, però cal destacar l'aparició cada vegada més accentuada de lloguers a terminis a Barcelona.

Taula 28. Lloguers a terminis i indefinits

	1985	1990
Lloguers a terminis *	1,3%	2,7%
Lloguers indefinits **	37,1%	31,6%

* Augmenta la proporció de lloguer a terminis. Encara que el percentatge és molt baix, cal remarcar que s'ha doblat en cinc anys.

** S'observa un gran pes, encara, dels lloguers indefinits, molts d'aquests constituïts, probablement, abans del 1985 (es comprovarà en estudis posteriors).

8.1.2. Superfície i distribució de l'habitatge

La població de Barcelona viu en pisos, ja que l'oferta d'habitatges d'altres tipus és pràcticament inexistent a la ciutat. De totes maneres, sí que s'observa un canvi en l'oferta de tipus de pis, en el sentit d'un augment en general en la superfície dels pisos i una disminució en el nombre de peces per pis.

Aquest canvi podria significar una racionalització en la distribució de l'habitatge i una millora en la qualitat de vida. Aquest canvi de tipologia podria contrastar amb la que presentaven els pisos construïts en el període d'expansió de la dècada dels seixanta i els setanta, en què a causa de les característiques de la demanda: ingressos familiars baixos i composició familiar més nombrosa que l'actual, el mercat de l'habitatge es caracteritzava per pisos relativament petits, amb una distribució molt compacta.

Taula 29. Superfície dels pisos

	1985	1990
Fins a 50 m ²	9,0%	8,5%
51-70 m ²	30,2%	28,2%
71-100 m²	32,5%	39,1%
101-130 m ²	10,3%	9,0%
+ de 130 m ²	7,9%	8,0%

* Augment de la franja mitjana (71-100 m²) i disminució de les puntes: homogeneïtzació més alta de l'habitatge.

Taula 30. Habitatge actual

	1985	1990
Pis	91,7%	95,7%

La manca d'oferta d'altres tipologies d'habitatge fa que, d'una manera ben clara, la població es concentri en pisos. Aquest fet pot estar relacionat amb el preu elevat del sòl a la ciutat: inexistència d'oferta d'habitatges més amplis que la modalitat de pis i intensificació de l'ús del sòl residencial a la ciutat.

Taula 31. Nombre de peces de l'habitatge

Nombre	1985	1990
2	1,4%	4,1%
3	11,3%	23,6%
4	47,8%	39,0%
5	28,0%	23,9%

– Augmenta la superfície i es redueix el nombre de peces: racionalització de la distribució de l'habitatge.

– Cal destacar l'augment de la franja de residències de tres peces, que sembla absorbir els percentatges deixats pels de quatre i cinc peces.

– Augment considerable d'habitatges de dues peces. Encara que amb un percentatge molt petit, les característiques d'aquesta oferta poden respondre a la demanda d'aquest tipus d'habitatge. Aquesta demanda pot ser deguda a la tendència observada de la disminució del nombre de persones del nucli familiar i a l'existència, cada vegada més accentuada, de llars d'una sola persona.

8.1.3. Preferències per una nova residència, tipologia

Com s'apuntava a l'apartat anterior, la inexistència d'alternatives al pis com a forma de residència a la ciutat de Barcelona, fa que el 95% de la població visqui en pisos. És per aquest motiu que d'alguna manera es pot pensar que els grups de població que tenen preferències per altres tipologies d'habitatge pensin, intrínsecament, en una altra forma de vida que la que pot oferir la ciutat.

Podríem definir tres grups de comportament de la població: els realistes (pis), els idealistes (habitatge unifamiliar aïllat i casa de camp) i, en menys proporció, els pràctics (habitatges adossats).

Taula 32

Preferències de l'habitatge	1985	1990
Pis	29,3%	36,3%
Unifamiliar aïllada	24,1%	25,4%
Casa de camp	18,8%	19,1%
Unifamiliar adossada	15,0%	13,1%

El 44,5% de la població de Barcelona (que viu en pisos, majoritàriament), somnia en viure als suburbis o al camp.

Augment considerable del grup que té preferències per una nova residència en pisos.

L'augment del grup que té preferències pel pis, consolida la ciutat com a centre residencial, amb oferta de llocs de treball i de lleure. Seguint aquest discurs, es podria pensar que cada vegada hi ha més gent que no vol sortir de Barcelona. (Cal veure que hi ha un comportament diferent a la Regió Metropolitana).

Decreix lleugerament el percentatge de preferències cap a l'habitatge unifamiliar adossat. Sembla que, a l'hora de triar lliurement, sense compromís econòmic, aquest tipus de residències són les menys escollides.

8.1.4. L'envelliment de la residència i el seu any de construcció

Els esdeveniments succeïts a Barcelona i a la resta de l'Estat fa uns quants mesos (detecció de cases fetes amb ciment aluminós al Turó de la Peira), afermen la idea que, a vegades, l'any de construcció de l'habitatge i el seu estat actual no es poden estudiar com a fenòmens correlacionats. És per això que és interessant observar no solament l'any de construcció de l'habitatge, sinó també les diferents èpoques de construcció en relació als cicles econòmics en què van ser construïts.

A més, s'haurien d'observar, també, d'altres variables, com ara l'estat de conservació dels habitatges (rehabilitació) i, potser, fins i tot, les característiques socio-econòmiques del barri on s'ubiquen i les formes de comportament de la població entre barris (mobilitat, *gentrification*). Per tant, informació per barris i, també, exògena a l'Enquesta Metropolitana serà molt pertinent a l'hora de parlar del parc d'habitatges a Barcelona.

Cal destacar que l'època del *boom* immobiliari dels seixanta-setanta queda ben reflectida a l'Enquesta Metropolitana, amb la meitat del parc d'habitatges construïts en aquests anys, mentre que els altres percentatges queden molt difuminats. També s'ha de remarcar que, a partir del 1981, el percentatge corresponent al parc d'habitatges és el més petit, factor que assenyalaria una saturació en els usos del sòl (potser inexistència de sòl lliure) i indicis d'obres més decantades a la remodelació de l'habitatge, que a la nova construcció.

Taula 33. Any de construcció dels habitatges

Abans del 1900	11,1%
1901-1950	16,6%
1951-1960	11,0%
1961-1980	49,7%
Després del 1980	4,0%

Malgrat l'existència d'una bona part del parc d'habitatges relativament nova (dels darrers vint o trenta anys), cal destacar les deficiències d'estructura que presenten algunes zones (Turó de la Peira, per exemple) a causa del fet que els processos especulatiu en aquests anys (60-70) van ser molt acusats, recolzats en una manca de control per part de les institucions pertinents.

8.1.5. Característiques de l'habitatge

Pel que fa a les característiques de l'habitatge cal destacar:

- Augmenta el nombre de llars amb dutxa o bany (del 89,0% al 97,2%).
- Augmenten les llars amb més d'una dutxa o bany (del 18,2% al 25,7%). Aquestes dues xifres anteriors corroboren la tesi d'una millora en la qualitat de vida pel que fa a l'habitatge. Idea que ja s'apuntava en l'apartat anterior, en què es parlava d'una racionalització en la distribució de l'habitatge.
- 20% amb estudi, despatx o biblioteca. Hi ha una disminució des del 1985 (del 37,0% al 19,9%), però la pregunta va ser diferent per als dos anys.
- Barcelona és una ciutat sense jardins particulars.
- Augmenten les llars amb telèfon.

8.1.6. Residència secundària

La tinença de la residència secundària és un fenomen que ve marcat directament pel nivell d'ingressos familiars o, globalment, per la categoria socio-econòmica de la família.

Entre l'any 1985 i el 1990, la tinença de segona residència per la població de Barcelona no sembla que hagi augmentat, sinó que s'observa un estancament.

Taula 34. Possessió de residència secundària

1985	1990
31,18%	29,07%

Si fem una anàlisi més acurada del fenomen, observarem, en la localització de la segona residència, una dinàmica d'allunyament d'aquesta respecte a la ciutat: la forta concentració de residència secundària que presentava l'any 1985 la primera corona (part del Baix Llobregat, Vallès Oriental i part de l'Occidental i part del Maresme), es veu alleugerida l'any 1990; i, en canvi, a la segona corona (Baix Penedès, Alt Penedès, Anoia, Bages, Osona, la Selva), existeix un increment de segona residència en el període estudiat.

Les explicacions que es poden donar a aquesta dinàmica, atès que el percentatge de tinença no varia, poden anar en dos sentits:

a) La població de Barcelona que tenia residència secundària l'any 1985, concentrada majoritàriament a la primera corona, l'ha venuda i ha comprat residència secundària a la segona corona. Per tant, el percentatge de tinença no ha canviat, però la residència secundària s'ha allunyat de la ciutat.

b) La població de Barcelona que tenia residència secundària l'any 1985, concentrada majoritàriament a la primera corona, ha anat a viure a aquesta segona residència (prop de la ciutat, ben comunicada amb els centres de treball), i s'ha produït el fenomen de suburbanització de la gran ciutat.

I, d'altra banda, nous grups de població han accedit a la residència secundària (fenomen reforçat probablement pel creixement econòmic) en àrees situades a la segona corona, més allunyades de la gran ciutat, però més barates.

A tall de conclusió, sembla que la segona explicació és la més plausible, pel que fa al fenomen de tinença de residència secundària de la població de Barcelona.

Taula 35. Districtes on hi ha més lloguers

(BARCELONA: 34,3%)

1. Ciutat Vella	63,6%
2. l'Eixample	40,2%
6. Gràcia	38,3%

Taula 36. Més lloguers indefinits

(BARCELONA: 31,6%)

1. Ciutat Vella	57,8%
2. l'Eixample	37,3%
6. Gràcia	37,3%

Taula 37. Més lloguers a termini

(BARCELONA: 2,7%)

1. Ciutat Vella	5,8%
5. Sarrià- Sant Gervasi	4,6%
2. l'Eixample	2,9%
4. Les Corts	2,9%

Taula 38. Districtes amb major % d'habitatges fins a 50 m²

(BARCELONA: 8,5%)

1. Ciutat Vella	29,8%
8. Nou Barris	15,3%
6. Gràcia	9,6%

Taula 39. Districtes amb major % d'habitatges amb més de 130 m²

(BARCELONA: 8,0%)

5. Sarrià-Sant Gervasi	37,6%
4. Les Corts	17,4%
2. l'Eixample	10,3%

Taula 40. Districtes amb major % d'habitatges amb 1-2 peces

(BARCELONA: 4,4%)

9. Sant Andreu	13,6%
1. Ciutat Vella	11,0%
8. Nou Barris	5,3%

Taula 41. Districtes amb major % d'habitatges amb 6 o més peces

(BARCELONA: 8,4%)

5. Sarrià-Sant Gervasi	22,6%
2. l'Eixample	18,4%
6. Gràcia	9,8%

Taula 42. Districtes amb major % de residents amb garatges o plaça d'aparcament

(BARCELONA: 19%)

4. Les Corts	49,7%
5. Sarrià-Sant Gervasi	44,9%
2. l'Eixample	22,0%

Taula 43. Districtes amb menor % de residents amb garatge o plaça d'aparcament

(BARCELONA: 81%)

1. Ciutat Vella	0,4%
8. Nou Barris	10,5%
10. Sant Martí	13,1%

Taula 44. Districtes amb major % d'habitatges acabats després de l'any 1981

(BARCELONA: 4,0%)

10. Sant Martí (Vila Olímpica)	6,9%
9. Sant Andreu	5,7%
4. Les Corts	5,6%

8.2. Trets més significatius respecte a la imatge del territori immediat: els equipaments i els serveis

L'opinió general és que existeixen més serveis col·lectius actualment que l'any 1985, però d'altra banda, la demanda augmenta: hi ha més persones que els consideren insuficients. Això fa pensar en una població més atenta a la seva qualitat de vida.

– Millor estat i funcionament en els serveis i equipaments de:

- Zones verdes
- Biblioteques
- Zones esportives
- Comissaries
- Zones escolars
- Clavegueres

– Igual estat i funcionament en:

- Parcs infantils
- Centre cívics
- Il·luminació
- Serveis sanitaris
- Comerç
- mercats municipals

– Pitjor estat:

- Asfaltatge dels carrers

En la població enquestada hi ha menys percentatge dels que afirmen que existeixen menys serveis. Es produeix un increment, en general, dels insatsfets per l'estat actual o nombre d'equipaments en oferta. Així mateix, hi ha un canvi en la percepció i en el judici que tenen els enquestats sobre l'entorn, el medi ambient i els equipaments. Malgrat que la gent afirmi que està millor, existeix una insatisfacció quant a la situació o l'estat en què es troben els equipaments. Hi ha un nombre més elevat d'exigències ciutadanes, que són explicades per:

a) Una major consciència ciutadana en relació amb aquests problemes.

b) Un increment en el nivell de vida, que planteja noves exigències en aquesta direcció.

No s'observa una relació entre el funcionament del servei i les autoritats que en són responsables. En general, comparant l'any 1985 i el 1990 trobem que:

- S'incrementen les opinions que diuen que l'estat i el servei dels equipaments del barri estan bé.
- S'incrementen les opinions que diuen que són insuficients.
- Decreixen les opinions respecte al fet que estan en mal estat, que no n'hi ha o que no saben com estan.

Si l'objecte dels equipaments és el de proveir de tot allò que és necessari a la població, pels seus serveis, l'opinió d'aquesta població pot considerar-se com a bàsica per esbrinar si aquests aconsegueixen o no la seva funció.

Considerant que aquests equipaments poden ser públics o privats, la valoració sobre aquests és també la valoració sobre les institucions públiques o les entitats privades que els proporcionen, encara que la població que els utilitza no relacioni directament el servei proveït i la titularitat.

En aquesta Enquesta, moltes de les preguntes relacionades amb equipaments són sobre els de titularitat pública o mixta, deixant de banda les botigues –xarxa comercial– del barri i les preguntes sobre equipaments privats. També cal dir que la diferenciació entre públic i privat no està prèviament especificada a l'Enquesta. És per aquesta raó que en alguns equipaments l'opinió es refereix al servei que ofereix l'equipament en general, sense poder-ne esbrinar la titularitat, ens referim a escoles, biblioteques, casals d'avis i zones esportives.

En darrer terme, l'opinió sobre l'entorn immediat a través dels equipaments pot donar la visió del barri que hi té la mateixa gent que hi viu. Cal destacar, però, que aquesta correlació directa que es proposa

no sempre és així (perquè existeixen altres factors que influeixen en la visió del barri): hi ha barris molt ben equipats que no ofereixen una bona imatge per a viure-hi.

Com a resultat global de l'anàlisi de l'opinió sobre els equipaments, i si comparem els resultats de l'any 1985 amb els del 1990, es pot observar que les persones enquestades opinen que hi ha més cobertura d'equipaments en general; però, d'altra banda, també pensen que encara són insuficients, en major proporció en l'actualitat que no pas l'any 1985.

Aquest reconeixement d'un augment en el nombre, però alhora una insatisfacció quant al que hauria de ser «correcte», assenyalava dues coses:

- La població és més exigent pel que fa a la qualitat de vida del seu entorn immediat.
- El «llost» del que hauria d'existir s'ha apujat.

Per a la seva anàlisi, s'han organitzat els equipaments en els següents grups: infraestructures, serveis socials, recreatius, culturals i comercials.

8.2.1. Infraestructures (clavegueram, enllumenat i asfaltatge)

Cal destacar que, en tots tres equipaments, el grup de satisfets augmenta a costa del grup dels que opinaven que estaven en mal estat, seguint la tendència general explicada. Només en el cas de l'asfaltatge decreix el percentatge que pensa que està bé, segurament a causa de les obres que actualment es realitzen a Barcelona, circumstància que comporta un concepte pitjor respecte a aquest servei.

Taula 45. Clavegueres

	1985	1990
Bé	71,9%	73,8%
Mal estat	16,8%	12,9%
Insuficients	5,9%	8,9%

Taula 46. Enllumenat

	1985	1990
Bé	70,1%	70,5%
Mal estat	6,4%	4,3%
Insuficient	22,6%	24,5%

Taula 47. Asfaltatge

	1985	1990
Bé	67,9%	56,6%
Mal estat	25,9%	30,3%
Insuficient	4,4%	11,2%

8.2.2. Serveis socials (guarderies, escoles, centres d'ensenyament secundari, casals d'avis, serveis sanitaris, correus, comissaries, neteja municipal)

Pel que fa als serveis de guarderies, casals d'avis, escoles i centres d'ensenyament secundari, s'han estudiat els creuaments corresponents a les famílies els membres de les quals poden haver utilitzat un d'aquests serveis. A més a més, s'ha preguntat a la gent què en pensaven, d'aquests serveis, vistos d'una manera global (vegeu taules).

El resultat ha estat que les famílies, considerades en general, i aquelles que podien utilitzar directament un dels serveis esmentats, tenien una opinió molt semblant del *bon funcionament* de l'equipament. En aquest grup (els que opinen que està bé), el percentatge presenta molt poques variacions entre els dos anys, que oscil·len entre el 45,0% i el 70,0%.

En canvi, pel que fa a l'exigència, aquelles famílies en què algun dels seus membres pot utilitzar el servei, opinen que s'haurien d'*oferir més serveis*. Hom podria dir que aquest subgrup de famílies tenen una opinió més crítica sobre la cobertura o el nombre de serveis que no pas el grup considerat globalment. En la majoria dels casos no es pot elaborar l'anàlisi comparativa en el temps, ja que no s'havia fet aquesta

pregunta a l'any 1985. Pel que fa als altres serveis d'aquest grup, es pot observar que en els serveis que tenen resposta el 1985 i el 1990, serveis sanitaris i comissaries, el grup que opina que els serveis estan bé es manté en el període estudiat (entre el 46,0% i el 51,0%), i el grup que opina que són insuficients creix, en detriment del grup que pensa que no n'hi ha.

L'opinió sobre els serveis de correus i telègrafs i els de neteja municipal no es pot comparar amb la de l'any 1985, perquè no s'havia fet aquesta pregunta. En canvi, es pot dir que en l'actualitat el grup dels que opinen que estan bé és del 64,0% en ambdós casos.

8.2.3. Serveis recreatius (zones verdes, esportives, parcs infantils)

Taula 48. Zones verdes*

	1985	1990
Bé	33,8%	37,4%
No n'hi ha	32,1%	22,1%
Insuficients	30,3%	36,5%

* En zones verdes s'observa una important disminució de les persones que pensen que no n'hi ha, encara que puja el percentatge d'insatisfacció respecte a l'any 1985.

Taula 49. Zones esportives

	1985	1990
Bé	17,4%	24,2%
No n'hi ha	50,2%	32,4%
Insuficients	26,6%	36,0%

Si s'analitzen els resultats per barris, es pot observar que allà on hi ha més gent que pensa que les zones verdes són insuficients són al districte de Gràcia i a l'Eixample.

- El mateix comentari global que s'ha fet sobre els equipaments, en general, cal fer-lo en comentar les zones esportives. Hi ha un important augment, dels qui pensen que estan bé, però també puja el grup

d'insatisfets i disminueix notablement, el grup que pensa que no n'hi ha.

- Quant als parcs infantils, les famílies que els utilitzen o els poden utilitzar directament (a causa de l'existència de membres de deu anys o menys) són més crítiques davant la insuficiència o l'estat del servei.

Taula 50. Parcs infantils

	1985	1990	1990*
Bé	36,5%	35,5%	36,5%
Insuficients	25,7%	36,5%	41,5%
No n'hi ha	25,9%	18,8%	16,2%
Mal estat	2,6%	2,6%	4,7%

* Famílies amb membres de 10 o menys anys

8.2.4. Equipaments culturals (centres cívics, biblioteques)

Taula 51. Centres cívics

	1985	1990
Bé	34,0%	34,7%
Insuficients	21,3%	22,6%
No n'hi ha	27,8%	17,3%
NS	15,8%	24,5%

El més important, quant als centres cívics, és la disminució dels qui pensen que no n'hi ha; existeix una millor percepció de la població respecte a aquest servei. Curiosament, però, creix el percentatge dels qui el desconeixen.

Taula 52. Biblioteques

	1985	1990
Bé	19,1%	23,3%
Insuficients	17,2%	24,5%
No n'hi ha	48,7%	32,5%

8.2.5. Equipament comercial (mercats municipals, botigues)

Es pot observar que els mercats municipals i les botigues són els equipaments en relació amb els quals una gran majoria està d'acord (entre el 79% i el 85%) a expressar que funcionen bé, sense grans variacions entre l'any 1985 i el 1990.

Taula 53. Mercats municipals

	1985	1990
Bé	79,5%	79,2%
Insuficients	9,2%	11,2%
No n'hi ha	8,8%	8,1%

Taula 54. Botigues

	1985	1990
Bé	84,5%	84,7%
Insuficients	11,5%	13,3%

Si bé, pel que fa a la quantitat, s'observa que la tendència és a pensar que són insuficients; tocant al funcionament, una majoria està contenta dels serveis que ofereixen.

8.2.6. Serveis Socials

Taula 55. Guarderies

	1990	Famílies amb membres de 10 o menys anys (1990)
Bé	52,8%	63,7%
Insuficient	16,7%	24,2%
NS	25,4%	—

Taula 56. Casals d'avis

	1990	Famílies amb membres de 65 o menys anys
Bé	45,4%	52,0%
NS	26,2%	20,9%

Taula 57. Escoles

	1985	1990	Famílies amb membres de 16 o menys anys
Bé	65,4%	71,7%	70,8%
Insuficient	20,2%	15,1%	21,3%
NS	9,5	9,7%	2,6%

Taula 58. Centres d'ensenyament secundari

	1990	Famílies amb membres de 18 o menys anys
Bé	46,1%	43,7%
Insuficients	24,8%	33,7%
NS	18,7%	9,9%

Taula 59. Districtes amb una millor opinió dels equipaments o serveis del seu barri (respostes del valor «bé»)

Districte	Claveguerues	Enllumenat	Asfaltatge	Z. Verdes	Z. Esportives	P. Infants	C. Cívics	Biblioteques	Merc. Múnic.	Botigues	Casals d'avis	Guàrdies	Escoles Secund.	Serv. Sanit. P.	Comissaries	Correus Teleg.	Serv. Neteja Mun.
1. Ciutat Vella								43,6%	93,4%	89,9%					62,5	72,2%	
2. l'Eixample	82,0%	78,3%								91,4%				50,5%		78,2%	68,0%
3. Sants-Montjuïc							48,1%				55,7%	57,2%					
4. Les Corts			67,0%	60,2%	39,0%	59,3%							51,4%				67,7%
5. Sarríà-Sant Gervasi	80,0%		62,7%	58,2%		44,4%							78,9%		68,6%		
6. Gràcia	86,1%							31,5%	86,1%	92,6%					71,6%		75,5%
7. Horta-Guinardó				46,7%	31,5%					57,7%	62,4%	79,0%					70,5%
8. Nou Barris		74,3%	62,2%	58,2%	45,5%	47,1%		25,2%	88,2%				52,5%				
9. Sant Andreu		75,6%					51,9%							48,6%			
10. Sant Martí							42,3%				54,4%	63,1%		55,2%			
Barcelona	73,8%	70,5%	56,6%	37,4%	24,2%	35,5%	34,7%	23,3%	79,2%	84,7%	45,4%	52,8%	46,1%	45,7%	51,5%	64,5%	64,1%

Taula 60. Districtes amb més consciència d'insuficiència respecte als equipaments o serveis del seu barri (respostes del valor «insuficient»)

Districte	Clave- gueres	Enllu- menat	Asfaltatge	Z. Verdes	Z. Es- portives	P. Infan- tils	C. Cívics	Biblio- teques	Merc. Munic.	Botigues	Casals d'avis	Guar- deries	Escoles	Centres Secund.	Serv. Sanit. P.	Comis- saries	Correus Teleg.	Serv. Neteja Mun.
1. Ciutat Vella		28,5%									23,3%	24,9%		28,8%	31,0%			32,0%
2. l'Eixample				43,2%		44,5%							19,5%					
3. Sants-Montjuïc																		36,6%
4. Les Corts	16,3%	27,1%							18,8%	18,8%						15,0%		
5. Sarrà-Sant Gervasi		32,4%		40,7%					18,8%	17,3%						15,0%	23,7%	
6. Gràcia				43,6%	44,2%	45,6%	25,0%	32,7%			23,0%		22,1%					
7. Horta-Guinardó			18,7%						15,5%	22,9%							20,8%	
8. Nou Barris	14,0%		14,2%		39,3%		30,2%	30,1%			22,4%	24,8%		28,6%	41,2%	27,7%	23,3%	33,0%
9. Sant Andreu			16,4%		40,5%	41,4%		34,1%				23,2%	20,9%	32,5%	33,4%	19,5%		
10. Sant Martí	13,4%						27,3%		14,3%									
Barcelona	8,9%	24,5%	11,2%	36,5%	36,0%	36,5%	22,6%	24,5%	11,2%	13,3%	17,9%	16,7%	15,1%	24,8%	28,4%	15,6%	17,6%	28,2%

Taula 61. Districtes amb més consciència que en els seus barris no hi ha equipaments o serveis (freqüències del valor «no n'hi ha»)

Districte	Clave- gueres	Enllu- menat	Asfaltatge	Z. Verdes	Z. Es- portives	P. Infan- tils	C. Cívics	Biblio- teques	Merc. Munic.	Botigues	Casals d'avis	Guar- deries	Escoles	Centres Secund.	Serv. Sanit. P.	Comis- saries	Correus Teleg.	Serv. Neteja Mun.	
1. Ciutat Vella		0,7%		62,7%	63,8%	55,3%	25,3%					9,7%							
2. l'Eixample				23,5%	43,7%			45,2%											
3. Sants-Montjuïc	1,1%																22,1%		
4. Les Corts									14,8%	6,1%	19,0%		6,1%		32,3%	45,6%			1,7%
5. Sarrià-Sant Gervasi			1,8%		39,6%		22,2%			2,5%	16,8%	9,2%	3,4%		22,9%				
6. Gràcia				26,5%															
7. Horta-Guinardó	1,0%					20,7%	21,5%	51,9%	11,9%	4,0%			3,0%	17,6%	26,2%	53,1%	27,8%		3,2%
8. Nou Barris		0,1%	2,5%										4,7%				44,4%		
9. Sant Andreu														15,5%			20,4%		
10. Sant Martí	0,8%		5,4%			24,3%		39,1%	12,7%		10,3%			13,7%					3,0%
Barcelona	0,5%	0,2%	1,5%	22,1%	32,4%	18,8%	17,3%	32,5%	8,1%	1,5%	10,0%	4,4%	2,1%	9,7%	17,7%	25,8%	14,0%		1,4%

Taula 62. Ranking dels districtes segons l'augment o la disminució (entre 1985 i 1990) dels percentatges de respostes positives o negatives pel que fa a cada equipament.

Districte	Clave- gueres	Enllu- menat	Asfaltatge	Z. Verdes	Z. Es- portives	P. Infan- tils	C. Cívics	Biblio- teques	Merc. Munic.	Botigues	Casals d'avis	Guar- deries	Escoles	Centres Secund.	Serv. Sanit. P.	Comis- saries	Correus Teleg.	Serv. Neteja Mun.
1. Ciutat Vella	-3,6%	+0,9%	-7,5%	-5,2%	-0,8%	-10,9%	-19,0%	-5,8%	+0,7%	-2,5%	-12,8%	+3,6%			+2,3%	-1,9%		
2. l'Eixample	+3,7%	+4,3%	-22,7%	-3,4%	+0,3%	-8,1%	-2,5%	+14,0%	-3,2%	+1,4%	-7,7%	-2,1%			-8,8%	+2,1%		
3. Sants-Montjuïc	+4,4%	+0,8%	-8,5%	-6,0%	+1,0%	+1,7%	-4,0%	+9,4%	-1,1%	-0,5%	+3,6%	+9,5%			+7,4%	+3,6%		
4. Les Corts	-16,4%	+3,7%	-14,4%	+0,9%	+6,6%	+1,3%	-0,2%	+3,1%	-2,9%	-4,0%	-7,7%	+1,6%			-4,3%	+3,9%		
5. Sarrà-Sant Gervasi	-5,2%	-0,3%	-17,0%	+0,3%	+0,1%	-10,7%	+2,6%	-0,2%	-2,0%	-2,9%	-10,7%	+3,2%			+7,1%	+7,6%		
6. Gràcia	+1,1%	-3,8%	-10,8%	-1,9%	+12,2%	-12,0%	+1,8%	-1,6%	+1,4%	+6,9%	-10,2%	+2,1%			-4,0%	+9,7%		
7. Horta-Guinardó	+0,1%	+1,6%	-13,0%	+10,4%	+7,5%	+8,5%	+1,9%	-2,1%	-2,0%	-4,5%	+7,6%	+10,1%			+0,9%	-3,6%		
8. Nou Barris	+4,2%	+5,8%	+1,2%	+25,4%	+28,8%	+14,6%	+13,8%	+12,3%	+6,7%	+1,5%	-2,4%	+7,5%			+3,7%	+14,0%		
9. Sant Andreu	+14,1%	+8,4%	+5,6%	+19,1%	+13,3%	+4,2%	+11,4%	+3,1%	+1,5%	+1,4%	+5,4%	+17,8%			-16,0%	+4,9%		
10. Sant Martí	+5,4%	-7,6%	-15,4%	-0,1%	+5,4%	+2,4%	+1,0%	4,7%	+0,2%	+1,6%	+17,8%	+12,4%			+4,6%	+4,2%		
Barcelona	+1,9%	+0,4%	-11,3%	+3,6%	+6,8%	-1,0%	+0,7%	+4,2%	-0,3%	+0,2%	-1,1%	+6,3%			-1,0%	+5,1%		

8.3. Anàlisi dels principals trets observats pel que fa al medi ambient

Els enquestats consideren que la contaminació és un problema important, encara que en un nivell superior pensen que són més grans els problemes de trànsit, sobretot l'aparcament, que una majoria considera el problema més rellevant.

En aquests tres conceptes existeix una tendència ascendent entre els dos anys considerats.

Taula 63. Medi ambient

	1985	1990
Contaminació		
Molt + bastant	59,1%	62,0%
Trànsit		
Molt + bastant	61,9%	76,0%
Aparcament		
Molt	60,1%	71,3%

Atès el canvi en la base econòmica de Barcelona –aquesta ha passat de ser una ciutat industrial de serveis–, la pregunta sobre problemes causats per indústries insalubres es pot dir que en la majoria dels casos, no procedeix.

Taula 64. Problemes d'indústries insalubres

	1985	1990
Sense problemes	77,3%	61,2%
Molt + bastant	12,3%	15,6%

8.4. Seguretat ciutadana

Els resultats globals sobre la seguretat ciutadana a Barcelona són molt polaritzats:

- Aproximadament la meitat de la població enquestada opina que la ciutat de Barcelona és segura, i l'altra meitat (aproximadament) creu que és poc segura.

Taula 65. Seguretat a Barcelona

	1990
No n'hi ha (valors 1 + 2 + 3)	39,6%
N'hi ha força (valors 4 + 5 + 6)	48,0%
N'hi ha força (valors 7 + 8 + 9)	6,5%

De totes maneres, adquireix força importància, en aquest apartat, de fer l'estudi desagregat per a les diferents zones –districtes– que componen la ciutat, atès que la ciutat no és un ens homogeni, sinó que la formen diferents grups, que es distribueixen amb una certa homogeneïtat per barris o districtes (per a una aproximació, vegeu «rànkings de l'ingrés anual familiar per barris»).

En aquest apartat, en analitzar la seguretat ciutadana, cal fer-ho des de dos enfocaments diferents: l'objectiu i el subjectiu, i després interrelacionar-los per arribar a fer una reflexió global sobre l'estat de la qüestió.

D'una banda, es poden observar les respostes objectives dels enquestats respecte a diferents tipus de victimització; i d'altra banda, es pot estudiar quina opinió tenen els enquestats sobre les zones més o menys segures de la ciutat.

Una primera aproximació a la victimització objectiva ens dona unes zones en què s'efectuen una majoria de robatoris i unes altres en què apareixen els robatoris amb menys freqüència. Si les agrupem en dues, podem dir que en el grup de zones més robades hi hauria Sarrià-Sant Gervasi i Ciutat Vella, i en l'altre grup, i amb força diferència, la resta de districtes: Sants-Montjuïc, Sant Martí, les Corts i l'Eixample (vegeu taules).

Entre els dos districtes on s'efectuen més robatoris hi ha, a tots nivells (sòcio-econòmic, urbanístic), moltes diferències, i podria sorprendre l'estudi de la dada per si mateixa: mentre que Sarrià-Sant Gervasi,

pel fet de ser un barri d'un nivell econòmic força alt, atreu els possibles delinqüents per efectuar la seva feina, no es podria dir el mateix de Ciutat Vella.

Probablement, s'hauria de parlar d'una diferència d'intencionalitat, o del fet que la mateixa activitat delictiva té unes connotacions diferents en els dos districtes. Mentre que a Sarrià pot ser que existeixi una *intencionalitat premeditada* en la realització del robatori, al Districte de Ciutat Vella potser la realització del robatori no sigui tant premeditada, sinó que es tracti d'un acte *més immediat*, atesa la concentració de població marginal al districte. També cal remarcar que les expectatives del resultat crematístic de l'activitat delictiva, en una o altra zona, deuen ser diferents. Els beneficis esperats del robatori a un o altre districte, poden diferir en els resultats. Es pot observar en les taules que vénen a continuació la diferent tipologia de robatoris-atracaments en els dos districtes: mentre que a Ciutat Vella és evident que els robatoris de bossa-cartera o els atracaments són els més abundants, a Sarrià-Sant Gervasi predominen els de botiga o vehicle.

Taula 66. Robatori bossa-cartera

	ego	familiar
Barcelona	6,8 %	10,7%
Ciutat Vella	14,5%	12,1%
Sarrià-Sant Gervasi	6,7%	15,8%

Taula 67. Atracaments

	ego	familiar
Barcelona	3,3 %	5,6%
Ciutat Vella	7,9%	8,9%
Sarrià-Sant Gervasi	3,8%	5,4%

Taula 68. Robatori botiga/vehicle

	ego	familiar
Barcelona	26,6%	6,8%
Ciutat Vella	14,3%	5,3%
Sarrià-Sant Gervasi	69,2%	9,2%

En parlar de victimització objectiva, cal tenir en compte els intents de robatori que s'efectuen. Si s'estudien per barris, el districte de Sarrià-Sant Gervasi és, globalment, on més intents hi ha hagut, mentre que els altres barris queden en un altre grup *força allunyat* de l'esmentat; per ordre correlatiu de més a menys es pot relacionar: Sant Martí, Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, l'Eixample, Horta-Guinardó, Les Corts i Gràcia. (vegeu taules).

Potser caldria fer un comentari sobre aquest resultat en el sentit que, clarament, el districte que atrau més les activitats delictives és el de Sarrià-Sant Gervasi, però on mesures de seguretat més altes, tant individuals com col·lectives, redueixen la materialització del robatori, que d'altra manera se situaria en uns nivells molt més alts que els actuals (que són, aparentment, similars als de Ciutat Vella).

Analitzant l'opinió dels ciutadans sobre la seguretat al seu barri mateix, els resultats donen com a barris més segurs els de Gràcia, Sarrià-Sant Gervasi i l'Eixample. Entre els barris que mereixen una opinió més negativa, pel que fa a la seguretat, els tres primers són els següents: Ciutat Vella, Horta-Guinardó i Nou Barris (vegeu taules).

Comparant els fets objectius i l'opinió que mereixen els barris quant a victimització, cal remarcar algunes contradiccions entre la realitat i la imatge que l'enquestat té del seu barri. D'una banda, Sarrià-Sant Gervasi, un dels districtes amb més robatoris i amb més intents de robatori, es considera un dels districtes més segurs. I, d'altra banda, els districtes d'Horta-Guinardó o Nou Barris, en què els índexs de robatori estan per sota de la mitjana de Barcelona, tenen fama, segons els mateixos ciutadans que hi viuen, de barris poc segurs.

El districte de Ciutat Vella coincideix en l'afirmació que és un dels que té més robatoris i en què els seus habitants opinen que és poc segur.

Atesos aquests resultats, realment és necessari parlar sobre la idea que les persones tenen del que és un barri «benestant», d'un barri per viure, que està

dissociada amb la realitat del nombre de delictes que s'efectuen al barri. També cal diferenciar que el tipus de robatoris contribueixen a la imatge de seguretat del barri: així, un índex més alt de robatoris de carteres o d'atracsaments que s'efectuen pel carrer, directament a les persones, produeix una sensació més insegura que si els robatoris són de botigues o cases, que poden quedar més aïllats de l'opinió de la població del barri; el carrer és segur; els altres robatoris són més concrets; són més un problema a denunciar; potser poden ser resolts per les autoritats competents.

Queda pendent la comparació amb els resultats de l'Enquesta de Victimització realitzada l'any 1990.

Taula 69. Barris amb més robatoris (pregunta objectiva) per ordre correlatiu

1. Sarrià-Sant Gervasi	13
2. Ciutat Vella	12
3. Sants-Montjuïc	5
4. Sant Martí	5
5. Les Corts	4
6. l'Eixample	3

Taula 70. Barris amb més intents de robatoris (pregunta objectiva) per ordre correlatiu

1. Sarrià-Sant Gervasi	19
2. Sant Martí	8
3. Ciutat Vella	5
4. Sants-Montjuïc	3
5. l'Eixample	2
6. Horta-Guinardó	2
7. Les Corts	2
8. Gràcia	1

Taula 71. Districtes que, segons els enquestats, són molt segurs

(Barcelona: (20,9%))

6. Gràcia	(30,3%)
5. Sarrià-Sant Gervasi	(29,7%)
2. l'Eixample	(25,5%)

Taula 74. Districtes que, segons els enquestats, són poc segurs

(Barcelona: 28,2%)

1. Ciutat Vella	(59,1%)
7. Horta-Guinardó	(39,7%)
8. Nou Barris	(35,3%)

Rànkings de l'ingrés anual familiar per barris

A tall indicatiu, s'adjunta el següent rànkings de districtes de Barcelona segons el nivell mitjà d'ingressos anuals familiars. La posició de Barcelona es la que correspon a la mitjana de la de Barcelona en conjunt. La posició rànkings és de més a menys ingrés familiar anual:

1. ^r Sarrià-Sant Gervasi	6. ^e Sant Martí
2. ⁿ Les Corts	7. ^e Sant Andreu
3. ^r Gràcia	8. ^e Sants-Montjuïc
4. ^t l'Eixample	9. ^e Nou Barris
Barcelona	10. ^e Ciutat Vella
5. ^e Horta-Guinardó	

Taula 72. Barris amb més robatoris

	Robatori vehicle		Robatori domicili		Robatori botiga		Robatori bossa-cartera EGO		Atracament EGO		Robatori bossa-cartera FAMILIARS		Atracaments FAMILIARS	
	%	Punts	%	Punts	%	Punts	%	Punts	%	Punts	%	Punts	%	Punts
1. Ciutat Vella			6,1%	3			14,5%	3	7,9%	3			8,9%	3
2. l'Eixample					39,1%	2			3,4%	1				
3. Sants-Monjuïc	14,0%	3	4,4%	1	27,1%	1								
4. Les Corts	8,1%	1									13,0%	1	7,0%	2
5. Sarrà-Sant Gervasi	9,2%	2	5,9%	2	69,2%	3	6,7%	1	3,8%	2	15,8%	3		
6. Gràcia														
7. Horta-Guinardó														
8. Nou Barris														
9. Sant Andreu														
10. Sant Martí							10,1%	2			14,2%	2	6,1%	1
Barcelona	6,8%		3,4%		25,6%		6,8%		3,3%		10,7%		5,6%	

Taula 73. Barris amb més intents de robatoris

	Intent robatori vehicle	Intent robatori domicili	Intent robatori botiga	Intent robatori bossa-cartera EGO	Intent atracament EGO	Intent robatori cartera FAMILIARS	Intent atracaments FAMILIARS
1. Ciutat Vella		13,8%			4,9%		
2. l'Eixample		5,1%				10,7%	
3. Sants-Montjuïc	29,3%						
4. Les Corts					3,8%		7%
5. Sarrià-Sant Gervasi	27,9%	10,8%	46,2%	9,4%	5,5%	16,8%	8,4%
6. Gràcia				6,8%			
7. Horta-Guinardó			37,5%				
8. Nou Barris							
9. Sant Andreu							
10. Sant Martí	27,7%		33,3%	8,2%		16,2%	7,3%
Barcelona	19,8%	5,6%	23,4%	4,4%	2,7%	9,2%	4,4%

9. L'educació, l'evolució lingüística, les formes de lleure i els hàbits culturals

9.1. L'educació

En relació a l'educació, els resultats de l'Enquesta mostren la importància que li és concedida pels barcelonins com a mitjà d'ascens social, i la gran quantitat de recursos i energies que se li destinen. Si bé hi ha encara un 56% de la població que no ha anat més enllà dels estudis primaris, continua mantenint-se una expansió educativa que té com a conseqüència l'augment de l'estoc educatiu de titulats universitaris, que arriba al 17% de la població de més de 20 anys, mentre baixa el percentatge de població amb títols mitjans (sobretot BUP i COU). Es manifesta, per tant, una tendència a realitzar estudis de caràcter més finalista, amb disminució dels estudis mitjans sense sortida professional concreta.

D'altra banda, es manté elevada, com fa cinc anys, la proporció de persones de tots els grups socials que volen que els fills realitzin estudis universitaris. Tot tendeix a mostrar que aquest és l'únic tipus de titulació valorat, i que la demanda d'igualtat d'oportunitats educatives està molt arrelada en la població, que mostra resistències a admetre l'estratificació educativa.

L'augment de titulats universitaris és del 4,5% del total de la població de més de 20 anys, i representa un creixement del 36% de l'estoc de titulats universitaris, tant d'escoles universitàries com de Facultats i Escoles Tècniques Superiors. Les titulacions universitàries més nombroses són les referides a estudis de caràcter social i jurídic, que continuen creixent ràpidament, seguides pels estudis tècnics, amb tendència a l'estancament i a la disminució lleugera; les ciències experimentals i de la salut i les Humanitats són menys freqüents.

El percentatge d'analfabets, proper al 3%, no varia de manera significativa, i la taxa d'analfabetisme continua sent més del doble en les dones que en els homes. Del total dels analfabets, tres quartes parts són dones.

En conjunt, l'estoc educatiu existent continua sent més elevat entre els homes que no pas entre les dones, com a efecte de la diferència d'escolarització per sexes que s'ha produït fins a generacions relativament recents. Només a les Escoles Universitàries queden igualades les titulacions entre homes i dones: mentre que el 62% dels títols superiors corresponen als homes, el 38% ho és a les dones. S'observa també una forta variació per edats: les generacions més velles tenen percentatges molt inferiors de titulats superiors i mitjans que no pas les generacions més joves, de manera tal que, entre 25 i 44 anys, hi ha entre el 32% i el 22% de titulats superiors.

9.2. L'evolució de la catalanització

En relació al procés de catalanització, l'Enquesta Metropolitana ha explorat tres dimensions: la llengua dels individus, la llengua d'ús familiar i el nivell de coneixement del català.

Els resultats mostren que hi ha un progrés de la catalanització en dos aspectes: baixa, d'una banda, el percentatge de persones de parla castellana i augmenta el percentatge de persones bilingües, i, de l'altra, augmenta el percentatge de persones capaces d'escriure en català entre aquells que saben parlar-lo; però es manté intacte un nucli important de persones que l'entenen i no el parlen.

Mentre que els resultats obtinguts fa cinc anys mostraven el predomini de les persones de parla castellana, la població barcelonina del 1990 es divideix en parts gairebé iguals entre els individus de parla catalana (43,8%) i els de parla castellana (44,1%). Si bé el primer grup augmenta poc, el segon ha disminuït considerablement, mentre augmenta el percentatge de la població que considera ambdues llengües com a pròpies (10,1%).

En efecte, com ja es va constatar en l'anàlisi de la primera Enquesta, la catalanització no es produeix per traspàs del castellà al català, sinó per adopció de les dues llengües. Mentre que els grups de més edat mostren una clara divisió entre catalans i castellans, els joves són producte d'una integració de cultures

diverses, de tal manera que, en les generacions de menys de 35 anys, una tercera part es declaren bilingües. Per tant, el fenomen d'integració cultural ja detectat fa cinc anys va avançant.

Es confirma, en canvi, que en l'ús familiar el català retrocedeix: malgrat el 43,8% de persones de parla catalana, només el 38,1% l'empren a la llar. Puja lleugerament l'ús del castellà i l'ús indistint d'ambdues llengües, cosa que mostra una inversió de la situació respecte a èpoques passades: ara les llars són un reducte de manteniment del castellà, i l'aprenentatge del català progressa per mitjà d'alguns àmbits públics: escola, televisió, etc.

Pel que fa al coneixement del català, els resultats són molt similars als obtinguts fa cinc anys: el percentatge dels qui no l'entenen (3,6%) i dels qui l'entenen però no el parlen (24,2%), es manté totalment estable. Aquests grups estan formats sobretot per persones d'entre 50 i 70 anys, corresponents a una immigració antiga, on no es preveu una millora dels nivells del català i, per tant, el volum dels no-catalanoparlants sembla destinat a mantenir-se encara uns anys. En les generacions joves, en canvi, la situació és molt diferent: es manté un grup de persones que no parlen català –aproximadament un 20%–, però més de dos terços el parlen i l'escriuen, i mostren una progressió ràpida en l'aprenentatge de l'escriptura. En anàlisis posteriors esbrinarem quines característiques té aquest 20% de joves, de 20 a 24 anys, que no parla català. Cal destacar, però, que hi ha un augment de la capacitat d'escriure en català evident, fins i tot en la població de 55 anys, dada que reflecteix l'esforç d'aprenentatge realitzat també per part de la població adulta.

9.3. Temps lliure i ritmes horaris

Per al conjunt de la població barcelonina, augmenta lleugerament la disposició de temps lliure entre el 1985-1986 i el 1990. Això es deu a l'efecte de l'envelliment de la població, perquè, en canvi, els individus que tenen entre 20 i 35 anys tenen menys temps lliure ara que fa cinc anys. El grup d'edat amb menys temps lliure continua sent el de 26 a 35 anys,

en què es concentren les tasques productives i reproductives més feixugues, seguit pel de 36 a 45 anys, ara gairebé en igualtat de condicions amb el de 20 a 25. Les persones de més de 65 anys tenen ara més temps lliure que fa cinc anys: el 90% declara tenir molt o prou temps lliure; cal tenir present, però, que sovint la disposició de temps lliure indica, en aquest col·lectiu, l'existència de temps buit.

Sembla, per tant, créixer el desequilibri en la distribució de les tasques: les generacions joves acceleren encara més la seva activitat, les generacions velles la desacceleren també de manera creixent. Globalment, la ciutat envelleix, però els seus agents, és a dir, els individus que assumeixen tasques productives o reproductives, es rejoveneixen, pel fet que els joves semblen participar-hi més ara que no pas fa cinc anys.

Una dada curiosa és la referida als horaris de llevar-se i anar-se'n al llit; el nombre de noctàmbuls és molt reduït: només el 8% de la població se'n va a dormir entre les 2 i les 7 del matí els dies feiners; el 80% de la població ho fa entre les 11 i la 1 de la nit. Pel que fa a l'hora de llevar-se, destaca el fet que el 17,3% dels homes ho fan entre les 3 i les 6 del matí, mentre que només el 8,7% de les dones tenen aquests horaris.

9.3.1 La pràctica esportiva

Aquesta acceleració del ritme d'activitat dels joves té conseqüències importants en determinats camps, com per exemple en la pràctica d'esport. En els últims cinc anys, el percentatge dels qui practiquen algun esport s'ha mantingut estable, i ha passat del 26,3% al 26,8%, per als qui tenen 20 anys i més. Aquesta oscil·lació es troba dins els límits d'error mostral, i per tant no es pot afirmar d'una manera absoluta que s'hagi produït un augment, que en tot cas seria molt reduït.

Aquest estancament en la pràctica de l'esport –en una etapa en què aquesta pràctica ha estat estimulada per una sèrie de factors– es deu, d'una banda, a l'envelliment ja assenyalat de la població barcelonina;

tanmateix es produeix també un descens de l'activitat esportiva dels qui tenen entre 21 i 25 anys: mentre que fa cinc anys eren el grup que practicava més esport, amb molta diferència (el 52% dels components d'aquest grup d'edat feien algun esport), ara ja només en fan el 44,4%, un 1% menys que el grup d'edat següent, que es mostra com el més esportista, i que no ha disminuït la seva activitat en relació al que feia el grup que fa cinc anys tenia la mateixa edat. S'observa, també, una disminució del percentatge de dones esportistes: en relació al percentatge d'homes que fan esport, ara les dones han passat a ser menys de la meitat.

Si exceptuem aquest descens d'activitat esportiva dels joves, podem veure que es produeix una gran estabilitat en la proporció de cada grup d'edat pel que fa a la pràctica dels esports, encara que baixa lleugerament la intensitat setmanal en la pràctica; tot plegat es produeix probablement per les mateixes raons que han fet disminuir el percentatge de practicants.

Vegem ara les raons que dóna la població del perquè no practica esport. La raó més adduïda, tant ara com fa cinc anys, és la de la manca de temps. Però sobretot cal destacar que aquest motiu és ara molt més invocat per les persones que tenen entre 21 i 45 anys que no va ser-ho en la consulta anterior. I especialment, és en el grup de joves de 21 a 25 anys on més ha augmentat aquesta resposta. Heus aquí doncs que, efectivament, la generació jove d'avui se sent molt més pressionada per la manca de temps que la de fa cinc anys.

Disminueixen, en canvi, les respostes que atribueixen la no pràctica d'esports a les dificultats relatives a les instal·lacions –només l'1,8% esmenten que no fan esport perquè no hi ha instal·lacions– o al preu –només el 3,1% troba que fer esport és massa car–. Augmenta lleugerament el nombre dels qui consideren que no tenen l'edat adequada o no tenen capacitat, mentre que la resta diuen simplement que no en tenen ganes o no els agrada. És a dir, l'estancament en la pràctica d'esport no sembla atribuïble a les dificultats per accedir-hi, sinó més aviat a una escassa impor-

tància col·lectiva concedida a aquesta pràctica –cosa molt diferent del consum de l'esport com a espectacle– i a un sistema subjacent de valors que privilegia el treball més que no pas l'activitat esportiva, i que fa que els joves tinguin realment poc temps per al lleure.

9.3.2. Les activitats de lleure

S'ha buscat, per mitjà de l'Enquesta, el perfil de les activitats de lleure més freqüents entre la població. Les formes d'esbarjo més habituals semblen molt consolidades, i no han variat gaire en els darrers cinc anys: les activitats que assoleixen una freqüència més elevada són tres: veure la televisió o el video, passejar i llegir, activitats de lleure pròpies tant dels dies feiners com dels caps de setmana. En aquest sentit, els hàbits no han variat en els cinc darrers anys, atès que eren també les activitats més citades en l'Enquesta Metropolitana 1985-1986. Gairebé un 30% de les dones fan labors, en proporció creixent amb l'edat i amb major intensitat que fa cinc anys. Després, ja amb molta menys freqüència, apareix fer excursions, com a lleure propi dels caps de setmana, escoltar música i anar al cinema, tres activitats que ara practiquen més persones d'una manera habitual que fa cinc anys. Fer visites o rebre-les, sortir amb els amics, reposar, anar a res-taurants, o anar a la segona residència formen un tercer grup d'activitats practicades per grups de població del 10% al 15%. La resta d'activitats –pràctica d'activitats artístiques, cura del cos o de les plantes, estudiar, anar al bingo, etc.–, són assenyalades com a lleure habitual per un nombre més reduït de la població.

Es confirma el fet que les formes de lleure varien molt en funció de l'edat, mentre que són bastant similars entre homes i dones d'una mateixa edat. Sortir amb els amics, anar al cinema i a les discoteques són, sobretot, propis de joves fins als 25 anys; els qui tenen entre 26 i 35 anys són, en canvi, els qui més van al teatre i als restaurants i, juntament amb els qui tenen fins a 45 anys, els qui més surten a fora i van d'excursió. La segona residència és sobretot freqüentada per les persones d'edat mitjana, de 36 a 55 anys, i activitats com ara passejar o anar a com-

prar tendeixen a ser més freqüents a mesura que augmenta l'edat; també són les persones relativament grans les qui van a jugar al bingo i assisteixen habitualment a actes religiosos. Els ritmes del lleure urbà són prou evidents: hi ha una edat per «sortir», conèixer i divertir-se; després ve l'edat d'instal·lar-se, ocupar els llocs prestigiosos de la ciutat i conèixer el país; apareix, més tard, la necessitat de la segona residència, de tenir un lloc on conviure amb els fills durant el cap de setmana; i, ja al capdavant, cap a la tercera edat, torna una etapa, menys intensa, de «sortir» a la ciutat, ja sense els fills, en solitari o en parella, passejant, buscant el contacte amb persones de la mateixa generació o aprofitant els recursos culturals gratuïts que la ciutat proporciona. És curiós constatar certes coincidències en les pràctiques culturals entre les edats més joves i les més velles, com per exemple la freqüència més elevada dels dos grups en l'assistència a conferències i xerrades.

9.3.3. L'assistència al teatre i altres espectacles

El tipus de local d'esbarjo més freqüentat continua sent el cinema, seguit del teatre i, ja a molta distància, de les discoteques, museus i sales de concert. L'òpera és un espectacle molt minoritari –hi assisteix menys del 2% de la població – que, contràriament al que pensàvem, no ha augmentat el seu públic en percentatges significatius.

Per tal de saber la freqüència amb què es va al teatre, s'ha dut a terme una exploració més aprofundida, que ha revelat que en els últims tres mesos ha assistit alguna vegada al teatre –la pregunta es referia als teatres de Barcelona amb programació regular, més el Liceu i el Palau de la Música– el 17,8% de la població. Homes i dones hi van en proporcions molt similars. En canvi, s'observa que l'hàbit d'anar al teatre varia molt amb l'edat: mentre un de cada quatre de les persones que tenen entre 21 i 35 anys hi ha anat, en edats posteriors la proporció va baixant de manera tal que, entre els més grans de 65 anys, ja només hi ha assistit una persona de cada tretze.

D'altra banda, l'hàbit d'anar al teatre es troba molt vinculat a la categoria socio-econòmica de les perso-

nes: el grup que hi assisteix amb més assiduitat és el de professionals liberals, on gairebé el 50% diu haver anat al teatre en els tres mesos precedents a l'Enquesta. Directors, gerents i tècnics alts són les categories que segueixen en percentatge; després vénen els tècnics mitjans i empresaris amb assalariats i personal administratiu i tècnic, que van al teatre en una proporció d'aproximadament 25%. Els treballadors industrials i de serveis tenen una freqüentació molt menor del teatre, situada per sota del 10%. És a dir, veiem que anar al teatre, al Liceu o al Palau de la Música constitueix una pràctica molt diferenciada segons el grup social al qual es pertany, i que ens mostra la persistència d'alguns hàbits culturals encara molt característics de cada grup social, si bé podem considerar que cap grup no se'n troba totalment exclòs.

9.3.4. Els hàbits de lectura

En relació als hàbits de lectura dels barcelonins, els resultats de l'Enquesta ens mostren que, en comparació amb la situació de fa cinc anys, ha disminuït lleugerament l'interès per la lectura, sobretot entre la gent més jove, on el descens és notable. Aquest resultat és prou sorprenent si tenim en compte que el benestar material ha anat acompanyat, en moltes societats, d'un augment de l'afecció lectora dels seus habitants. Doncs bé, no és el cas de Barcelona en aquest període: el benestar sembla haver canalitzat les aspiracions cap a altres terrenys del desenvolupament de les formes culturals més clàssiques. Si bé no podem avançar, en l'actual estat de l'anàlisi, les causes d'aquesta disminució de l'hàbit de lectura, és possible que es trobi vinculat a la manca de temps entre els joves, a l'ús d'altres mitjans per a la informació i a una certa obsolescència de la paraula impresa i de les formes tradicionalment valorades d'accés al coneixement.

L'hàbit de lectura: el 25% de la població diu tenir l'hàbit de lectura quotidiana; el 2% menys que fa cinc anys. Un 50% diu llegir esporàdicament o mai. Però la lectura decau, sobretot entre la població més jove.

Possessió de llibres: lleugera disminució del nombre de llibres posseïts; els qui tenen fins a 25 llibres han passat del 12,5% de la població al 15,2%. Amb tot, la no possessió de llibres sembla vinculada a l'edat, de manera que els percentatges dels qui no en tenen són superiors entre la gent gran que no pas entre la jove. L'envelliment col·lectiu sembla, doncs, explicar l'augment del grup que no té llibres.

La lectura de diaris varia poc: entre el 43% i el 44% de la població barcelonina llegeix el diari cada dia; i aproximadament un 18% més el llegeix alguns dies de la setmana. El grup que podem considerar lectors assidus de diaris és, per tant, una mica superior al 60% de la població adulta. En relació als resultats obtinguts fa cinc anys, s'observa una lleugera tendència a la disminució en la lectura de diaris i revistes: baixa una mica la lectura diària i puja el nombre de lectors que ho fan una vegada a la setmana.

Aquests canvis apareixen vinculats a l'edat, i confirmen allò que dèiem anteriorment: entre les persones de 20 a 45 anys ha disminuït el percentatge de lectors quotidians alhora que augmenta el de lectors d'un o alguns dies a la setmana. En les edats més altes, en canvi, el nombre de lectors quotidians es manté o fins i tot creix una mica. Els homes continuen llegint més diaris i revistes que les dones, en proporcions que no semblen modificar-se de manera substantiva.

La lectura de diaris i revistes es troba molt vinculada a la situació professional: els directors i gerents d'empresa, juntament amb els professionals liberals, llegeixen quotidianament diaris en una proporció triple a la dels obrers, qualificats o no. En aquest sentit, les diferències creixen respecte a les dades obtingudes l'any 1985: empresaris, directors, gerents i professionals liberals n' han incrementat la lectura, mentre que tècnics i obrers semblen haver baixat el seu interès en aquest tipus de lectura. Cal dir, però, que disminueix el nombre d'aquells que no llegeixen mai.

9.3.5. Diaris i revistes llegits

Prensa esportiva: El 18,5% de la població llegeix premsa esportiva. En relació a les dades obtingudes fa cinc anys, sembla haver-se produït un increment notable d'aquest tipus de lectura en totes les edats.

L'interès per la premsa esportiva baixa amb l'edat, però hi ha encara un grup que continua llegint-la més enllà dels 65 anys. És un fenomen molt marcadament masculí: només el 7% de dones llegeix premsa esportiva, de les quals la meitat llegeixen *Sport*. Entre els homes, en canvi, els lectors d'esports són més del 30%, repartits bastant equilibradament entre *Sport* i *Mundo Deportivo*. Aquestes lectures no tenen un caràcter de classe marcat: la proporció de directors i gerents d'empresa que les llegeixen és la mateixa que la d'obers no qualificats, per donar un exemple.

Prensa del cor: Una mica més d'una quarta part de la població llegeix revistes del cor: s'observa una lleugera tendència a l'augment en relació als nivells de lectura constatats fa cinc anys. Aquesta tendència a l'augment es produeix en tots els grups d'edat, però sobretot entre les persones més joves. De fet, la lectura de revistes del cor sembla haver-se generalitzat a totes les edats: quan menys es llegeixen és entre 26 i 35 anys, probablement perquè es tracta d'un dels períodes de la vida més sobrecarregats de feines productives i reproductives. Hi ha un increment de la lectura de revistes del cor a partir de la jubilació, moment en què també creix el seu consum entre els homes. En efecte, les revistes del cor són més llegides per les dones que pels homes, però no d'una manera exclusiva: hi ha un 15% dels homes que també les llegeixen.

Diaris. La lectura de diaris ha baixat. En efecte, si mirem el nombre de lectors que han tingut durant l'última setmana. Tots els diaris baixen, en comparació amb les dades obtingudes l'any 1985.

La Vanguardia continua sent el diari més llegit, però ha perdut l'atenció del 5% de la població, i és seguida de molt a prop per *El Periódico*, que només ha perdut l'atenció de l'1%. *El País* també ha perdut gairebé el

5% de la població, i l'*Avui* més del 4%. *El País* i *La Vanguardia* han perdut, sobretot, lectors masculins; el seu descens ha estat menor entre les dones. Amb l'*Avui*, en canvi, el fenomen s'inverteix. Si observem la lectura de diaris per grups socials apareix el fet que *El Periódico* té un públic molt més popular que *La Vanguardia*, atès que aquest últim diari és més llegit entre empresaris, tècnics, professionals liberals, directors i gerents d'empresa; i la diferència entre *La Vanguardia* i *El País* consisteix sobretot en el fet que *El País* és bastant llegit per professionals i tècnics, menys pel grup empresarial i molt poc en l'àmbit obrer. L'*Avui*, diari del qual baixa la lectura en gairebé tots els grups socials, té un caràcter molt interclassista, que ja va ser constatat fa cinc anys i que encara es manté. La lectura d'altres diaris de l'Estat es manté, d'una manera molt minoritària, i hi ha indicis de descens de la lectura dels diaris estrangers.

Revistes. Les revistes d'informació general semblen haver guanyat un 10% de la població adulta com a lectors. Són menys llegides pel grup d'edat més jove que pels qui tenen entre 26 i 35 anys i, després, l'interès va disminuint amb l'edat. També depèn de les categories socio-econòmiques: als sectors més alts, com directors i gerents d'empresa, professionals liberals, tècnics, empresaris, etc., hi ha més persones que les llegeixen que no pas entre els sectors populars.

La premsa local o de barri sembla haver augmentat molt pel que fa a la lectura de revistes. Els seus lectors són ara l'11,5% de la població, sense gairebé distinció d'edats.

Les revistes professionals també augmenten la proporció dels seus lectors: ara atenyen ja el 26,7% de la població; els joves les llegeixen molt més que no ho feien fa cinc anys, fet que confirma la imatge que anem obtenint d'una gent jove molt dedicada a

avançar en la professió. De tota manera, són les persones que tenen entre 26 i 35 anys qui més les llegeixen; després hi ha un descens ràpid de l'interès. Professionals liberals, tècnics alts, directors generals i empresaris, per aquest ordre, són el més addictes a les revistes professionals, mentre que en el món obrer només un 10% de les persones assenyalen aquest tipus de lectures.

L'11% de la població diu llegir *tebeos* i còmics: és un tipus de lectura molt vinculada a l'edat: mentre que una quarta part dels més joves en llegeixen, només el 2,6% dels jubitats ho fan. És també un tipus de lectura més masculina que femenina, i més freqüent en les professions d'estatus alt que en les d'estatus baix.

Les revistes de la llar i de moda no han augmentat el percentatge dels lectors de manera significativa. Curiosament, i a diferència de les revistes del cor, la lectura de les quals augmenta amb l'edat, aquestes són més llegides per la gent jove que per la gent gran, i molt especialment per les dones. Són més llegides per dones de professions liberals o tècniques que per dones treballadores, cosa que mostra que també estan vinculades al nivell d'ingressos.

Les revistes polítiques (de partits polítics, associacions o religioses) han augmentat molt el percentatge dels lectors, que no mostren grans diferències per edats. Són més llegides pels homes que per les dones, i pels grups de professions altes que pels pertanyents als grups obrers.

El 5% de la població diu llegir *fascicles*. Homes i dones es diferencien poc en aquest aspecte, però disminueix la lectura d'aquest gènere amb l'edat. No es tracta pas d'un gènere exclusivament popular, sinó que és més llegit entre els professionals liberals i tècnics que entre els treballadors.

